

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

1-а сторінка. 2013: передчуття змін...

2-а сторінка. Побаження директорам шкіл від членів редакційної Ради журналу та українських поетів.

3-тя сторінка. Передплатити наш журнал Ви можете і зараз!

4-та сторінка. Київському Будинку вчителя – 100 років.
Педагогічному музею України – 110 років!

Інноваційна школа

Ольга Виговська, Тетяна Годецька, Олексій Виговський.
Проект НАПН і журналу „Педагоги-новатори в Україні” 4

Ольга Виговська, Тетяна Годецька, Олексій Виговський.
Будівничі нової української школи: автори-герої 8-ї сторінки проекту „Педагоги-новатори в Україні”: 17

- Школа „Культури життєвого самовизначення” 18
- Школа „Емоційного інтелекту” 31
- „Акмеологічна школа” 41

Педагогіка – школі

Олена Бухнієва. Музично-педагогічні конференції як один з методологічних аспектів освіти і музичного мистецтва. 48

Філософія – школі

Лідія Ткаченко. Григорій Сковорода про розвиток особистості. 51

Управління школою

Віра Мелешко. Розвиток інноваційного потенціалу сільської школи. 58

Всеукраїнський конкурс „Первоцвіт – 2012”

Ольга Виговська, Тетяна Годецька, Олексій Виговський, Олена Павловська. Сільська школа: всеукраїнські обрії плекання обдарованої молоді:

Президент НАПН та члени журі про роботи конкурсантів і конкурс. 62

Самопрезентації абсолютних переможців:

● Ріпкинська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 Чернігівської області: „Сільська акмеологічна школа – середовище плекання обдарованої дитини”. 63

● Загальноосвітня школа I-II ступенів с. Дзвиняч Тернопільської області: „Виховання молоді засобами декоративно-ужиткового мистецтва” 64

● Ружинська гімназія Житомирської області: „Інноваційні педагогічні технології в навчально-виховному процесі” 65

● Великоком'ятівська ЗОШ I-III ступенів Закарпатської області: „Обдарована молодь та її наставники” 66

● Державна спеціалізована художня школа – інтернат I-III ступенів Полтавської області: „Колегіум мистецтв у Опішні – гончарська столиця України” 67

Презентації номінантів конкурсу „Первоцвіт” 72
1 номінація „Особистість”

Галина Редчук – вчитель, майстер, поетеса.

Євген Дмитренко – вчитель, тренер, наставник.

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ,
ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

Постанови Президії

ВАК
У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року
№ 1 – 05/1 від 26 січня 2011 року
№ 1 – 05/2 від 23 лютого 2011 року

Головний та науковий редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

Відповідальний редактор

Тетяна ГОДЕЦЬКА

Коректура

Олена ПАВЛОВСЬКА

Анотації англійською

Оксана ВОЙТКО

Бібліографічна індексація

Наталія ТАРАСОВА

Передвидавнича підготовка

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

© О. Виговська, ідея та концепція

© О. Виговський, дизайн та оформлення

© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2012

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М. П. ДРАГОМАНОВА

ВИДАВНИЦТВО
„ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА”

ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

2 номінація „Ефективний заклад освіти”.....	73
Ягільниціка ЗОШ I-III ступенів.	
3 номінація „Родзинки особливих досягнень”	82
Гвардійський навчально-виховний комплекс „Загальноосвітня школа I-III ступенів, гімназія”.	
4 номінація „Найстарший заклад України”	96
5 номінація „Відповідність вимогам конкурсу”	97
Новоборівський НВК.	

Подбаємо про власне здоров'я!

Олексій Виговський. Відповідність якості соків вимогам чинного законодавства: тестові дослідження.	104
Ольга Виговська. Овочеві та фруктові соки та їх вплив на здоров'я: дослідники радять.	110

Передплатні індекси:

22953

23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор	АНДРУЩЕНКО
Ірина	БАРМАТОВА
Володимир	БЕХ
Іван	БЕХ
Оксана	БЕЛКІНА
Надія	БІБІК
Володимир	БОНДАР
Тетяна	БОРЗЕНКОВА
Маріана	БОСЕНКО
Людмила	ВАЩЕНКО
Ольга	ВИГОВСЬКА
Микола	ГУЗИК
Ірина	ГОРЕЦЬКА
Ольга	ГРИВА
Петро	ДМИТРЕНКО
Лілія	ДОНСЬКА
Олександра	ДУБОГАЙ
Галина	ЄЛЬНІКОВА
Олег	ЄРЕСЬКО
Валентин	ЗАЙЧУК
Іван	ЗЯЗЮН
Людмила	КАЛІНІНА
Людмила	КАРАМУШКА
Володимир	ЛУГОВИЙ
Олександр	ЛЯШЕНКО
Василь	МАДЗІГОН
Сергій	МАКСИМЕНКО
Юрій	МАЛЬОВАНІЙ
Валентин	МОЛЯКО
Віктор	ОГНЕВ'ЮК
Віктор	ОЛІЙНИК
Іван	ОСАДЧИЙ
Надія	ОСТРОВЕРХОВА
Людмила	ПАРАЩЕНКО
Павла	РОГОВА
Світлана	РУДАКІВСЬКА
Олександра	САВЧЕНКО
Ганна	САЗОНЕНКО
Василина	ХАЙРУЛІНА
Наталія	ЧЕПЕЛЄВА
Олена	ЧИНОК
Микола	ШКІЛЬ

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова*

(протокол № 4 від 29 листопада 2012 р.)

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ

„Директор школи, ліцею, гімназії”

- Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друкуються і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.
- Редакція залишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.
- За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.
- Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.
- Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tif та jpg.
- Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.
- Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), обов'язково стислими анотаціями укр., рос. та англ. мовами з виокремленням ключових слів також трьома мовами та УДК.
- Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: **director@oldbank.com**

Адреса редакції: 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

Наш сайт: <http://director-ua.info>

<http://director.npu.edu.ua>

*Повний або частковий передрук матеріалів журналу
„Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за
письмової згоди редакції.*

Підписано до друку 22.11.2012 р. Формат 70x100 1/16.

Папір офсетний. 9,5 умов. друк. арк. Наклад 1150.

Віддруковано на ЗАТ „Віпол”. Зам. 12-1109

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру:
серія ДК №752 від 27.12.2001 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова

03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12

Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

ІННОВАЦІЙНА ШКОЛА

ДО УВАГИ НАШОГО ЧИТАЧА:

- проект „Педагоги-новатори в Україні” існує в освітньому просторі України на громадських засадах вже 7-й рік;
- історія його виникнення;
- автори-герої проекту;
- педагогічний та управлінський доробок сучасних педагогів-новаторів.

У 2012 році відкрито нову сторінку проекту „Педагоги-новатори в Україні” – 8-у!

З інноваційним досвідом будівничих нової української школи – авторів-героїв 8-ї сторінки Проекту знайомтеся на С. 17-47

Проект НАПН і журналу „ПЕДАГОГИ-НОВАТОРИ В УКРАЇНІ”: РЕФЕРАТИВНО-АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЗА ПУБЛІКАЦІЯМИ ЖУРНАЛУ*

УДК 37.011.3.001.
76(083.94)

Мета цієї статті оглядово представити нашому читачеві сам проект „Педагоги-новатори в Україні”, який в освітянському просторі України існує на громадських засадах вже 7-й рік, історію його виникнення та всіх авторів-героїв проекту й ознайомити з їх педагогічним та управлінським доробком.

Педагогічна громадськість протягом всього часу існування Проекту мала можливість актуалізувати як визнаний, але, на жаль, децю забутий, доробок співвітчизників, так і ознайомитися з ефективними рішеннями сьгоднішніх завдань сучасних шкіл, а також переконатися в наявності працюючих наукових ідей щодо розвитку української школи та тих вершин майстерності, яких можливо досягти з їх допомогою.

Віднині проект існує в двох форматах: на сторінках всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” та віртуально – на сайтах журналу й головних бібліотек України.

Ключові слова: автори-герої проекту, наукові засади управлінського й педагогічного досвіду, авторські ідеї, ефективні пропозиції й поради, майстерність педагогічна й управлінська.

Ольга ВИГОВСЬКА

Ініціатор і керівник проекту „Педагоги-новатори в Україні”

ЯК ВИНИКЛА ІДЕЯ ПРОЕКТУ “ПЕДАГОГИ- НОВАТОРИ В УКРАЇНІ”

Вперше я зустріла Віктора Федоровича Шаталова в кінці вересня 2003 року на Соловейчиковських читаннях, які традиційно проводилися в Москві. Шаталов йшов прямо мені назустріч. Не кажучи ні слова про

себе, ні хто я, ні звідки, ми спілкувалися цілий день як колеги: я зачепила його самолюбність тим, що про його методику говорила виключно його ж словами. У момент зустрічі, як тільки ми порівнялися на сході московського Будинку вчителя, я сказала: „Вітаю людину, яка про свій винахід змогла сказати, що це

***Автори-укладачі:**

Ольга Виговська, провідний науковий співробітник відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського НАПН України, заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук, доцент;

Тетяна Годецька, вчений секретар ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського НАПН України;

Олексій Виговський, науковий співробітник відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського НАПН України.

“пил на чоботях нової методики”. Здрастуйте, Вікторе Федоровичу!” Наша зустріч закінчилася фотографуванням на спомин і підписом книг В.Ф. Шаталова, куплених мною у московських видавців.

Цим би все і закінчилося, якщо б не відчуття жалю, що виникло через почутий мною другий план в словах Віктора Федоровича, звернених до російських педагогів – відчуття гіркоти забутого і не затребуваного Україною українського педагога. Турбувало й інше: у всьому тому, що відбувається навкруги українського педагога-новатора я побачила, як використовують його педагогічний талант російські видавці і що він сам готовий витрачати своє безцінне життя на нескінченне навчання російських вчителів під час літніх шкіл, тільки щоб продовжувала жити його методика. Вже тоді прийшла думка, що треба щось робити, щоб повернути Шаталова Україні.

На початку 2004 року редакція готувала спецвипуск „Освіта Донеччини“ і, звичайно ж, без Шаталова представити такий журнал важко. По розшифровках записів його виступів у Москві я підготувала статтю „Право на виховання”. Хоча ми і послали журнал зі статтею, все ж таки залишався сумнів, чи отримав він його... Через рік на запрошення профтехівців я знову опинилася в Донецьку і напросилася в гості до Віктора Федоровича Шаталова, щоб вручити йому особисто журнал з цією статтею.

ХРОНІКА ПРОЕКТУ

Всеукраїнський щорічний проект „Педагоги-новатори в Україні” започатковано за ініціативи головного редактора журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” **Ольги Виговської** та за підтримки НАПН України й членів редакційної Ради журналу в жовтні 2006 року.

Відтоді щорічно під час чергової міжнародної виставки МОН, НАПН і „Карше” презентується його нова сторінка. **У 2013 році Проекту „Педагоги-новатори в Україні” – 7 років!**

Перша сторінка Проекту – В.Ф. Шаталов: його ідеї працюють і сьогодні” відкрито у жовтні 2006 року. – Дивись наш журнал: 2006. – №6. – С. 32.

„М.М. Палтишев: опонент чи соратник сучасної педагогіки” – **друга сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. – Дивись наш журнал: 2007. – №6. – С. 50 – 63.

„Чоловіча посада шкільного керівника з жіночим обличчям” – **третьа сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. – Дивись наш журнал: 2009. – № 2. – С. 4 – 24.

„Авторська приватна школа в українському суспільстві” – **четверта сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. – Дивись наш журнал: 2009. – № 2. – С. 25 – 82.

„Освітні технології для сучасної сільської школи” – **п'ята сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. – Дивись наш журнал: 2010. – № 2. – С. 22 – 42.

„Полифункціональна діяльність директора сучасного навчального закладу в умовах інноваційних перетворень” – **шоста сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. – Дивись наш журнал: 2010. – № 2. – С. 43– 55.

„Директор успішної школи: поміркований консерватор чи раціональний інноватор” – **сьома сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. – Дивись наш журнал: 2011. – № 2. – С. 64 – 100.

Ми майже за 7 років життя Проекту охопили керівників всіх без винятку типів шкіл: державні й приватні, міські й сільські, гімназії, ліцеї, загальноосвітні та навчально-виховні комплекси: на сьогодні відкрито 8 сторінок (*8-у сторінку відкрито у 2012 році*, з її авторами знайомтеся далі у цьому числі журналу), презентовано досвід **13 авторів-героїв** на площах науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”.

Учителі та керівники шкіл, автори-герої сторінок Проекту, як і заклади, якими вони керують, варті того, щоб Ви про них дізналися глибше та детальніше. Віднині проект має й віртуальне життя. Тож з матеріалами про авторів-героїв сторінок Всеукраїнського проекту „Педагоги-новатори в Україні” та їх діяльністю знайомтеся на сторінках нашого часопису, а також на сайтах журналу, Національної бібліотеки імені В. Вернадського та portalу ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського (розділ „Педагоги-новатори”: http://www.dnpb.gov.ua/scientific_information_work/teachers_innov/).

Він розповідав, що на початку року його запросили на телебачення, оскільки пішли листи з питаннями, чи живий ще Шаталов? А далі продовжив: „Ходять навкруги мене телеведучі, показують глядачам, що я ще живий, а до мікрофону не допускають, слова не дають”. За словами вгадувався його душевний стан – глибокої образи, несправедливості, якоїсь ошуканості. І не навмисно додав: „Таке відчуття, що чекають, коли я помру”.

Думаю, що ми, нишні українці, повинні подолати свою погану звичку – дякувати після смерті, а

за життя труїти замовчуванням. Нам давно пора “наступити на горло власній пісні” і навчитися дякувати за життя людині за його роботу, за відкриття, ідеї, прийшов час зламати укріплену тенденцію – інакше ми самі гальмуємо власний розвиток себе й своєї країни.

Проблема взаємостосунків талантів, обдарованих із суспільством вимагає свого вирішення сьогодні. Так народився проєкт “Педагоги-новатори в Україні”, перша сторінка якого була названа без роздумів – „В.Ф. Шаталов: його ідеї працюють і сьогодні”. Сталося це 26 травня 2006 року. Першими підтримали ідею проєкту президент НАПН України В.Г. Кремень, академіки Н.Г. Ничкало і О.Я. Савченко й директори шкіл – члени редакційної Ради нашого журналу.

Якщо говорити про наслідки нашого проєкту, можемо сказати, що на сьогодні В.Ф.Шаталов – почесний доктор НАПН, а Василь Григорович Кремень знайшов можливість нагородити новатора найвищою нагородою НАПН – золотою медаллю імені К. Ушинського. В.Ф. Шаталов увесь вечір тримав рукою нагороду і все перепитував, чи це справді найвища нагорода Академії. Пригадалося: *“раз зігрите серце – вік не прохолоне”*. До наслідків проєкту можна віднести і те, що на сьогодні Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В.О. Сухомлинського має найповніше видання в Україні праць В.Ф. Шаталова.

ОРГАНІЗАТОРИ ПРОЄКТУ:

- Редакційна Рада Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”;
- Рада Всеукраїнського Проєкту НАПН України та журналу „Педагоги-новатори в Україні”.
Голова Ради Проєкту:
Василь Кремень, президент НАПН України.
Співголови Ради проєкту – академіки:
Олександр Ляшенко, Неллі Ничкало, Олександра Савченко.

Василь Кремень: „Я глибоко переконаний, що роль директора школи надзвичайно велика. Ще раз переконався, що якщо сучасний керівник, то і сучасний заклад. Ми почули про ті ідеї, які відтепер будуть впроваджені в закладах інших областей”.

Ольга Виговська: „Переконана, що кожен наш читач розуміє, що від цього проєкту, від тих людей, яких ми підіймаємо, від кожного з нас залежить дуже багато в нашій державі. Ми хочемо жити в шанованій державі, правовій країні, конкурентноспроможній. А хто це може зробити, як не ми і наші учні?!”

Хотіли б звернути вашу увагу на те, що сьогодні ми звикли говорити, що творчих дітей, на яких ми сподіваємося, нам дають виключно гімназії, ліцеї.

А тут, у Проєкті, ми бачимо, що і в звичайних школах можна так само добре працювати. Дай нам, Боже, щоб кожна школа України мала таких керівників і вчителів, як автори-герої нашого Проєкту”.

Запрошуємо Вас, шановний читачу, до участі в наших наступних сторінках Проєкту!

Шаталов

ВІКТОР ФЕДОРОВИЧ

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШАТАЛОВА

- Перше в поданні матеріалу — це розгорнуте пояснення вчителя.
- Друге — стислий учительський виклад матеріалу за опорними конспектами.
- Третій етап — учні одержують аркуші з опорними сигналами, вивчають їх, вклеюють в свої альбоми.
- Четвертий етап — робота з підручниками та опорними сигналами вдома.
- П'ятий — письмове відтворення опорних сигналів на наступному уроці.
- Шостий — відповіді товаришів.
- Отже, шестикратна робота з теоретичним матеріалом.

ПОРАДИ

- Нову тему не треба подавати фрагментами.
- Тільки цілісне сприйняття всього матеріалу.
- Багатократне повторення, аж поки не зрозуміють усі.
- “То не вчитель, який не шукає, а роками чекає сигналу “до наступу””.

Основні проблеми сучасної школи

1. Освіта сьогодні здобувається ціною втрати здоров'я більшістю дітей:

- Кількість хронічно хворих дітей збільшується за роки навчання в школі у **2,5** рази.
- Тільки **6-10%** випускників визнано здоровими.

2. *Діти не хочуть вчитися*, а вчителям важко вчити й виховувати:

- У багатьох дітей усі сили йдуть на боротьбу з неуспішністю, а на зростання нічого не лишається.
- **75%** сучасних вчителів не мають бажання спілкуватися з учнями, а **78%** учнів — з вчителями.
- **86%** учнів виявляють агресивне ставлення до вчителів.
- **81-87%** вчителів не є референтними для своїх учнів.

3. Ціною надмірних навантажень вчителям-майстрам вдається досягти високих результатів.

4. *Якщо людина виховується людиною, то стан в освіті свідчить про глибоку кризу!*

Результати вчительської роботи Шаталова — мрія для кож-

ного педагога. Методика В.Ф. Шаталова дозволяє отримати такі результати: *всі учні* успішно навчаються, мають глибокі і повні знання; *діти* — здорові, радісні, впевнені в собі; *вчитель* — самодостатній майстер-професіонал.

Шаталов, виступаючи на одні і ті ж теми, кожного разу розкривав їх по-іншому, повторюючись в темах, він не повторювався в їх змісті. Вибудовувалася нова логіка, звучали інші приклади, факти.

„В серці був спокій і задоволення, бо ми, українські педагоги, змогли подолати відчай новатора через його незатребуваність на Батьківщині, щиро подякувати за його працю і продемонструвати готовність навчатися самим і вчити за методикою Шаталова українських дітей — було б лише здоров'я і сили у Віктора Федоровича попрацювати ще і на українську школу”. З такими відчуттями ініціатора й організатора проекту Ольги Виговської й завершився день початку роботи проекту „Педагоги-новатори в Україні”.

1-а сторінка
Всеукраїнського щорічного проекту „Педагоги-новатори в Україні”

Палтишев

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

Из семи республиканских олимпиад на шестерых его ученики завоевали первые места. На единственной Всесоюзной – тоже первое место.

На базе ПТУ он создал первый в стране Технический лицей. Создал свою поэтапную систему обучения, которая была признана в СССР и внедрена в 1400 ПТУ страны. Руководил школой передового опыта для учителей физики страны, которую посетило более 30 000 учителей. Ежегодно давал по 300 открытых уроков. Писал научные статьи (их уже свыше 120), написал 4 книги, одна из которых – это учебное пособие для учеников (рецензировал сам А.В. Перышкин!), „Педагогическая гармония“, „Педагогическое мастерство и пути его постижения“, „Секреты практической профтехпедагогики“.

В 2012 году увидела свет его новая книга „Педагогика понимания“.

Как сделать, чтобы класс был живым? Учителя остаются, а дети приходят каждый раз другие. Как им помочь?

Ученики не получают ответов на возникающие у них вопросы. Как устроен мир? Кто мы? Откуда? Что такое гармония в природе? Почему возникает ка-пелька?

Почему виденье мира зависит от моего Я, его развития во мне?...

Оторванность многих изложенных знаний от жизни, слабая мотивационная основа формирующих знаний – это причина того, что при существующей информированности детей процесс обучения является малоинтересным, духовно бедным, непонятным.

Какие же коррекции можно вносить?

Нужно не изменяя комплекса предметов – изменить идеологию их преподавания, излагать материал от природы и мира людей.

Мотивационная основа в обучении – это основа основ в практической деятельности учителя. От того, как учитель смог настроить учеников на учение, от того, как он понимает особенности каждого ребенка и учитывает их в своих взаимоотношениях, зависит успех в обучении.

И помнить, что основными причинами неуспеваемости учеников являются:

- незнание азбуки данного предмета;

- невладеение общеучебными приемами учебной деятельности;
- неуверенность в своих способностях и в возможностях учителя научить ребенка.

Учить тех, кто и сам учится – легко, научить тех, кто отстает – это особенная статья.

Первое правило. На каждом уроке учитель должен в начале урока объяснить ученикам, чем они будут заниматься на уроке. В конце урока учитель подводит итоги и рассказывает ученикам, что наметил с ними сделать.

Правило второе – мотивация учебных действий учителя.

Правило третье. Знакомая для нас формула – „От простого к сложному“. Излагать материал урока следует дозировано, порциями.

Правило четвертое. Излагая материал, нужно уметь видеть класс, видеть реакцию (глаза) каждого ученика. Только увидишь, что они не понимают то, о чем ты говоришь, остановись и опять мобилизуй класс.

Не жалея тратить свою душу на выведение ученика на уровень общечеловеческих взаимоотношений. Это сложно, но достойно настоящего Учителя.

Помните, что достижение настоящего мастерства в обучении – это так же достижение истины жизни, базирующейся на чистоте помыслов, на оптимистичном анализе окружающей среды и на позитивной динамике постоянного успеха в понимании и обучении детей.

2-а сторінка
Всеукраїнського
щорічного
проекту
„Педагогічно-
новатори
в Україні“

Белуха

СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА

В основу діяльності створеного Світлавою Василівною закладу покладено концепцію розвитку особистості, духовності, формування високо розвинутої людини. Директор прагнула й прагне завжди єдиного: щоб її творіння – гімназія – було храмом науки й осередком культури. Завдяки її толерантності, професіоналізму, тонкій дипломатії в гімназії працює ціле сузір'я провідних учених, які керують науково-дослідною роботою учнів і вчителів.

„Дивом морально-естетичного виховання” назвали гімназію учасники Всеукраїнського семінару завідуючих кабінетами виховної роботи обласних інститутів підвищення педагогічної освіти.

Унікальність Лисичанської багато-профільної гімназії перш за все полягає в тому, що у невеликому промисловому місті створено цілісну педагогічну систему, яка забезпечується силами не зовсім звичного для школи педагогічного співтовариства. Суб'єктами навчання і виховання учнів є не тільки 37 вчителів-професіоналів (62% мають вищу кваліфікаційну категорію), а й значний склад науковців – 6 докторів наук, 23 кандидати наук, 8 старших викладачів вищої школи.

Гармонійний зв'язок – „гімназія – вищі навчальні заклади” – простежується в усіх напрямках діяльності й відбивається в індивідуальному навчальному плані та в річному плані гімназії. Річний план складений не за розділами, а за проектами програм: „Економіка. Господарство. Діловодство”, „Освіта”, „Наука”, „Біля витоків інтелекту”, „Джерело”, „Обличчям до дітей”, „Учнівське самоврядування”, „Діти України”, „Альянс”, „Здоров'я”. Вони розроб-

лені працівниками гімназії у співтворчості з науковцями.

Не менш важливим для створення екологічного середовища в гімназії є знання адміністрацією індивідуально-типологічних особливостей педагогів.

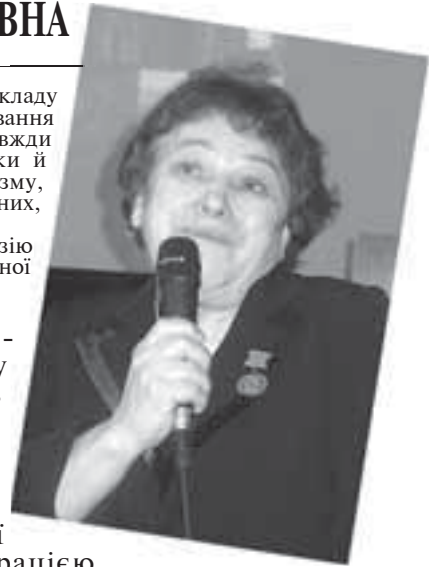
Так в жодному разі не опиняться поруч уроки двох учителів, які мають однаковий темперамент.

І якщо вчитель взагалі працює в різних класах, то протягом одного дня уроки у нього будуть лише в групах однієї вікової категорії.

„Дети у нас обучаются по профилям, а их более 26. Это по 8-10 человек в каждой группе, что сказывается на их уровне знаний – 96,8 % имеют достаточный и высокий уровни. Мы особо гордимся, что 287 гимназистов стали учителями.

Я как директор, как человек счастлива, что иду на работу с радостью, не хочется ни одного дня пропустить. Поэтому без отпусков уже 50 лет...”

Світлана Белуха

3-а сторінка
Всеукраїнського щорічного проекту „Педагогіноватори в Україні”

Гавриш

СВІТЛАНА АНДРІЙВНА

НВК № 61 з 1990 року став базовим експериментальним навчальним закладом Дніпропетровського національного університету. Як результат – щорічні призиви місця в предметних олімпіадах усіх рівнів. За останні 5 років 253 учні вибороли призиви місця на предметних олімпіадах всіх рівнів. За 20 років ліцей випустив більше 600 медалістів.

Ліцей № 61 є експериментальним майданчиком регіонального рівня в проєкті „Школа духовності, школа здоров'я, школа майбутнього”.

Як директор, роботу НВК направляє на створення умов, у яких формується творча особистість з широким науковим світоглядом, практичними навичками самостійних пошуків з чітко сформульованою навчальною метою.

„Родзинка” ліцею № 61 – комп'ютерна підготовка високого рівня, економічний і юридичний напрям освіти, можливість вивчення двох іноземних мов, цілеспрямована підготовка ліцеїстів до вступу у вищі навчальні заклади.

Особливої уваги заслуговує урочиста подія, що відбулася 14 травня 2005 року – відкриття народознавчодослідницького комплексу „Гімн матері! Гімн Україні!”.

Учні ліцею зібрали унікальні науководослідницькі матеріали про зіркові жіночі постаті та їх внесок у розбудову України від часів святої рівноапостольної княгині Ольги до сьогодення, помістили його в альбомах і на стендах „Провісниці волі”, „Українські музи не мовчали”.

Музей вважається одним із кращих у місті.

Світлана Гавриш: „У ліцеї є 4 культу: культ матері, культ людяності, культ знань, доброти і порядності. Протягом 20 років працює рада матерів, рада батьків, піклувальна рада, і вже 10 років немає жодного правопорушення, бо кожна дитина – особистість”.

ПРОЕКТ „ПЕДАГОГІНОВАТОРИ В УКРАЇНІ”: новий формат

За задумом нашого Проєкту, його герої - директори шкіл, значущість роботи яких для творення не лише української школи, а й самої держави важко переоцінити. Молода країна, юна школа – розбудова останньої мала ґрунтуватися на найкращому досвіді попередників: сучасних і класиків. Тому й почали роботу Проєкту з вчителів, досвід яких було визнано як на державному, так і громадському рівнях – Народних учителів, героїв телевізійного проєкту Останкіно „Педагогинноватори”.

Нам вдалося з'ясувати, що в Україні живуть і працюють три народні вчителі СРСР, ім ми присвятили перші дві сторінки Проєкту. А третім народним вчителем СРСР виявилася наша колега, директор Лисичанської багатопрофільної гімназії Луганської області **Світлана Василівна Белуха**. Естафету народних учителів колишньої нашої країни перейняла перший народний вчитель в Україні – **Світлана Андріївна Гавриш**, директор НВК техніко-економічного ліцею № 61 м. Дніпропетровська.

Дві жінки, обидві народні вчителі та обіймають чоловічу посаду і є успішними директорами ефективних навчальних закладів країни – тому вони стали разом авторами 3-ої сторінки проєкту „Чоловіча посада шкільного керівника з жіночим обличчям”.

Так 3-тя сторінка проєкту „Педагогинноватори в Україні” для нього самого стала знаковою: ми перейшли від формату вчителя у формат директора школи.

На сьогодні серед авторів сторінок Проєкту – 7 народних учителів: троє - Народні вчителі СРСР, четверо - Народні вчителі України.

3-а сторінка

Всеукраїнського щорічного проєкту „Педагогинноватори в Україні”

Гузик

МИКОЛА ПЕТРОВИЧ

Гузик Микола Петрович – автор та засновник експериментальної школи-комплексу, що визнана однією з кращих у Європі (1994 р.) і в Україні (2006 р.). Наукові та практичні досягнення цієї школи покладені в основу реформи шкільної освіти в нашій державі.

Принциповою ознакою її є персоніфікація навчання, розвитку й виховання дитини за змістом, у якому поєднуються академічні стандарти з тими, що відповідають таланту даної дитини.

Він очолює Всеукраїнський експеримент з проблем організації індивідуального та персоніфікованого навчання школярів за програмою Академії педагогічних наук України, розробленою у відповідності до його педагогічної системи.

Персоніфіковане навчання забезпечується особливою технологією, в якій чітко виділяють три етапи навчально-виховного процесу, а саме:

Перший – навчання дитини вчителем (займає не більш 20% шкільного часу).

Другий – самостійне учіння дитини (займає не менше 70% її навчального часу).

Третій – моніторинг навчальних, розвивальних та виховних досягнень дитини (займає 10% її навчального часу).

Що є найбільш суттєвим в авторській моделі організації особистісно-орієнтованого навчання?

Це принципово інша трактовка мети, змісту і кінцевих продуктів інтелектуальної діяльності учня на уроці.

Серед іншого, метою навчання є досягнення дитиною трьох кінцевих результатів, а саме:

- усвідомлення власної духовної сутності;
- усвідомлення дитиною власного природного таланту, засвоєння нею методів і прийомів послугування ним у реальному житті тут і тепер, а також досягнення найкращих результатів у його розвитку;
- виховання християнського характеру, орієнтованого

на постійне духовне зростання, служіння конкретним людям, громаді і суспільству.

Зміст навчання – одна з умов повної реалізації майбутнього таланту дитини у навчально-виховному процесі, що відбувається безпосередньо на уроках, а також динамічного його розвитку.

Кінцеві продукти навчання різні в залежності від тих персоніфікованих програм, які самостійно обирає учень для власної роботи.

Це можуть бути звичайні шкільні бали, якщо дитина знаходиться тільки на початковому етапі опрацювання того чи іншого блоку навчальної інформації. Але якщо вона бажає перейти на більш високий рівень користування академічними здобутками, то вона має можливість реалізувати ті чи інші інтегровані програми, які відповідають її персональному таланту.

За цих умов вона повинна виробити і реалізувати (продати) інтелектуальний товар або послугу. Такий реальний кінцевий продукт навчально-виробничої діяльності учня уже оцінюється не шкільними балами, а грошима, відповідно до існуючої кон'юнктури ринку товарів і послуг.

4-а сторінка
Всеукраїнського
щорічного
проекту
„Педагогічно-
новатори
в Україні”

Барматова

ІРИНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА

4-а сторінка
Всеукраїнського
щорічного
проекту
„Педагогі-
новатори
в Україні”

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2012

Приватна середня загальноосвітня школа „Співтворчість” здійснювала свою діяльність у 1996 – 2011 рр.

Школа мала статус міського експериментального майданчика з питання розробки моделі загальноосвітньої школи повного дня з дослідженням впливу запроваджуваної моделі навчання і виховання на психологічний, духовний і фізіологічний розвиток учнів. Співпрацювала (2003-2008 рр.) з лабораторією гігієни дітей та підлітків Київського інституту гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва Академії медичних наук України. Висновки досліджень Інституту свідчать про те, що *організація навчально-виховного процесу в приватній загальноосвітній школі „Співтворчість” є наближеною до оптимальної моделі організації загальноосвітнього навчального закладу.*

Результатом роботи шкільного колективу є насичене і цікаве життя дітей. А інтерес в свою чергу стимулює розумову діяльність, і дитина при цьому не відчуває паталогічної втоми. Виробляються навички працювати і працювати багато і з насолодою, які поступово переходять в звички і переконання – дитина стає активною, у неї з'являється постійне бажання жити, творити, приносити своїми знаннями та успіхами користь оточуючим вже сьогодні або в майбутньому.

У Школі створено систему виховної роботи, яка базується на християнських засадах. Невід'ємною частиною виховної роботи є авторський курс „Основи православної культури і виховання традиційної християнської моралі”, який вже десять років впроваджується у Школі в рамках міського експерименту та погоджений з МОН України.

У Школі майже відсутні випадки високого рівня тривожності.

За період навчання з 2003 р. по 2007 р. втричі зменшилася кількість учнів з хронічною патологією (з 80% до 27%).

Створена система духовно-морального виховання зменшує такі негативні тенденції розвитку особистості, як негативізм та деструктивна агресивність, стабілізує позитивний емоційний стан колективу школи, формує позитивну життєву та навчальну мотивацію кожної особистості, підвищує цінність кожної особистості, спонукає кожного до плідної, продуктивної і, як результат, творчої праці.

Дослідження медиків, які свідчать про сутнісну (70%) залежність здоров'я людини від її способу життя, лише підтверджують антропологічні принципи християнського розуміння здоров'я як системної єдності духовного, душевного і тілесного устрою.

Станом на 2012 рік школа припила свою роботу за браком фінансування.

Чинок

ОЛЕНА ІВАНІВНА

В 1987 р. Олена Іванівна відбула у відрядження на кафедру російської філології Вищої педагогічної школи м. Бидгощ (Польща). Отримавши досвід роботи в Європейських вищих навчальних закладах, розробила практико-орієнтовану концепцію сучасної європейської школи.

Головне питання, яке постало перед нашою школою: на які цінності орієнтуватися при побудові освітнього простору гімназії. Відповідь була така: на індивідуальні. Тільки на шляху до індивідуальних цінностей школи (як і суспільства) для кожного ми зможемо ще в школі забезпечити повноцінний розвиток здібностей, сформувати активні життєві цінності „суспільства для кожного”.

Розуміючи, що лише від нас залежить, як налаштувати життя наших гімназистів в умовах їх власних світів, нам необхідно було знайти відповідь на питання: що значить правильно організувати внутрішній світ гімназії. З часом відбулася зміна акцентів в освітній моделі гімназії і виведена нова її місія. Якщо протягом багатьох років ми відпрацьовували принципи побудови і зміст освітнього середовища гімназії навколо інтегративної категорії „Культура – образ світу”, віддаючи пріоритет освітньому і культурологічному простору школи, то тепер до них на правах рівного долучився і життєстворюючий простір гімназії.

Фактично, колишне поняття „оволодіння знанням” набуває більш глибокого значення: учень не лише засвоює навчальний матеріал, але й вчиться ним вільно оперувати, роз-

в'язувати допомогою певні практичні завдання.

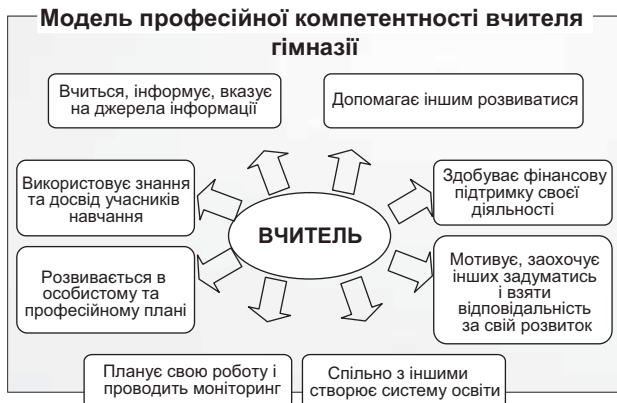
Школа – це проект майбутнього життя. Вона має випереджати сьогоденне життя.

Тому створили в гімназії умови для формування та застосування ключових компетенцій, які складати - муть у подальшому модель цивілізаційної компетентності випускника і забезпечуватимуть стале прагнення до самоосвіти в галузях:

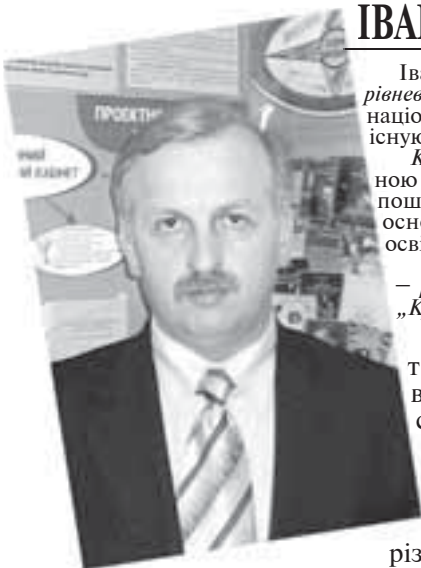
- загальнолюдської та національної культури;
- мови та мовлення;
- інформації;
- права;
- громадянської освіти;
- екології;
- здоров'я;
- економіки та споживання.

4-а сторінка
Всеукраїнського щорічного проекту „Педагогічні новатори в Україні”

Осадчий ІВАН ГРИГОРОВИЧ

5-а сторінка
Всеукраїнського
щорічного
проекту
„Педагогі-
новатори
в Україні”

Іван Григорович є автором *виховної системи школи „Структурно-рівнева соціалізація особистості”* (1988 р.), розбудованої на принципах національного та громадянського виховання, яка стала альтернативою існуючій у той час системі виховної роботи.

Концепцією *проектно-модульної організації освітніх систем*, створеною І.Г. Осадчим у 1999 році, було започатковано науково-практичні пошуки сучасних моделей територіальних систем освіти, закладено основи муніципалізації і регіоналізації системи загальної середньої освіти.

Іван Григорович є автором *моделі регіональної виховної системи – районної асоціації дитячих організацій Ставищенщини (РАДОС) „Крона”*.

1. Оскільки метою виховної роботи в школі є формування соціального досвіду, а вихованця запропоновано розглядати як **структурний компонент людських спільностей різних рівнів**, то технологія виховання отримала назву **структурно-рівнева соціалізація особистості**.

2. Вперше запропоновано використовувати як інструменти управління **цільові проекти**, які з 70-х років минулого століття широко використовуються у світовій ринковій економіці. Дано визначення освітнього цільового проекту, розроблено його структуру та запропоновано їх класифікацію. Уперше використана назва *„проектно-цільове управління”*.

3. Вперше в Україні запропоновано розглядати як суб'єкт гарантій конституційного права на загальну середню освіту не окрему сільську школу, а освітню систему адміністративного району, тобто освітній округ; вперше створено на практиці мережу освітніх округів різних типів та районний освітній округ.

Система управління такою *Глобальною школою-мережею* поєднує ознаки як цільових, тобто ситуаційних, так і сис-

темних – функціональних підходів.

Зазначені ознаки має концепція **проектно-модульної організації освітніх систем**. Її суть полягає в тому, що для забезпечення постійних у часі функцій (завдань) створюються окремі *функціональні модулі* різних типів і рівнів, а для забезпечення керованого розвитку освітньої системи розробляються та здійснюються *цільові проекти* або програми розвитку.

4. Було запропоновано реформувати існуючий районний методичний кабінет шляхом створення в його структурі кількох постійно функціонуючих *модулів*, а напрямлений розвиток системи забезпечувати через застосування цільових *проектів*. Тому в назві технології з'явилося словосполучення *„проектно-модульна організація”*.

В умовах постійних ресурсних обмежень (кадрових, матеріально-технічних, фінансових тощо), які є типовими для сільських регіональних освітніх систем, неможливо в кожній окремо взятій сільській школі постійно забезпечувати високий рівень надання психологічних, логопедичних, інформаційних та інших послуг. Доцільно робити це із спеціалізованих центрів, які можуть існувати в структурі РМК.

Гончаренко

ІВАН ДМИТРОВИЧ

Працюючи у м. Подставі директором школи, створив ще в 1987 р. шкільне навчальне телебачення, що дозволяло суттєво покращити навчально-виховний процес.

Працюючи в Браззавілі, розробив сугестивну систему навчання, яка за короткий час (за 1,5 місяця) давала можливість так її освоїти, що можна було викладати всі предмети іноземною мовою.

Гончаренко І.Д. є розробником дистанційної Інтернет-системи навчання. Автор великої кількості педагогічних комп'ютерних програм, які дозволяють сучасно керувати сучасною школою й досягати результатів: здорові діти, знання декількох іноземних мов, перемоги на олімпіадах і конкурсах.

Учні школи опановують три іноземні мови: англійську, французьку та німецьку, кожен за півтора місяця.

Допомагають цьому організація навчального процесу, спеціально створені кабінети, система супутникового та шкільного навчального телебачення, спеціально розроблені І.Д. Гончаренком комп'ютерні програми та підготовлені вчителі, які працюють за методикою, що враховує підсвідомі реакції учнів.

У школі широко використовується комп'ютерна техніка з метою полегшення праці вчителя та навчання учням. Іваном Дмитровичем написані сотні комп'ютерних програм.

Кожна школа має свої особливості, а тому розклад школи повинен бути індивідуальним та гнучким. *Програма „Розклад СШ №13”* видає розклад у чотирьох варіантах, один з яких миттєво афішується на вебсайті школи. Учні, батьки та вчителі завжди можуть дізнатися про зміни у розкладі.

Програма „Аналіз уроку” проведе об'єктивний аналіз уроку.

Програма „Відпустка” вираховує кінцеву дату відпустки та друкує текст наказу різних видів відпусток як основних, так і додаткових.

Програма „Педстаж” швидко вираховує педстаж працівника, вказує дату, коли буде (був) стаж 3, 5, 8 років для атестації та 3, 10, 20 років для встановлення надбавки на стаж, і друкує наказ на встановлення такої надбавки.

На допомогу класним керівникам розроблено програму *„Характеристика учня”*, яка приблизно за хвилину дозволяє, відповідаючи на запитання програми, видати граматично та психологічно коректну характеристику.

Уже дванадцятий рік у школі діє **система відеоспостереження**.

Нещодавно у школі створили нову високоякісну **цифрову систему шкільного телебачення**. Тобто у нас зараз дві телевізійні системи.

З 2000 року наші учні виконують **індивідуалізовані домашні завдання через Інтернет**.

6-а сторінка
Всеукраїнського
щорічного
проекту
„Педагогічно-
новатори
в Україні”

Донська ЛІЛІА БОРИСІВНА

Л.Б. Донська є ініціатором запровадження в практичну діяльність столичної школи циклічних освітньо-виховних проєктів, які створюють систему 5-річного логічно побудованого ланцюжка „соціум-особистість”. Дані проєкти об’єднують учнів, батьків та вчителів навколо шляхетної й привабливої ідеї самопізнання й самовдосконалення через пізнання світу в такій послідовності проєктів: „Мандруємо країнами ЄС” (2006-й рік), „Моя Україна у світі єдина” (2007-й рік), „Бути киянином – щастя і честь” (2008-й рік), „У моєї родині доля України” (2009-й рік), „Вмію мріяти – вчуся діяти” (2010-й рік).

Чимало творчих педагогічних ідей Л.Б. Донської втілено в життя як гімназії „ЕкоНад”, так й інших навчальних закладів Києва та України. У 2006-му році Київський міський педагогічний університет ім. Б. Д. Грінченка видав їй Авторське свідоцтво як автору перспективного педагогічного досвіду на тему: „Організація сучасного освітньо-виховного процесу гімназії шляхом демократизації менеджментського компоненту”.

З ініціативи випускників гімназії №30 „ЕкоНад” її ім’я названо одну із зірок сузір’я Великої Ведмедиці – „Лілія Донська”

7-а сторінка
Всеукраїнського щорічного проєкту „Педагогі-новатори в Україні”

Чому ми думаємо, що наша школа успішна? Це має бути школа, де дитині добре, затишно, вона захищена, куди вона

хоче йти кожен день. Цього прагнемо – оце і є успішна школа. І це є моя педагогічна мета й мрія.

„Якщо новатор – це добре. Консерватор – це застій, минуле. Хоча слово „консерватор” з латини – це „охоронець і захисник”, а хіба ми, директори, не охоронці та захисники дитини? І якщо директор не поміркований консерватор, а тільки вважає себе дуже активним новатором, то я маю сумнів, а на чому ґрунтується це новаторство. Тому ми обов’язково помірковані консерватори, які беруть усе цікаве для майбутнього. Або раціональні інноватори – дуже люблю це слово, бо воно вчить нас робити те, що треба саме в цей момент і в тій кількості сил, які потрібні для цієї справи”.

Ольга Выговская, Татьяна Годецкая, Алексей Выговский
Проект НАПН и журнала „Педагоги-новаторы в Украине”: реферативно-аналитический обзор за публикациями журнала
Цель этой статьи: обзорно представить нашему читателю сам проєкт „Педагоги-новаторы в Украине”, историю его возникновения и всех авторов-героев проєкта, а также ознакомиться с их педагогическим и управленческим заделом.

Педагогическая общественность на протяжении всего времени существования проєкта имела возможность актуализировать как признанный, но, к сожалению, несколько забыт, задел соотечественников, так и ознакомиться с эффективными решениями сегодняшних задач современных школ, а также убедиться в наличии работающих научных идей относительно развития украинской школы и тех вершин мастерства, которых возможно достичь с их помощью.

Ключевые слова: авторы-герои проєкта, научные основы управленческого и педагогического опыта, авторские идеи, эффективные предложения и советы, мастерство педагогическое и управленческое.

Olga Vigovskaya, Tatyana Godetska, Alex Vigovskiy
“Innovative Teachers in Ukraine” a Joint Project of the National Academy of Pedagogic Sciences and of This Scientific Journal: Analytic Review of the Works Published in the Journal

The article is to present the project “Innovative Teachers in Ukraine”. The history of the contest and the best authors with their pedagogic and education management ideas in 7 years of the project’s history are revealed in the article.

Owing to the project the pedagogues had an opportunity to acknowledge a creative contribution of their colleagues which was forgotten. Besides the readers could get to know about highly-effective solutions of challenges that modern schools face. And also it is a great opportunity to see working scientific ideas as for development of Ukrainian school and advantages they offer.

Key Words: the best authors of the project, scientific backgrounds of education management and pedagogical experience, author ideas, effective proposals and advices, pedagogical and education management mastery.

БУДІВНИЧІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ:

АВТОРИ-ГЕРОЇ 8-ї СТОРІНКИ ПРОЕКТУ „ПЕДАГОГИ- НОВАТОРИ В УКРАЇНІ”

Реферативний огляд інноваційного досвіду

Реферативний огляд презентує інноваційний досвід директорів гімназії та ліцеїв, які у 2012 році стали авторами-героями 8-ї сторінки Всеукраїнського проекту НАПН і журналу – „Педагоги-новатори в Україні”.

У статті представлено три авторські школи: акмеологічна школа, школа культури життєвого самовизначення, школа емоційного інтелекту.

Якнайповніше розкрито зреалізовані (або апробовані) авторські концепції розвитку закладів нового типу в сучасних соціально-педагогічних умовах, пріоритетні напрями їх діяльності, зокрема, різні аспекти роботи з обдарованими дітьми, що притаманні саме таким навчальним закладам. Висвітлено ефективний досвід закладів нового типу з плекання успішних громадян успішної країни.

Автори, герої Проекту, діляться власним доробком програм, моделей, технологій, що прислужаться вченим як випереджаючий практичний досвід і всім керівникам, хто захоче свою школу зробити сучасною, інноваційною, такою, якою її хочуть бачити діти, батьки й самі вчителі.

Ключові слова: інноваційний навчальний заклад, концепція, програма, модель, технологія, нова методологія навчально-виховного процесу, психологічний комфорт, особистість, індивідуальний підхід, взаєморозуміння, якісна освіта, науково-дослідницька робота, соціальна позиція учнів, самореалізація учнів, акмеологічна школа, школа культури життєвого самовизначення, школа емоційного інтелекту.

8-у сторінку проекту „Педагоги-новатори в Україні” (номінація „директор успішної школи”) відкрито 15 лютого 2012 року.

Її авторами стали:

Босенко Маріанна Іванівна, директор гімназії № 48 м. Києва;

Остапчук Олександр Миколайович, директор Тернопільського НВК „Школа-ліцей № 6 ім. Н. Яремчука”;

Сазоненко Ганна Стефанівна, директор Українського гуманітарного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка м. Києва.

Президією НАПН України авторів-героїв 8-ї сторінки Проекту нагороджено Почесними Грамотами Національної академії педагогічних наук України.

„Нам приємно, що ті зусилля, які ми вже зробили рік втілюємо в проекті НАПН і журналу „Педагоги-новатори в Україні”, відкривають широкому загалу ваш блискучий педагогічний досвід, шановні колеги.”

Василь Кремень

Президент НАПН України,
голова Ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”

УДК 37.014.62.
001.76-051

Укладачі – наукові співробітники ДНПБ імені В. О. Сухомлинського НАПН України:

**Ольга
Виговська,
Тетяна
Годецька,
Олексій
Виговський**

ШКОЛА „КУЛЬТУРИ ЖИТТЄВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ”

Маріанна БОСЕНКО

Директор гімназії № 48 м. Києва, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, народний учитель України, член колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, член громадської гуманітарної ради м. Києва

*Хто ти, людина?
Ти, залежний від того,
які люди тобі трапились, як вони до тебе ставились,
які книжки тобі читали.
Саме твій інтелект формує реальність.
Реальність – це наші діти, а діти – це майбутнє нашої країни.*

Маріанна Босенко

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ГІМНАЗІЇ

В результаті проведеного дослідження директором гімназії М.І. Босенко було виявлено соціально-педагогічні умови та

особливості розвитку гімназії гуманітарного спрямування, створено програму організації в гімназії навчально-виховного процесу, впроваджено технологію розвитку соціальної позиції учнів у контексті програми „Культура життєвого самовизначення”.

Слід визнати, що основним результатом проведеного М.І. Босенко дослідження є створений під її керівництвом вчителями гімназії курс «Культура життєвого самовизначення», що націлений на розв’язання завдань соціального виховання учнів, пропедевтики проблем адаптації особистості у суспільстві, соціалізації її в цілому.

Постійна робота за програмою „Культура життєвого самовизначення” здатна допомагати підвищувати духовний і мораль-

ний рівень гімназистів, що дає підставу говорити про майбутніх зрілих та свідомих громадян своєї країни, про вірних та відповідальних членів власних родин, про люблячих батьків своїх дітей.

Родзинкою цього дослідження є ґрунтовна підготовка до впровадження цього курсу у навчально-виховний процес, яка відбувалася на трьох основних рівнях:

- навчання вчителів (класних керівників);
- робота з батьками;
- розвиток самоуправління учнів.

Систематичне навчання учителів (класних керівників) здійснювалося на 3-х етапах. На першому, в ході семінарів відпрацьовувалися конкретні технології застосування інтерв’ю, анкет, бесід, проведення нетрадиційних уроків.

На другому етапі (взаємодії) у систему роботи вчителів впроваджувався алгоритм їхнього творчого зростання, що передбачав:

- індивідуальне діагностування для виявлення ціннісних орієнтацій кожного вчителя; самоосвіту й підвищення їх кваліфікації; надання їм

адресної методичної допомоги; визначення індивідуального стилю діяльності вчителя;

- виявлення рівня результативності діяльності вчителів та створення атмосфери психологічної їх підтримки.

На третьому етапі (особистісно-зорієнтованому) оцінювалися професійні якості вчителів, які працювали за авторськими програмами.

На всіх трьох етапах зафіксовано позитивні тенденції, які свідчать про зростання самостійності, ініціативності й творчості вчителів гімназії, включення їх у педагогічний пошук, розробку авторських програм і проектів особистісно зорієнтованого навчання, впровадження ними активних форм і методів залучення учнів до співробітництва і педагогічної взаємодії.

Результати багаторічних обстежень учителів підтверджують позитивну тенденцію динаміки рівнів суб'єктивного контролю, яка свідчить про наявність відкритих стосунків у системі „керівник-підлеглий” та умов для реалізації своїх творчих можливостей і педагогічних здібностей у навчально-виховному процесі.

Результати роботи з учителями дають підстави для висновку про те, що в гімназії відсутні травмуючі (конфліктні) ситуації, що призводять до нервово-психічних зривів, а проведена протягом семи років коректуюча діяльність свідчить

ПРО АВТОРА

Ім'я директора київської гімназії № 48, Народного учителя України, кандидата педагогічних наук, доцента Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, кавалера ордену княгині Ольги III ступеня, члена ліцензійної та атестаційної Ради при Головному управлінні освіти і науки м. Києва з 2004 року, члена Ради гуманітарної політики при КМДА з вересня 2010 р, члена колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України – **Маріянни Іванівни Босенко** в першу чергу асоціюється з такими поняттями, як успішність, інноваційна діяльність, відданість своїй справі, безмежна любов до дитини.

Народилася Маріанна Іванівна 12 серпня 1952 року в ст. Новопавлівська Ставропольського краю. Закінчила Київський державний університет імені Т.Г. Шевченка за спеціальністю викладач російської мови і літератури.

Маріанна Іванівна пройшла всі сходинки працівника освіти: була піонервожатою, працювала методистом в міському Палаці піонерів, заступником директора з виховної роботи у 41-ій школі, інспектором управління освіти міста. Очоливши в 1986 році тоді ще загальноосвітню київську школу № 48, почала свій довгий і щасливий шлях від мрії свого дитинства до іміджевої школи.

Уособлюючи в собі неординарність в підходах до вирішення найважливіших питань реформування освіти, Маріанна Іванівна за роки своєї роботи створила педагогічний колектив однодумців, якому притаманні новаторство і творчий потенціал, робота відповідно до сучасних тенденцій у світовому освітньому просторі, прагнення до вдосконалення й створення конкурентоспроможного навчального закладу.

Маріанна Іванівна активно впроваджує в навчально-виховний процес інформаційно-комунікаційні технології. На сьогоднішній день матеріально-технічна база гімназії дає кожному вчителю змогу використовувати мультимедійні інтерактивні технології в повному обсязі.

Науковець з великим стажем роботи, вона спрямовує роботу вчителів гімназії на науковий пошук і дослідництво, результатом чого стала авторська програма „Культура життєвого самовизначення”, затверджена МОН України, яка впроваджується в навчальних закладах України.

Маріанна Іванівна використовує в своїй роботі підхід підтримуючого виховання, впроваджує в навчальний процес ситуацію успіху, створюючи умови для розкриття творчої особистості в кожній дитині.

Співпраця вчителів, учнів і їхніх батьків надала їй можливість створити дійсне гімназійне братерство, школу радості для дітей.

За плідну працю колектив гімназії нагороджено почесною Грамотою Кабінету Міністрів України.

Творчий, ініціативний, новаторський підхід до вирішення питань в інноваційному навчальному закладі Маріанна Іванівна втілює в життя на кожному етапі розвитку гімназії, про це свідчить дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук „Соціально-педагогічні особливості організації навчально-виховного процесу в гімназії гуманітарного спрямування” та статті з досвіду роботи педагогічного колективу гімназії № 48 м. Києва.

ВІЗИТКА ГІМНАЗІЇ

Пріоритетними напрямками діяльності гімназії визначено:

- впровадження нового Державного стандарту початкової освіти;
- підвищення якості освітніх послуг;
- впровадження нового змісту загальної середньої освіти, новітніх технологій, інноваційної діяльності;
- постійна увага до стану здоров'я дитини, фізичного розвитку і психологічної рівноваги;
- критичний аналіз результатів зовнішнього незалежного оцінювання та системний підхід до його підготовки;
- корекція діяльності гімназії на основі моніторингу організації навчально-виховного процесу;
- реалізація особистісно-орієнтованого підходу в навчально-виховному процесі;
- гуманізація навчально-виховного процесу як засіб становлення гармонійних особистісних взаємин учнів та вчителів;
- формування і розвиток інтелектуально розвинутої, духовно і морально зрілої особистості, патріота своєї Батьківщини;
- посилена увага до особистості вчителя, підтримка, заохочення та стимулювання його діяльності.

Педагогічний колектив гімназії об'єднує високопрофесійних фахівців. ▶

про тенденцію створення сприятливої атмосфери для самореалізації і саморозвитку кожного вчителя, встановлення довірливих, дружніх відносин не лише між учителями, а й учителями та учнями.

Взагалі в гімназії вже стало доброю традицією приділяти посилу увагу до особистості вчителя, підтримувати, заохочувати та стимулювати його діяльність, тому й серед пріоритетних напрямів діяльності гімназії на сьогодні визначено 8 з 10, пов'язаних з учителем та з його діяльністю.

Другий рівень – підготовка батьків – полягав у систематичній роботі опікунського комітету гімназії з виявлення всього спектру соціальних, психолого-педагогічних та організаційних проблем, доведення способів їх вирішення до відома батьків у кожному класі і прийняття спільних рішень щодо перетворення гімназії на модель „школа-родина”. Третій рівень – підготовка учнів до сприймання і реалізації соціально-педагогічних технологій, здійснювався у діяльності учнівського самоврядування.

Провідною особливістю діяльності гімназії є перетворення її на відкриту соціально-педагогічну систему, своєрідний мікросоціум, у якому не лише адміністрація та вчителі гімназії, але й учні, їхні батьки, а також випускники гімназії перетворюються на активних учасників навчально-виховного процесу.

ГІМНАЗІЯ: ПОГЛЯД ЗСЕРЕДИНИ Від першої особи

*„Ви хочете побачити весну?
Тоді бігом, в наш дім,
На Прорізну!...*

*Ми – молоді, здорові і веселі,
Щасливо живемо*

в своїй оселі,

*В гімназії у нашій 48-й,
Ми тут добро і радості
вчимося...”*

Кожен із нас – учителів, учнів та їхніх батьків – пишається тим, що є часткою єдиної спільноти – дружнього Гімназійного братерства, яке живе за своїми законами, із власним прапором, гімном, емблемою, урядом.

Першого вересня на святковій лінійці, присвяченій Дню знань, ми приймаємо нових учнів до лав гімназійної родини. Лунає перший дзвоник, і одинадцятикласники турботливо супроводжують першокласників до школи. Швидко плине час... І ось вони – неповторні, енергійні, самодостатні, чарівні – отримують атестати про освіту та дипломи, що символізують визнання загальнолюдських цінностей: довіри і справедливості, доброти і відповідальності, інтелекту і краси. До речі, вибір номінантів проводиться за підсумками опитування однокласників.

Найактивніші члени самоврядування на випускному вечорі залишають свої побажання, дають настанови своїм молодшим друзям у книзі „Зоряний крок гімназиста”. Знову лунає гімн. Але в цю мить стис-

В гімназії працюють **54** педагога, з яких: „Народний учитель України” – **1**; „Заслужених вчителів України” – **5**; „Заслужених працівника освіти України” – **2**; вчителів-методистів – **20**, старших вчителів – **7**; вчителів вищої кваліфікаційної категорії – **34**; вихователів – **6**, практичних психологів – **2**; соціальний педагог – **1**; педагог-організатор – **1**; керівників гуртків – **1**.

Усім їм притаманне творче завзяття, неординарність, ініціативність, висока педагогічна культура, любов до професії.

Визначальною рисою гімназії є психологічний комфорт, доцільність, відлагодженість і організованість шкільного життя, прагнення вчителів навчити своїх вихованців самостійності, здатності приймати рішення, відповідати за свої вчинки.

Колективу гімназії вдалося створити найголовніше – поєднати зусилля тих, хто вчиться, в єдиному прагненні перетворити рідну гімназію на острівцець великих радощів для всіх її мешканців.

Затишна атмосфера одного з класичних і разом з тим найсучасніших інноваційних навчальних закладів міста спонукає своїх вихованців до творчості, відкриттів, постійного пошуку нового, розуміння того, що можна отримувати радість від знань, які дозволять стати конкурентоспроможними на європейському і світовому освітньому просторі. Тому учні успішно засвоюють навчальні програми, беруть активну участь у предметних олімпіадах, захисті науково-дослідницьких робіт, проєктів.

Гідні умови праці – в гімназії **25** сучасно обладнаних навчальних кабінетів, серед них **17** оснащених мультимедійними комплексами та інтерактивними дошками; **2** комп’ютерні класи, науково-методичний центр, кабінет соціально-психологічної служби, бібліотека; всього в навчальному процесі задіяно більше 60-ти комп’ютерів, які об’єднані в локальну мережу та підключені до виділеної лінії глобальної мережі Internet – дають можливість відчутти себе творцем, сповнюють учителів самоповаги, підносять престиж професії в очах вихованців та їх батьків.

Батьки довіряють гімназії. Найголовніше, чого очікують сьогодні вони від школи, – це забезпечення ґрунтовної, якісної освіти. В гімназії створені сучасні умови навчання дітей, які допомагають розвивати в учнів інтелігентність, враховують можливість саморозвитку і самовираження кожного гімназиста, актуалізації його природного потенціалу.

КУЛЬТУРА ЖИТТЄВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ:

Програма інтегративного курсу для учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Програму інтегративного курсу „Культура життєвого самовизначення” було розроблено педагогами гімназії № 48 м. Києва у 1994 році. Курс заповнив прогалини суспільного впливу на учнів, зробив цей процес цілеспрямованим і виправданим з погляду формування засад демократичного способу життя.

Програма курсу орієнтована на систему виховання, що спирається на особистість як самоцінність і на цій основі забезпечує високий рівень активності й саморозвитку дитини в процесі індивідуальної діяльності щодо творчого оволодіння суспільними цінностями.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ

В окремих освітніх закладах педагогами-новаторами впроваджуються авторські програми, спрямовані на підготовку учнів до життя в суспільстві з ринковою економікою. Варто зазначити, що подібні проблеми вирішуються і в національних системах освіти зарубіжних країн, де активно розробляються та впроваджуються програми з основ формування життєвих навичок.

Все це вказує на доцільність та своєчасність розробки для загальноосвітньої школи інтегративного курсу „Культура життєвого самовизначення”, в якому комплексно вирішуватимуться питання самопізнання та самовдосконалення особистості, формування навичок ефективної взаємодії з іншими людьми, представниками різних етнічних, релігійних та соціальних груп, професійного самовизначення підлітків, навичок відповідальної поведінки, умінь прийняття адекватного рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, визначення та формування громадянської позиції школярів.

Теоретичною основою курсу „Культура життєвого самовизначення” є філософсько-соціологічне розуміння культури як органічного поєднання багатьох сторін людської діяльності та форм соціальної поведінки людини, які обумовлені рівнем її виховання та освіти. Базовим компонентом культури особистості виступає її самовизначення – процес і результат свідомого вибору особистістю власної позиції, цілей і засобів поведінки за конкретних обставин життя.

Основою самовизначення є орієнтація не на пізнання і володіння, а взаєморозуміння. Почути інших людей, осмислити їх цінності, порівняти різні позиції, дослухатися свого власного внутрішнього голосу, усвідомити сенс свого існування і визначити своє місце в культурі, а відповідно, в житті – така сьогодні логіка освіти як провідного соціалізуючого чинника.

Культура життєвого самовизначення – це активне визначення людиною своєї позиції відносно суспільної системи цінностей (моральних, соці-

кається серце, коли звучать слова:

*„Крокуй вперед,
ми – гімназисти,
Братерства дух
хай кріпне в нас!
Життя хай загартує нас,
Вітчизна й доля ж бо –
єдині!”*

Чому? Тому, що в останнє збираємося ми кожного року в такому загалі, випускаючи своїх вихованців в широкий світ, – учні, їхні батьки та вчителі.

Спільноті педагогів гімназії вдалося знайти те єдине, що створило атмосферу співмислення вчителів, батьків та учнів, співчуття, співпраці, піднесло виховну роботу в школі на рівень творчого пошуку, емоційної наснаги.

Індивідуальний підхід до кожного учня, з урахуванням його характеру, особливостей емоційного сприйняття та розвитку, уміння мислити, уявляти, запам'ятовувати, робити логічні висновки – цими

принципами керуються вчителі на уроках, у практичному впровадженні авторської гімназійної програми „Культура життєвого самовизначення” та під час організації позаурочної діяльності школярів (див. вріз 2). На таких заняттях учні 1-4 класів створюють малюнки на теми „Моя сім'я”, „Захоплення моїх батьків”, „Мій клас”, фантазують на тему „Що я зробив би, якби був мером нашого міста Києва”, малюють місто майбутнього. Учні 5-7 класів ведуть щоденники, куди записують свої думки, спостереження, відчуття, все, що хвилює і вражає, розмірковують про проблеми свого теперішнього життя і майбутнього. Один із уроків присвячено написанню листа до себе в майбутньому, через 20 років. Учні вчать позитивно сприймати інших і адекватно оцінювати сприйняття себе іншими людьми. У 8-11 класах робота спрямована на розвиток комунікативності, уміння владнати конфліктні ситуації через пізнання самого себе і оточуючих. Старшокласники мають можливість визначити свої професійні здібності, інтереси. На заняттях учні дізнаються про техніку психологічного керування собою та самовдосконалення, про мистецтво розуміти себе та розкривати свої можливості.

Зміст курсу спонукає до роздумів про глобальні й вічні проблеми людства: добра і зла, правди і кривди, свободи і відповідальності. У вирішенні цих та багатьох інших питань належну допомогу та підтримку і дітям, і батькам (під час занять „Школи усвідомленого

альних, комунікативних, естетичних, професійних тощо), що дає їй змогу виявляти і утверджувати себе у різних життєвих ситуаціях.

Тому метою курсу „Культура життєвого самовизначення” є формування в учнів життєвих навичок соціальної компетентності – базису для адаптивної та позитивної поведінки, – які дозволяють людині адекватно виконувати норми і правила, прийняті в суспільстві, ефективно вирішувати проблеми повсякденного життя. В змісті курсу зроблений акцент на формуванні таких *життєвих навичок*, як комунікація (спілкування), прийняття рішень, критичне і творче мислення, управління емоціями, стресами та конфліктними ситуаціями, розпізнавання та формування цінностей.

Різноманітність впливів навколишнього світу на становлення та розвиток особистості обумовила інтегративний характер курсу. В ньому синтезовані елементи практичної психології, етики, суспільствознавства, екології, гігієни. Провідною ідеєю курсу є формування ціннісних орієнтацій школяра в різних сферах його життєдіяльності. Тому у зміст курсу закладено **чотири базові компоненти розвитку та становлення особистості**: ставлення до себе (*особистісне самовизначення*); ставлення до інших (*самовизначення в сфері комунікації*); ставлення до діяльності (*поведінкове та професійне самовизначення*); ставлення до навколишнього світу (*суспільне самовизначення*).

В свою чергу ці компоненти стали наскрізними тематичними блоками курсу, змістове наповнення яких, з урахуванням принципу послідовності, для кожного класу обумовлюється рівнем розвитку учнів та їхнім соціальним досвідом.

Кожний тематичний блок курсу дає змогу забезпечити реалізацію конкретних завдань формування культури життєвого самовизначення учнів.

Головними завданнями тематичного блоку „Ставлення до себе” є визначення особистістю своїх внутрішніх та зовнішніх якостей, особистісних характеристик, особливостей власного емоційного світу, самооцінка та самоаналіз потреб, сильних і слабких якостей, поведінки та визначення власної позиції в системі життєвих цінностей.

Провідними завданнями тематичного блоку „Ставлення до інших” є формування в учнів навичок спілкування, толерантного ставлення та ефективної взаємодії з батьками, ровесниками і дорослими (представниками іншої національності, віросповідання, статі тощо) без упереджень, стереотипів та конфліктів.

Завдання тематичного блоку „Ставлення до діяльності” передбачають формування в учнів навичок самоорганізації у навчальній та дозвільній діяльності, підготовку особистості до свідомого професійного вибору.

Основними завданнями тематичного блоку „Ставлення до навколишнього світу” є усвідомлення особистістю багатогранності світу, визначення себе як його частини, громадянина суспільства та члена міжнародної спільноти.

Завдання тематичних блоків реалізуються на практиці шляхом використання *інтерактивних форм навчання*: тематичне малювання, бесіди, дискусії, мозкові штурми, обговорення ситуацій, ►

ділові та рольові ігри, робота в парах, робота в мікрогрупах, анкетування, тестування, тренінг тощо.

Впровадження програми „Культура життєвого самовизначення” у загальноосвітніх навчальних закладах має базуватися на принципах систематичності та послідовності, логічного викладу матеріалу, співвіднесення методів та форм роботи з прогнозованим результатом, особистісно-орієнтованим підходом у вихованні.

Зважаючи на те, що сім'я є основним фактором соціалізації особистості, робота щодо реалізації окреслених завдань передбачає взаємодію з батьками, яка в курсі „Культура життєвого самовизначення” здійснюється через своєрідну форму – інформацію-звернення „Слово до батьків” – з тієї проблеми, яку діти обговорювали на заняттях. Обмін думками стосовно змісту курсу, особливостей його проведення педагог може організовувати також і під час батьківських зборів. Підтримка зворотного зв'язку з батьками створить умови для забезпечення активної участі дорослих у формуванні навичок соціальної компетентності дітей, підвищення відповідальності за їх розвиток та виховання, підготовку до самостійного життя.

Загальна кількість занять всього курсу – 170. Кількість занять у кожному класі варіюється від 13 до 16. Заняття тривалістю 45 хв. проводяться два рази на місяць, що дає можливість педагогу провести якісну підготовчу роботу. Наприкінці навчального року у кожному класі проводиться підсумкове заняття. Тема, форма і місце проведення заняття – за вибором педагога. У початковій школі – це екскурсія, ігрова програма, вікторина, конкурс, тематичний день тощо. У середній школі підсумкове заняття може бути проведене у формі прес-конференції з батьками, поїздки-сюрпризу, творчої майстерні, умовної подорожі світом, брейн-рингу, рольової гри тощо. В старшій школі це можуть бути бесіди з учнями, зустрічі-розмови з батьками, на яких бажано торкнутися найбільш важливих, значущих для учасників тем, поговорити про загальне враження учнів від курсу тощо. **Головне – зберегти атмосферу поваги, доброзичливості, турботи, відвертості, емоційно-позитивного спілкування, комфортності, що притаманні всьому курсу „Культура життєвого самовизначення”.**

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (1-4 КЛ.)

В цьому віці дитина починає формувати уявлення про основні морально-етичні цінності, її провідною діяльністю стає навчання, зростає здатність дитини до логічного мислення і самодисципліни, а також до спілкування з ровесниками та дорослими відповідно до встановлених правил.

Поряд з цим важливими є питання дружби, культури спілкування з дорослими, членами родини. Варто приділяти достатню увагу проблемам формування позитивної мотивації до навчання, організації пізнавальної, дозвільної діяльності, спілкуванню з природою та мистецтвом. ►

батьківства”), і вчителям не один рік надають практичні психологи гімназійної соціально-психологічної служби.

НАША ГІМНАЗІЯ – ЦЕ МАЛЕНЬКА „ДЕРЖАВА ЗІ СВОЇМ УРЯДОМ”

Наша гімназія з 1995 року працює за авторською програмою „Культура життєвого самовизначення”, одним із напрямів реалізації якої є діяльність створеного у 1991 році учнівського самоврядування гімназійного братерства. Його очолює магістр – Лицар квадратного столу, якого обирають на зборах Ради самоврядування за підсумками звітно-виборчої конференції під час свята Дня Наума (14 грудня), а посвячують у лицарі 15 травня в День гімназії у присутності всього гімназійного братерства під час проведення традиційної святкової лінійки. Під час церемонії всі діти урочисто дають клятву дотримуватися Кодексу Честі гімназійного братерства.

Учнівське самоврядування не є формальним органом у гімназійному житті, а відіграє в ньому значну роль. Це розширення діяльності дорослих і дітей – членів єдиного колективу – і можливостей для їх об'єднання, творчого пошуку, виявлення ініціативи. Це можливість навчитися жити й працювати за законами демократичного суспільства, де існують гуманістичні відносини між людьми.

Принцип дії педагогів щодо учнівського самоврядування виражається формулою: „Радь! Пропонуй!

Покажи перспективу зростання! Зацікав! Захопи! Довіряй! Аналізуй! Дай вихід дитячій ініціативі! Але не „тисни”!”

Діяльність Ради самоврядування гімназійного братерства дуже різноманітна і насичена. У центрі її уваги на кожній ділянці чи то конкурси, олімпіади, предметні тижні, традиційні свята у школі, за її межами. Участь у роботі Ради дає змогу кожному гімназистові виявити свою життєву позицію, свій талант у конкретних справах, наприклад, у проведенні традиційного свята – Дня народження гімназії – 15 травня та Дня самоврядування, до яких ретельно готуємося протягом року.

Традиційний День самоврядування проводиться щорічно в останній день I-ї чверті. Спочатку тільки учні займали місце учителя біля дошки. Згодом вирішили запросити на роль учителів батьків.

Відтоді директор, завучі, вчителі поряд, серед учнів у

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ (5-9 КЛ.)

Підлітковий вік – один з найважливіших етапів життя людини. В ньому багато джерел і починань всього подальшого становлення особистості. Важливим моментом самосвідомості підлітка є ставева самоідентифікація та поглиблене вивчення самого себе.

Тож основна робота педагога має бути спрямована на формування адекватної самооцінки учня, формування його позитивного власного образу та навичок відповідальної поведінки і партнерської взаємодії на основі вміння аналізу конкретної ситуації, усвідомленого використання своїх прав. Варто приділити достатньо уваги формуванню умінь підлітків будувати стосунки з представниками протилежної статі. Разом з цим продовжується підготовка учнів до соціального життя через усвідомлення розмаїття світу та власних можливостей підлітка для активного функціонування в ньому.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ В СТАРШІЙ ШКОЛІ (10-12 КЛ.)

Головною ознакою періоду юнацтва є потреба зайняти внутрішню позицію дорослої людини, вибрати професію, усвідомити себе членом суспільства, обрати свій життєвий шлях та розробити власний життєвий план.

Важливу роль в цьому мають відіграти роздуми учнів про смисл життя, його цінності, співвідношення духовного та матеріального. Варто приділити увагу підготовці учнів до створення власної сім'ї, виконанню соціальних ролей подружжя та батьків.

Зважаючи на те, що навчальний план у старшій школі насичений досить складними предметами, доцільно заняття курсу „Культура життєвого самовизначення” проводити у формі чотиригодинного тренінгу один раз на чверть. Така форма роботи дасть можливість учасникам систематизувати та узагальнити знання, набуті протягом обговорення різноманітних проблем в курсі „Культура життєвого самовизначення”, вдосконалити окремі уміння.

Місце курсу „Культура життєвого самовизначення” в розкладі навчального закладу визначає школа. Він може бути реалізований як факультатив, гурток, за рахунок індивідуальної роботи з учнями чи виховних годин. Його в першу чергу можуть викладати практичні психологи та соціальні педагоги, оскільки серед їх функціональних обов'язків є вирішення цілої низки завдань (допомога учням у формуванні адекватного „Я”-образу; попередження конфліктів в колективі; орієнтація учнів на здоровий спосіб життя; допомога старшокласникам у професійному самовизначенні тощо), які можуть реалізуватися в межах пропонованого курсу.

класі, а не у своїх керівних кабінетах, не біля дошки.

У цей день гімназисти особливо відчують себе господарями гімназійного життя: виконують обов'язки адміністрації, самі ретельно готуються до проведення уроків, турбуються про те, щоб була цікава наочність, готують презентаційні проекти, запрошують своїх батьків – спеціалістів з різних фахів, вчених, громадських діячів до участі в проведенні уроків, роблять відео- та фотозйомки за допомогою студентів Інституту журналістики. **У нас в цей день зовсім інший розклад занять, адже майже 120 уроків проводять батьки наших учнів, і треба бачити оченята їхніх дітлахів, які з любов'ю і гордістю слухають урок своєї матері, батька, бабусі чи дідуся. Ця співпраця дає чудовий результат: допомагає дітям реалізувати себе як частку суспільства, як неповторну індивідуальність зі своїми специфічними запитами.**

Щороку гімназія святкує свій День народження зі своїми традиціями. Це і конкурси газет-привітань, ярмарок солодошів, виставки кращих учнівських творчих робіт, виробів, виконаних умілими дитячими руками, малюнків, виступи юних акторів та переможців конкурсу „Таланти твої, гімназіє люба”, спортивні змагання, конкурс юних аматорів-художників на асфальті „Щаслива країна”, виїзди з батьками та вчителями на екскурсії чи відпочинок. Безумовно, це і святкова лінійка, під час якої підводяться підсумки навчального року. Нагороди та призи отримують найактивніші учасники навчально-виховного процесу, переможці районних, міських та республіканських олімпіад, учасники МАН.

Прикладом творчої співпраці вчителів, учнів і батьків є спільні засідання педагогічної ради, ради самоврядування, батьківської ради на тему: „Наша гімназія у ХХІ столітті. Реформування школи: погляд з позиції вчителів, учнів, батьків.” Обговорюються такі питання, як: „Модель випускника нашої гімназії”, „Вчитель і учень – крок назустріч”.

„Як розв'язати довічну проблему „батьки і діти”. Чи існує вона взагалі?”

Такі засідання педагогічної ради готуються ретельно: старшокласники проводять ряд засідань ради самоврядування, розмірковують над кожним виступом, висловлюють свої думки про підручники, як буває важко знайти спільну мову з батьками. Ці роздуми знаходять відображення у гімназійній газеті „Вісті з Прорізної”, що виходить з 1995 року. Із січня по квітень на її сторінках обговорюються найбільш важливі досить непрості питання буття сьогоденної школи: „Що змінилось у школі за останні два роки? Що було вдалим, а що ні?”, „Про що хотів би ти дискутувати з учителем?” тощо. Про це йшла мова і на уроках з основ журналістики, психології та на класних зборах.

До речі, виходить з 1998 року додаток до „Вістей” – спецвипуск „Газета для батьків”. Вона користується великим попитом, бо існує і як цікавий інформатор, і як порадник. Адже в ній батьки під час інтерв'ю (їх із задоволенням беруть у батьків учні) можуть висловити думки стосовно того, що вплинуло на вибір ними саме нашої гімназії, що було найбільш цікавим і значущим у шкільній діяльності їх дітей, чи з задоволенням діти ходили до школи; які поради батьки дали б директорові та вчителям. Це сприяє діалогу батьків з педагогічним колективом, дітьми та з'ясуванню складних питань діяльності гімназії.

Така співпраця педагогів, дітей і батьків у самоврядуванні відкриває простір для ініціативи, творчості, самодіяльності учасників „трикутника” на всіх етапах – від пошуку корисних справ та їх реалізації до підведення підсумків.

Характерна особливість багатьох наших позакласних справ – міжвікове спілкування учнів, коли старші передають свій досвід молодшим, знайомлять з традиціями гімназійного колективу. Взаємодія, співробітництво вікових груп стає частиною гімназійного побуту, звичкою, а атмосфера співтворчості виступає одно-

часно як передумова, умова й результат педагогічного процесу.

В цілому Рада пробуджує творчість учнів, їхні прагнення до самовияву, самостійності і відповідальності за доручену справу, що позитивно позначається на формуванні соціальної позиції учнів різного віку.

Психологічний клімат, атмосфера довіри, сприйняття кожного члена товариства таким, яким він є, — ось основа довіри. За таких умов дитина стає розкутою, впевненою в собі, активно співпрацює в „уряді гімназії” — раді учнівського самоврядування. Адже сучасна гімназія без учнівського самоврядування не може вважатися демократичною. Органи гімназійного самоврядування сприяють активній участі гімназистів у житті та діяльності школи, виховують у них відповідальне ставлення до навчання як громадянського обов’язку, дисциплінованість, скромність, почуття господаря, забезпечують широку гласність, пропагують здоровий спосіб життя, організовують дозвілля гімназистів.

Інколи може здатися, що гімназія після 6 уроку перетворюється на театр!

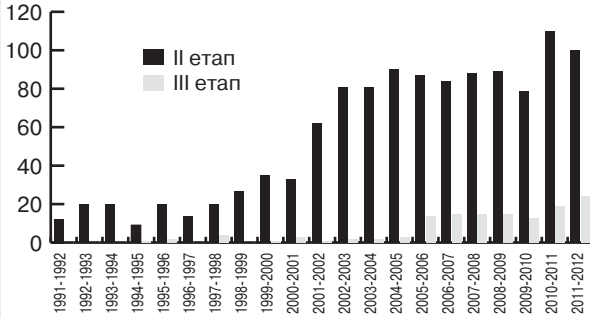
Театр — це спалах багатьох мистецтв, що поєднує в собі живопис, музику, мистецтво хореографії. Але сценічне мистецтво мертве, якщо його не оживить актор. Він фокусує в собі працю драматурга, режисера, декораторів, композитора, і могутнім потоком спрямовує цю силу на глядачів. *Театр розважає і дає відпочинок від стурбованості щоденною роботою, дає пізнання культури мови поруч із культурою жесту, мімікою, ходом.* Скільки задоволення отримуємо ми, глядачі, — учні, їхні батьки та вчителі, — коли разом з юними акторами поринаємо в світ українських народних казок: „Колобок”, „Казка про Нехаяла”, „Ріпка” в обробці І.Я. Франка, казок В.О. Сухомлинського, незабутніми є враження від „Наймички” та „Титарівни” Т.Г. Шевченка, літературної композиції „Огні горять, музика грає..” та інших. Понад 700 гімназистів зіграли свої ролі у 35 поетичних постановках. Мають численні перемоги і досягнення у багатьох районних, міських і Всеукраїнських конкурсах. Театр „Ніка”, який існує в гімназії 9 років, у липні 2008 року отримав почесне звання „Зразковий творчий колектив”. Наші випускники успішно складають іспити і навчаються у театральних ВНЗ. І щороку на святкуванні Дня народження гімназії вихованці театру — випускники гімназії отримують почесні звання „Народний артист театру „Ніка” гімназії №48”.

Завдання педагога — розбудити в кожній дитині прекрасне засобами мистецтва, розвинути творчий потенціал і навчити бачити красу оточуючого світу серед буденного життя, — досягається в повному обсязі.

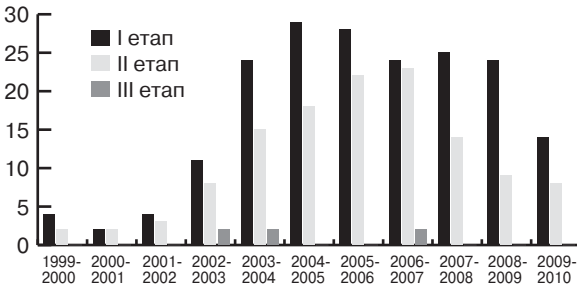
Створення оптимальних умов для обдарованої і талановитої молоді — пріоритетний напрям діяльності педагогічного колективу гімназії

Інноваційна діяльність педагогічного колективу та робота з обдаро-

Кількість призерів Всеукраїнських олімпіад з базових дисциплін

Динаміка участі учнів гімназії №4 в МАН

ваними дітьми, які виявили здібності та нахили до науково-дослідницької роботи, спрямована на: здійснення пошукової, дослідницької, експериментальної роботи; використання в повному обсязі інтерактивного мультимедіа в навчальному процесі; створення своєрідних лабораторій по вивченню предметів, де поєднана спільна праця педагогів та гімназистів.

Участь гімназистів у різноманітних конкурсах, фестивалях, олімпіадах свідчить про цілеспрямовану, плідну, копітку працю вчителів гімназії, спрямовану на розвиток особистості кожної дитини. Так, кожного року гімназія в п'ятірці кращих навчальних закладів району за результатами Всеукраїнських олімпіад з базових дисциплін.

Найвища ступінь майстерності вчителя — коли в учня виникає бажання навчити інших, самому стати на певний час учителем. Тоді педагогіка полягає у відшуванні того оптимального шляху отримання максимально глибоких знань, які необхідні для передачі іншим. **Причому цей шлях має бути цікавим із різних боків.** В учня поступово виникає невпинне бажання розказати іншим те, що він так наполегливо відшукував, учнів, із чим експериментував. Адже творчість — найбільш цінний дар людини. А творча особистість повинна знайти шляхи для самовираження. В цьому процесі дитячої творчості і є суть роботи гімназійного наукового товариства учнів „*Ерудит*”.

Звісно, така робота відіграє велику роль у подаль-

шому вмінні учнів працювати з методичною літературою, аналізувати, вести на високому рівні дискусію, вчитися критичному мисленню, що буде необхідне їм при навчанні у вищих навчальних закладах. Але основна роль Малої академії наук — це, по-перше, надати учням можливість доторкнутися до науки у більш широкому та глибокому її розумінні, а по-друге, — самому стати своєрідним науковцем, хоча б на короткий час і з однієї теми. Користь для школи — зацікавленість дитини у вивченні предметів. Великим поштовхом роботи гімназії в структурах МАНу стало широке використання комп'ютерних інформаційних технологій у навчально-виховному процесі. Матеріально-технічна база гімназії дозволила, в свій час, одними з перших використовувати і виділену лінію Internet, і мультимедійні технології. Зацікавленість дітей у цих новітніх інформаційних технологіях переросла спочатку у допомогу вчителю в створенні мультимедійних уроків, виконання домашніх завдань на комп'ютері, участь у розробці та захисті всіх можливих проєктів. Вершиною цієї роботи стала участь гімназистів у МАНі, суттєве покращення пошукової та науково-дослідницької роботи взагалі. В гімназії створені своєрідні лабораторії з отримання знань, де поєднана творча співпраця учня та вчителя (див. врізи на С. 21 і С. 29).

Традиційне свято День Наума, яке проводиться в гімназії 14 грудня, запам'ятовується перш за все

НТУ ГІМНАЗІЇ „ЕРУДИТ” – колективний член Київської МАН „Дослідник”

За допомогою новітніх інформаційних технологій за останні роки більше як **150 учнів** захищали свої науково-дослідницькі роботи в МАН.

Робота в МАНі може набувати ознак профорієнтаційної. Адже це пошук дітей у виборі майбутньої професії. Для багатьох учнів шкільний МАН був першим кроком та підготовкою до навчання у вищих навчальних закладах України.

Сьогодні вони з нами діляться своїми спогадами:

Субботін Олексій, студент НАУ, випускник 2005 року, учасник МАНу 2003-2005 років

Темою мого дослідження в старшій школі була криптографія. Способи захисту інформації, яка передавалася, цікавили людей завжди. З розвитком математики, а особливо з появою комп'ютерних технологій, ці способи ставали дедалі складнішими й цікавими водночас. Це зацікавило й мене. Саме участь в МАНі й робота над даною темою допомогли мені й у виборі майбутньої спеціальності, й вступити до Національного авіаційного університету, де я і продовжую навчатися на факультеті захисту інформації.

Марчук Ганна, студентка університету „Кієво-Могилянська академія”, випускниця 2005 року, учасник МАНу 2002-2005 років

У гімназії з 9 по 11 класи в рамках МАН я займалася англійською топонімікою, що надзвичайно допомагає мені сьогодні, адже більшість предметів у університеті викладається англійською мовою й її знання необхідні на дуже високому рівні, який забезпечила мені ще робота в МАНі. Удосконалення мови продовжується зараз завдяки відвідуванню англійських країн через програми обміну студентів.

Чистяк Дмитро, аспірант КНУ ім. Т.Г. Шевченка, випускник 2004 року, учасник МАНу 2001-2004 років, призер III етапу, лауреат премії НАН України

Роки, проведені на секції історичного краєзнавства МАНу — то роки неповторні, незабутні. Була участь і перемога у районних, міських й всеукраїнських конкурсах, апробації результатів досліджень в академічних виданнях і наукових збірниках, консультації з відомими науковцями, зустрічі з непересічними особистостями....

Нехай не кожен із випускників МАНу пов'язав своє життя з історичною наукою, однак ті світлі роки були не лише плеканням зацікавлень наукових досліджень, вони насамперед сформували наше світобачення, з повагою до українського й світового, розпросторили культурні обрії, власне, навчили жити.

Цікавим є також приклад використання батьківського потенціалу учнів гімназії. Адже вони є першими помічниками своїх дітей та учителів при написанні робіт, їх рецензуванні та професійному проведенні захисту. Щорічні одноразові грошові винагороди, які отримують призери конкурсів захисту науково-дослідницьких робіт члени НТУ „Ерудит” також є заслугою батьківського комітету гімназії.

посвяченням найкращих учнів гімназії у члени Ордену Інтелекту. А на святі Дня народження гімназії, яке традиційно проходить у Миському будинку вчителя 15 травня, підводимо підсумки роботи навчального закладу за рік та нагороджуємо переможців II та III етапу Всеукраїнських олімпіад з базових дисциплін, призерів науково-дослідницьких робіт секцій МАН, переможців Міжнародного конкурсу знавців української мови імені П.Яцика, учнів, які здобули перемоги поза межами рідної Альма-матер, вітаємо Міста Містера Інтелект гімназії, обираємо найактивніші класні колективи, і, звичайно, вшановуємо випускників гімназії, з врученням грошових стипендій, дипломів, подарунків із символікою гімназії. Усіх кращих учнів гімназії 3-11 класів нагороджують пам'ятними подарунками члени піклувальної ради разом з батьківським комітетом.

Для сьогоднішніх гімназистів навчання – дійсно бажане, це не тільки прагнення до знань, це формування особистості, громадянського зростання, яке вони отримують в стінах рідного навчального закладу. Тому як не приєднатися до слів В.О. Сухомлинського: „Процес виховання – це єдність духовного життя вихователя і вихованців – єдність їхніх ідеалів, прагнень, інтересів, думок, переживань”.

Найцінніша для учнів і батьків та школа, де діти мають можливість реалізувати себе в різній позаурочній діяльності і неформальному спілкуванні з цікавими для себе людьми.

Колектив педагогів гімназії – колектив однодумців, який працює над

розвитком творчих обдарувань гімназистів, задоволенням їхніх інтересів та можливостей усвідомлення цінностей духовного зростання, навичок соціальної компетентності, активізації особистісного потенціалу для самореалізації та самоствердження в різних сферах людської життєдіяльності.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

1. Босенко М.І. Соціально-педагогічні особливості організації навчально-виховного процесу в гімназії гуманітарного спрямування.
2. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київський університет імені Тараса Шевченка. – К., 1998.
3. Зв'язки з громадськістю – важливий фактор створення позитивного іміджу гімназії // Шлях освіти. – 2000. – № 3.
4. Впровадження програми „Культура життєвого самовизначення” в гімназії № 48 /Педагогічні новачі столичної освіти. – К., 2001.
5. Курс „Культура життєвого самовизначення” (1-ХІ класи) в гімназії № 48 м. Києва //Шлях освіти. – 1997. – № 4. – С.37-42.
6. „Культура життєвого самовизначення” (Програма) (1-ХІ класи) (реалізується у школі-гімназії № 48 м. Києва) /Психологія і педагогіка життєтворчості. Навч.-метод. посібник (ред. рада В.М. Доній (голова), Г.М. Несен (заст.голови), Л.В. Сохань, І.Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін. – К.: ISBN, 1996. – С. 492-546.
7. Програма „Культура життєвого самовизначення” (1-ХІ класи). К: Школа-гімназія № 48. – 1994.- 24 с.
8. Наша гімназія – це маленька держава зі своїм урядом. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1-2.
9. Сімейний затишок на Прорізній. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 5.
10. Не заради освіти, а заради дитини, не заради оцінок, а заради знань. //Народний депутат (часопис Депутатського клубу „Парламент”). – 2011. – № 80.

ШКОЛА „ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ”

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ ШКОЛИ-ЛІЦЕЮ: аналіз суспільного середовища

У сучасних умовах виникло багато проблем з гуманітарною освітою у зв'язку з різними подіями в суспільному житті. Серед них:

- Прихід епохи Інтернету. В умовах інтернетної інформації завдання учителя інші. Учителю потрібно не стільки інформувати, скільки вибудувати урок так, щоб викликати в учнів потребу дізнатись про об'єкт, що вивчається, якомога більше.
- Негативний вплив телебачення з причини вкрай низького рівня більшості програм.
- Небачена пропаганда популярної культури.
- Культивування атмосфери, що спонукає учнів робити висновок про те, що гуманітарна освіта не веде до підвищення добробуту.
- Нестача справжньої еліти в країні, яка створювала б культурну атмосферу в суспільстві, підтримувала духовний вогонь і поширювала знання, необхідні для духовного балансу.
- Перетворення всіх духовних, творчих, елітних, художніх, естетичних, етичних начал в примітивні мас-медійні шоу.
- Господарями людських душ стали не творчо високі, думаючі, харизматичні особистості, а шоу-мени.

Проведений автором аналіз зазначених фактів і

подій дав йому можливість виокремити як головну проблему педагогів, яка полягає в тому, що їх голос погано прослуховується серед поп-культури, нескінченних шоу та рулеток, так і шляхи її вирішення. Ситуація не безвихідна. Вчителям необхідно переглянути багато позицій викладання новітніх предметів, пожертвувати консервативною частиною навчання і включити максимально інноваційне мислення. Не забувати, що однією з умов успіху в педагогічній роботі — почуття любові, яке виникає в учителя до учня. І якщо в бесідах, дискусіях з дітьми вчитель хоче давати негативні оцінки тим чи іншим явищам суспільного життя, то важливо знати, що потрібно боротися не проти чогось недостойного, а за прекрасне.

Осмислення зазначеного привело автора до усвідомлення того, що необхідно створити стратегію розвитку школи-ліцею, яка сприятиме тому, що і діти, і батьки, і, звичайно, вчителі випромінюватимуть багато Світла, Добра і Любові, які робитимуть навколишній світ благороднішим. А це досягається через творчу працю, яка приносить задоволення. *Тож стратегія має ґрунту-*

Олександр ОСТАПЧУК

Директор Тернопільського НВК „Школа-ліцей № 6 імені Н. Яремчука”, відмінник народної освіти, лауреат міського конкурсу „Людина року”, номінант проєкту Бібліотеки Конгресу США „Відкритий світ” (2010 р.).

Олександр Миколайович створює школу „Емоційного інтелекту” з національним колоритом, ефективно за стилем педагогічної діяльності та за результатами як вчителів, так і учнів.

ПРО АВТОРА

ОСТАПЧУК Олександр Миколайович народився 17 липня 1958 року в с. Ривсянка Рівненської області. В 1979 році закінчив Тернопільський державний педагогічний інститут за спеціальністю „загальнотехнічні дисципліни”.

В освіті 31 рік. За цей час працював вчителем, заступником директора, директором школи, начальником управління освіти Тернопільської міської ради. На всіх посадах його вирізняла творча ініціатива, новаторський підхід до освітянської справи. Працюючи заступником директора, впровадив власну систему організації позакласної роботи з учнями, побудовану на принципах зацікавленості дітей процесом та результатом занять, їх творчого розвитку.

Як директор школи № 6 ім. Н. Яремчука разом з педагогічним колективом Олександр Миколайович за 15 років вивів школу на найвищі шаблі міського рейтингу серед загальноосвітніх навчальних закладів, школа – дипломант конкурсу „100 кращих шкіл України”.

За 4 роки роботи на посаді начальника управління освіти започаткував і спільно з освітянами міста реалізував ряд проектів з питань надання якісної освіти та формування національно-свідомої, духовної особистості школярів, а саме: „Волонтерський рух” (2007-2010 рр.), „Школа майбутнього” (2007 р.), проект фонду Шумана „Міжнародний обмін освітнім досвідом. Україна-Польща” (2007-2008 рр.), створив у місті Школу розумових ігор, міську Лігу юних математиків.

За його проектом побачили світ презентаційні педагогічні журнали та буклети „33 штрихи до розвитку освіти міста”, „Освіта м. Тернополя в цифрах і фактах”, „Флагмани освіти м.Тернополя”, „Дошкільні та позашкільні навчальні заклади”. О.М. Остапчук є автором 26 педагогічних статей, які друкувались як в регіональних, так і у всеукраїнських виданнях, учасником проекту „Біла книга розвитку освіти”, наслідком чого стала створена ним в місті школа керівників нової генерації.

Започатковані ним науково-практичні семінари, конференції в м.Тернополі сприяли підвищенню кваліфікації педагогів міста. Зокрема були проведені семінари: „Амонашвілі Ш.О.: Педагогічні читання в м. Тернополі”, „Системи освіти країн світу”, „Школа М.П. Гузика”, „Практичні тенденції в освіті за І.Г. Осадчим” та ін.

О.М. Остапчук – учасник багатьох всеукраїнських та міжнародних конференцій, семінарів та педагогічних фестивалів, серед яких: міжнародний фестиваль „Педагогіка ХХІ століття” (м. Одеса, 2008р.) – отримав сертифікати за посібники „Класний журнал” та „Атрибути шкільного іміджу”; проект Бібліотеки Конгресу США „Відкритий світ” та III форум освітянських керівників (проведений за ініціативи журналу „Директор школи, гімназії, ліцею”, м. Київ, 2010 р.), на якому було презентовано досвід тернопільської освіти.

Олександр Миколайович 12 років був депутатом міської ради. Визнаний громадськістю міста „Людиною 2006 року”. Започаткував вручення „Ордену Добра” учням, які в найважчих життєвих ситуаціях проявили мужність і витримку та досягли високих результатів в навчанні, спорті, мистецтві.

О.М. Остапчука нагороджено відзнакою „Відмінник народної освіти”.

ватися на розумінні другорядності матеріальних цінностей і орієнтирі на розвиток людських здібностей як основного ресурсу нового часу.

АНАЛІЗ НАЯВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ШКОЛИ-ЛІЦЕЮ

Протягом останніх десяти років школа-ліцею № 6 ім. Н. Яремчука користується авторитетом у громадськості міста. Грунтовні знання, які отримують учні школи-ліцею, підтверджуються і результатами предметних олімпіад, перемогами в різноманітних конкурсах і змаганнях, а також продовженням навчання учнів у вищих навчальних закладах України.

Система навчально-виховної роботи в закладі постійно вдосконалюється. Вчителі активно пропагують власні методи ведення навчальних занять, є авторами і співавторами навчальних посібників, беруть участь у конкурсах „Вчитель року”, „Класний керівник року”.

С п і в р а ц я з Тернопільським педагогічним університетом імені В. Гнатюка, економічним університетом дають основу для наукових досліджень, сприяють інтелектуальному зростанню учнів школи-ліцею.

Віковий склад педагогів є оптимальним, оскільки плеяда досвідчених вчителів із задоволенням ділиться своїм досвідом з молодими колегами, а ті, в свою чергу приймаючи досвід, активні у пошуках нових форм і методів організації і проведення навчально-виховних занять.

Проблемою для закладу є навчання в дві зміни. Однак вирішити її адміністрація школи-ліцею не в змозі, оскільки приміщення школи-ліцею невелике, а бажаючих навчатись в школі дуже багато. Тому види діяльності в школі плануються з урахуванням максимального використання всіх приміщень в дві зміни.

Залучення батьків до навчально-виховного процесу дає позитивні результати. Привернення їх уваги до розвитку дітей сприяє підвищенню відповідальності за стан справ в закладі, а хороший рівень освітнього процесу в школі-ліцеї дозволяє залучати спонсорські кошти для вдосконалення матеріально-технічної бази.

Високий методичний рівень педагогів дозволяє моделювати різні типи навчальних занять з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. А система виховної роботи, спрямована на духовність і мудрість підростаючого покоління й орієнтована на використання шкільних традицій, робитиме шкільне життя наповненим позитивних вражень.

ЕМОЦІЇ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ:

стрижневий орієнтир життєдіяльності школи-ліцею

Автор обирає за стрижневий орієнтир життєдіяльності школи-ліцею емоційний інтелект. Звичайно, не відсуваючи на задній план розвиток логічного інтелекту, однак справедливо акцентує увагу на незамінній ролі емоційного інтелекту, застосування якого

ШКОЛА ЯК ЕМОЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИСТЕМА: НОТАТКИ І ЗАВДАННЯ

1. Вчителям необхідно збагатити обізнаність з питань емоційного інтелекту, щоб навчати з більшим задоволенням, меншими затратами енергії і з більшим ефектом.
2. Вчителі повинні організувати інтерактивні заняття. Всіма силами потрібно стимулювати учнів перестати бути пасивними глядачами на уроках.
3. Учні повинні запитувати, сумніватися, розглядати чужі, пропагувати свої ідеї. Вони повинні брати участь у шкільному житті, пропонувати зміни. Тільки тоді вони будуть повністю віддаватися процесу навчання.
4. Учні будуть віддані школі тоді, коли школа пропонуватиме інтерактивну освіту, яка стимулюватиме навчання емоцій. Без емоційної і інтерактивної освіти немає можливості розвинути емоційний інтелект.
5. Емоційний інтелект – здатність людини усвідомлювати власні почуття і почуття інших людей, мотивувати себе й інших, керувати емоціями як наодинці, так і у стосунках з іншими.
6. Емоційна освіта передбачає використання техніки введення в діалог. Вчителі повинні вміти стимулювати мислення, щоб вводити учнів в дискусії. Мистецтво запитань просуває емоційну освіту.
7. Хороший вчитель готує учнів здавати екзамени, а вчитель-майстер робить їх мислителями у мінливій школі життя.
8. Вчитель завдяки чудовим розповідям повинен стимулювати емоції учнів. Інформація, що передається в комбінації з емоціями, легше реєструється в пам'яті механізмами автоматичної реєстрації пам'яті.
9. Кожний раз вчителям потрібно персоналізувати знання, тобто розповісти про вчених, які дали світу ці знання, а також відтворити ту емоційну атмосферу, в якій вчені творили.
10. Ніщо так не шкодить інтелекту учнів, як передача холодного, безликого, без цікавих історій, безжиттєвого знання.
11. Вчителям необхідно прищеплювати учням досвід набуття знань, вітати в учнях ініціативність, винахідливість, критичний рух, аналітичне і критичне мислення.
12. Вчитель прищеплює учням почуття власної гідності. Немає проблемних учнів – є учні з проблемами.
13. Вчитель повинен заохочувати участь учня у всіх шкільних заняттях і вітати кожную учнівську ідею.
14. Критика без попередньої похвали блокує мислення учня. Суха і агресивна критика ранив емоції, які закривають вікна пам'яті і блокують здатність думати.
15. Вчитель повинен зробити похвалу одним із важливих педагогічних принципів.
16. Всім нам необхідно навчитися контролювати своє мислення і споглядати. Потрібно, щоб учні набули здатності цінувати прості речі: діалог, читання, подорожі, роздуми про себе.
17. Емоційна освіта неможлива, якщо світ учнів, світ вчителів і шкільний світ не перетинаються.
18. Нам не можна перетворювати невелику невдачу в монстра, а незадоволення якоїсь потреби – в джерело смутку.
19. Вчитель не повинен сліпо слідувати навчальній програмі. Завдяки інтерактивному навчанню, при якому на перший план виходить емоційний інтелект, вчитель може підвищити якість засвоєння знань, замість того, щоб гнатися за кількістю.
20. Якщо ми гарантуємо учням емоційну освіту, вони не відчуватимуть бар'єру при переході до дорослого життя.

Таблиця 1

Позитивний полюс емоцій	ЧИМ СТВОРЮЄТЬСЯ ЕМОЦІЯ
Захищеність	1. Розумінням, що свобода – це не всездозволеність, а відчуття легкості через можливість вільно висловлювати думку, діяти, але без образ і шкоди навколишньому світові. 2. Підтримкою мудрих вчинків. 3. Справедливістю без причепливості.
Сміливість	1. Вмінням приймати і підтримувати неординарні рішення. 2. Вільним висловлюванням думок щодо життєвих ситуацій. 3. Встановленням серйозності, яка допускає жарт, але не перетворює всю роботу на жарт.
Довіра	1. Можливістю вільно звертатися до педагогів з різноманітними пропозиціями. 2. Щирістю і повагою в спілкуванні. 3. Добротою без слабкості.
Спокій	1. Відсутністю стресових ситуацій (зведення їх до мінімуму). 2. Відсутністю приниження учнів через незнання відповіді на запитання або неправильну відповідь. 3. Комфортною атмосферою при проведенні позакласних заходів.
Радість	1. Затишними умовами перебування учнів в школі. 2. Задоволенням від особистого зростання та досягнень класу, школи. 3. Ласкавістю в спілкуванні з педагогами та батьками.

в повсякденному житті допомагає досягти успіху собі й іншим людям (див. вріз).

Вочевидь, автор стає послідовником позиції американського вченого Даніеля Гоулмена, який у своїй книзі „Емоційний інтелект” (1995 р.) переконливо довів, що в житті людей важливішим є емоційний інтелект (EQ), а не логічний IQ.

„Емоційний інтелект – це здатність людини усвідомлювати власні почуття і почуття інших людей, мотивувати себе й інших, керувати емо-

ціями як наодинці, так і у стосунках з іншими” (Пітер Соловей, Джон Маєр).

„Емоційно-психічний стан породжує і реєструє емоції в межах двох полюсів:

любов – ненависть,
радість – сум,
спокій – тривога,
довіра – недовіра,
сміливість – страх,
захищеність – беззахисність,
віра – зневіра.

„Емоційне здоров’я людини вимірюється рівнем і рівновагою її позитивних емоцій” (Даніель Гоулмен).

Від емоційного стану дитини залежить її ставлення до навчання та рівень особистого зростання в школі.

Розглянемо дії учасників навчально-виховного процесу в контексті емоцій двох полюсів та з точки зору приналежності їх до школи (табл. 1).

Дитина в школі повинна відчувати себе захищеною як морально, так і фізично. Відчуття захищеності і справедливості сприятиме сміливості висловлювати власну думку, захищати мудрі дії. Це дуже важлива емоція у становленні особистості.

Сміливість у діях викликатиме довіру до вчителів, директора, заступників директора. А це є основою для спокою, коли затишок в школі, взаємоповага у спілкуванні учнів і вчителів є родючим полем для вдосконалення.

Такий позитивний емоційно-психологічний стан принесе радість у пізнанні себе і Світу, а значить, буде любов до вчителів, школи, буде підсилюватися смак до життя молодого покоління і педагогів також.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

як емоційно-інтелектуальною системою

Що ж потрібно пропонувати і яку вести педагогічну лінію в навчальному закладі, щоб думка про школу викликала в учнів позитивну хвилю?

Враховуючи вищенаведений алгоритм, автор стверджує, що управління школою як емоційно-інтелектуаль-

ною системою має ґрунтуватися на чотирьох основних векторах діяльності, які ведуть до пізнання Себе і Світу мудрості:

- *Вектор 1.* Стратегія розвитку навчального закладу.
- *Вектор 2.* Навчання через служіння суспільству.
- *Вектор 3.* Програма „Шлях до істинного здоров'я”.
- *Вектор 4.* Концепція виховання себе: „Пізнай себе, а через себе Світ”.

ВЕКТОР 1*

Стратегія розвитку школи-ліцею № 6

ім. Н. Яремчука
на 2011-2016 рр.

Для того, щоб добитися успіху у будь-якій справі, необхідно мати стратегію. Стратегія школи визначає пріоритети, місію і головні завдання навчального закладу, а також шляхи їх досягнення.

Місія школи-ліцею

Місія школи-ліцею полягає в створенні таких умов, в яких учень стане повноправним учасником освітнього процесу, а не пасивним споживачем готових знань. Освіта в закладі зосереджується на дитині, а не на академічних знаннях, для цього вчитель підтримує і розвиває потенціал кожного учня. Відповідно до цього, на уроках діти не стільки готуються до далекого майбутнього життя, а живуть ним зараз, тобто навчання має бути максимально наближеним до умов сучасного швидкоплинного життя. Місія школи-ліцею також полягає в тому, щоб створити територію, де свобода педагогічної думки та ідеї стає головним секретом позитивного іміджу закладу. Це і свобода від не-

гативних емоцій та свобода відчувати смак до життя як у дітей, так і у вчителів. Місію школи-ліцею колектив вбачає і в здобутті учнями основ мудрості. Тому правило „Будь мудрим!” повинно стати девізом закладу. А це значить вчити учнів узгоджувати свої інтереси з інтересами інших, прагнення досягти спільності з людьми і принести їм користь саме в тому, що найбільше відрізняє особу від інших. Це також означає діяти так, як всі хочуть, але тільки як може мудрий. Разом з цим учні мають знати, що мудрість виявляється, коли знання підсилюються інтуїцією і глибокими роздумами, освітленими високою моральністю. Вона набувається самосвідомістю і самовихованістю. В загальному все це сприятиме навчанню учнів вміти, розуміти, аналізувати, тобто мислити.

ФОРМУВАННЯ І АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ

Загальна велика ціль завжди складається з окремих напрямів, які взаємопов'язані. Так, для всебічного розвитку особистості потрібний високий рівень трудового, фізичного, морального, естетичного та розумового напрямів.

Для досягнення такого рівня в сучасних умовах необхідний винахідливий, мудрий план – стратагема. Стратагема – це позитивний досвід минулого, загальний приклад, це вміння досягати успіху завдяки добре продуманому плану. Для кожного напрямку виховної роботи плану школи-ліцею повинна бути своя стратагема.

Автор описує декілька стратагем і наводить до кожної з них орієнтири або шляхи їх вирішення (детально знайомитися з ними ми запрошуємо до тієї ж статті О. Остапчука в нашому журналі), а тут лише наведемо цікаві й працюючі установки, а саме: **стратагема фізичного виховання** (а ось і установка: „*Будь мудрим: пізнай свої фізичні можливості і загартовуй здоров'я*”), **трудового виховання** („*Лінивці – люди завжди посе-*

*Остапчук О.М. Стратегія розвитку школи-ліцею // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2011. – № 2. – С.52 – 58.

Автор переосмислює такі поняття: стратегія, традиції, місія школи, виховний орієнтир, стратагема, моніторинг, розумові ігри, альтернативна професійна оцінка.

Ця стаття є прикладом того, якою може бути стратегія школи-ліцею, щоб вдало виконувати свою функцію – тож зацікавлених запрошуємо до журналу!

ВИХОВНІ ОРІЄНТИРИ ШКІЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ (витяг)

Назва традиції	Зміст діяльності	Періодичність	Започатковано
„Фортеця 6 школярів”	Спортивно-інтелектуальна гра для учнів 10-11 класів протягом ночі в приміщенні школи-ліцею	Щорічно: травень.	2003р.
Тиждень галантності	Хлопчики протягом тижня дарують компліменти дівчаткам. Визначається „Джентельмен школи-ліцею”	Щорічно: січень	2011р.
„Директорський шашлик”	Уроки для учнів 11-х класів на природі, які проводить директор школи-ліцею в передостанній день навчання і пригортає шашликом	Щорічно: травень	2002р.
Богатир 6-ї школи	Спортивні змагання до Дня захисника Вітчизни	Щорічно: лютий	2008р.
Коли вчителі були школярами	Спогади вчителів про свої роки для учнів 11-х класів	Щорічно: березень	2003р.
„Мій тато може все”	Конкурс для батьків учнів молодших класів	Щорічно: квітень	2007р.

редні” (Вольтер). Далі такі установки: „Учні повинні усвідомити, що без ентузіазму немає творчості, а немає творчості – розвиток особистості гальмує, звідки і в результаті виростає посередність” і „Будь мудрим: радій плодам своєї праці”).

Стратегема розумового виховання (установки: „Розум завжди любить чогось братися, і коли він не матиме доброго, тоді звертатиметься до поганого”, „Будь мудрим: доклади серце своє до навчання і вуха свої до розумних слів”).

Стратегема морального виховання. Орієнтири реалізації стратегіми:

1. Кодекс честі сина своєї родини і громадянина.
2. Гармонійні поєднання інтересів держави і особистості.
3. Багатство духовного світу людини.
4. Традиції мого народу.
5. Свобода – означає відповідальність.

(Установки: „Ми повинні робити себе не стільки щасливими, скільки достойними щастя” і „Будь мудрим: усвідом себе частинкою Всесвіту і дитиною творця”).

Стратегема естетичного виховання. Несприйняття твору високого мистецтва – це показник „несправності” особистості. Серед орієнтирів реалізації стратегіми виділимо одну: „Якщо в

твоєму житті недостатньо прекрасного – створи його”.

(Установа: „Будь мудрим: Чим вища естетична культура особистості – тим легше розв’язуються різні проблеми”).

Емоційного підсилення смаку до шкільного життя надають й оригінальні інтелектуально-пізнавальні програми та шкільні традиції, започатковані автором або за його участю.

Щоб наш читач сам зміг в цьому переконатися, далі подаємо деякі зі шкільних традицій у вигляді таблиці 2.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ

- Головним в педагогічному колективі школи-ліцею є позитивна атмосфера, емоційний комфорт кожного вчителя.
- Важливо думати не про те, ким дитина буде, а про те, ким вона є зараз.
- Освіта в школі-ліцеї зосереджується на дитині, а не на академічних знаннях.
- Заохочується така якість у вчителів, як унікальність, що власне і буде приваблювати дітей.
- Затверджується власний виховний орієнтир шкільних традицій, який

ШЛЯХ ДО ІСТИННОГО ЗДОРОВ'Я:

план дій*

№ п.п.	Шляхи створення істинного здоров'я	Діяльність для усвідомлення і засвоєння	Терміни	Примітка
1.	Сила розуму	1.1. Зцілююча візуалізація (створення в своєму розумі зцілюючих образів). 1.2. Зцілююча афірмація (позитивні твердження).	3 рази в день	Сила розуму здатна перемогти будь-який біль і вилікувати хворобу
2.	Сила дихання	2.1. Система дихальних вправ (3 рази в день по 10 вправ). 4 сек. – вдих, 16 сек. – затримка дихання, 8 сек. – видих. 2.2. Прогулянки по свіжому повітрі на природі.	3 рази в день Щоденно	Очищає тіло, заспокоює розум
3.	Сила фізичних вправ	3.1. Виконуйте вправи, які змушують спітніти. 3.2. Виконуйте вправи, які заставляють серце частіше битися. 3.3. Виконуйте вправи, які вимагають, щоб легені працювали більш активно.	Хоча б 30 хв. в день	Не перенапружуйтеся при виконанні фізичних вправ
4.	Сила правильного харчування	4.1. Вибирайте нерафіновану природно їжу. 4.2. Ретельно пережовуйте їжу. 4.3. Не переїдайте. 4.4. 70 % продуктів повинні в основному складатися з води. 4.5. Уникайте руйнівних клітин – цукру, м'яса, солі, кави, алкоголю.		Ми залежимо від того, що їмо і як їмо
5.	Сила сміху	5.1. Сміх – вічний цілитель. Частіше смійтеся.		Сміх – чудова вправа для легенів, масаж для органів живота, сприяє роботі кишківника
6.	Сила відпочинку	6.1. Здійсніть регулярні короткі перерви під час виконання роботи. 6.2. Не переживайте через дрібниці. 6.3. Присвятіть один день в тиждень повному відпочинку. 6.4. Займайтесь дихальними вправами.	Щоденно	Відпочинок омолоджує тіло, розум і дух
7.	Сила правильної осанки	7.1. Утримуйте рівномірне навантаження на всі частини тіла. Утримуйте навантажувальну рівновагу. 7.2. Глибоко дихайте і при цьому уявляйте, як якась сила обережно витягує вас вгору. 7.3. Помічайте і виправляйте негативні звички, коли стоїте, сидите, виконуєте певну роботу.		Осанка впливає на настрій і емоції, а також на фізичний стан
8.	Сила навколишнього середовища	8.1. Вирощуйте кімнатні рослини – очисники повітря. 8.2. Частіше бувайте на свіжому повітрі і сонячному світлі. 8.3. Якщо не можна винести свою роботу на природу, принесіть Природу на роботу. 8.4. Турбуйтеся про екологію.	Регулярно	
9.	Сила віри	9.1. Віра живе в душі кожного з нас. 9.2. Вірте в життя, вірте в себе, вірте у Вищу Силу. Віра з'єднує людський дух з Вищою Силою. 9.3. Пам'ятайте: віра нічого не вартує без дії.		
10.	Сила любові	10.1. Усвідомте, що любов живить тіло, розум і дух. 10.2. Пам'ятайте, що любов – це всезцілююча сила. 10.3. Щоб добитися любові, потрібно дарувати любов. 10.4. Знайте: чим більше ми віддаємо, тим більше отримуємо, чим міцніше ми любимо, тим краще себе відчуваємо.		

*За книгою Адама Джексона „Десять таємниць здоров'я”

ПРОЕКТ „НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ СЛУЖІННЯ СУСПІЛЬСТВУ”

Існує неперервний зв'язок між тим, що відбувається в школах, і тим, що вдома і на вулиці. Необхідно зробити цей зв'язок позитивним і знайти кращі способи розкриття потенціалу в дітях та їхніх сім'ях.

Цим проектом школярі залучатимуться до суспільно корисної праці на благо суспільства, яка потім перекликатиметься з їхнім навчанням через продумані періоди осмислення й аналізу.

При організації і втіленні в життя проекту *потрібно дотримуватись принципів:*

- самовизначення;
- трудопідкування – спочатку знайомих і рідних, а потім і чужих;
- інтелектуальність змісту діяльності;
- різноманітність діяльності з кожного напрямку;
- профорієнтаційність;
- ціннісна орієнтація.

Навчання через служіння суспільству передбачає складання для кожного класу окремого плану роботи. До складання плану роботи залучаються і учні, і їх батьки. Окрім того, вчителі в навчальний план з предметів включають уроки, під час яких учні вивчатимуть теми для навчання через виконання суспільно корисної праці.

Однак необхідно врахувати, що між суспільно корисною працею на громадських засадах і навчанням через служіння суспільству є різниця. Наприклад, насадження дерев лише вважається проектом у сфері суспільної роботи. Ця робота може перетворитися в навчання через служіння суспільству, якщо мета її полягатиме у допомозі школярам зрозуміти питання з біології чи геометрії.

Учні можуть вивчати історію рідного краю, беручи інтерв'ю у людей похилого віку, проводячи з ними час. Вони можуть засвоїти ефективні літературні методи, пишучи книги для дітей молодшого віку. Вони можуть розширити свої знання у сфері природничих наук або громадянства, прибираючи свої подвір'я, насаджуючи дерева і квіти.

Технологія виконання проекту

Глибоко продумана праця на благо суспільства дає можливість виявити свої здібності всім учням. Під час навчання через служіння суспільству підлітки бачать, що їхні зусилля цінуються іншими, що вони вклали свою частку у зміни на краще, можуть працювати з небайдужими дорослими, таким чином, утверджуючись як корисні члени суспільства загалом.

Під час навчання через суспільно корисну роботу успішність учнів не страждає, оскільки великий і показовий ефект проявляється в психосоціалній сфері і сфері розвитку особистості. А в результаті це підвищить їхню самооцінку (Дебора Гехт, психолог центру поглиблених досліджень проблем освіти, Нью-Йорк).

Параметри стану об'єкта проекту

Виховна робота в школі охоплює багато аспектів діяльності класних колективів. Однак акцентування уваги на служінні суспільству внесе новий подих добра і радості в життя школи-ліцею. Творчість учнів буде підкріплена конкретними дієвими справами. Робота за різними напрямами суспільного життя слугуватиме і добрим профорієнтаційним фактором.

Зустрічі з цікавими людьми, знайомство з організаціями і підприємствами, що діють в Тернопільщині, дасть змогу школярам відчутти важливість всіх професій, краще усвідомити поняття „відповідальність”.

Учасники проекту

Учасниками проекту є учні, батьки та вчителі школи-ліцею. Для реалізації проекту залучаються родини учнів, які допомагають у виконанні добрих справ.

допоможе дітям ставати кращими духовно і фізично.

- Формується культура прийняття рішень на основі моніторингу навчально-виховного процесу на глибокому знанні особливостей кожного учня.
- Спрямовується діяльність школи-ліцею на співпрацю, уміння жити і працювати з тими, хто поруч.

Важливим чинником реалізації стратегії розвитку школи-ліцею стане й педагогізація батьківської громадськості та активність учнівського самоврядування і всієї шкільної родини.

Добре, що автор дбає про впровадження, контроль та оцінку результатів вибраної стратегії.

ВЕКТОР 2*

Проект „Навчання через служіння суспільству”

Коротко про Проект

У проекті школярі навчаються розуміти, що таке „суспільство”, усвідомлювати „потреби” щодо самих себе, своїх сімей, школи, міста.

В подальшому житті учні застосовуватимуть результати трудових навиків, отримані під час реалізації проекту.

Висновок та очікуваний результат

Проект розрахований на 2 роки. Після підведення підсумків за результатами проекту загальношкільною конференцією приймається рішення про його продовження на наступні 2 роки.

*Див. вріз на цій сторінці. Більш повно і детально про цей проект йдеться у статті О. Остапчука „Навчання через служіння суспільству” // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 4. – С.22-25.

При позитивному рішенні щодо продовження проекту класні колективи обирають нові напрями навчання через служіння суспільству.

Навчально-виховна робота за проектом „Навчання через служіння суспільству” стане важливим фактором формування громадсько-активної школи. Учні, крім знань абстрактних, стандартно-базових, обов’язкових, будуть занурюватися в привабливу діяльність, що дозволить зростати особистості.

ВЕКТОР 3

Програма „Шлях до істинного здоров’я”

Для успішного навчання, інтелектуального і духовного становлення як повноцінної особистості учень повинен бути здоровим як духовно, так і фізично.

Мета програми: Покращувати ситуацію щодо збереження і зміцнення здоров’я всіх учасників навчально-виховного процесу. Засвоїти і виконувати 10 технік здоров’я:

- Сила Розуму.
- Сила дихання.
- Сила фізичних вправ.
- Сила правильного харчування.
- Сила сміху.
- Сила відпочинку.
- Сила правильної осанки.
- Сила навколишнього середовища.
- Сила віри.
- Сила любові.

Координація

дій для виконання програми

Засвоєння і виконання 10 технік здоров’я необхідне як дітям, так і вчителям та батькам дітей. Тому десять технік здоров’я потрібно опанувати разом. Вчителі

ВЕКТОР 4

Концепція виховання себе: „Пізнай себе, а через себе Світ”

1. Є тільки одна вічна основа життя – це Любов. Тому створювати картину життя потрібно на вічній, негнучкій основі – на Любові.
2. Людина повинна розкрити свою божественну сутність, розвивати Любов, Красу, Щастя і Радість.
3. Свідомість – це величезна сила, що впливає на всі навколишні події, тільки частіше всього ми цього не усвідомлюємо і свідомо не використовуємо.
4. Думайте так, ніби кожна ваша думка величезними вогняними буквами написана на небі і її видно кожному.
5. Хочете, щоб ваші діти були здорові і жили щасливо? Живіть так самі – і у Ваших дітей все буде добре!
6. Людина, яка досягає успіхів, володіє свідомістю, налаштованою на успіх.
7. Можна говорити, що маєш велику Любов, але тільки тоді, коли даруєш Любов іншим, коли любиш інших, стаєш Любов’ю, тобто відчуваєш стан Любові!
8. Служіння самому Життю – ось наше завдання. „Я даю більше, ніж беру – так я розвиваюсь!”
9. Що значить служити самому собі? Це значить служити життю кожною своєю думкою, кожним словом, кожною дією, запитуючи себе – це сприяє чи перешкоджає процвітанню життя?
10. Дівчатка і хлопчики повинні реалізовувати свою величність через свої образи (ім властиві).
11. Інтерес, цікавість, здивування – ці позиції надають дивовижної радості життю.
12. Життя в мільярди разів багатше, ніж ми його уявляємо. Тому в житті все змінюється, оновлюється, і особистість має на це реагувати розумінням зміни Світу, не ставати перешкодою на шляху життя, а бути щасливим і радісним учасником життя.
13. Повна свобода кожної особистості – природний і духовний принцип її розвитку.
14. Наявність свободи перевіряється кількістю радості у взаємостосунках.
15. Якщо діти протягом всього життя тішать Вас, значить у стосунках з ними достатньо свободи.
16. Повнота Життя, постійний його розвиток розширює межі життя. Краса життя в його неочікуваності.
17. Не потрібно боятися зробити помилку. Пошук вірних кроків – це і є творчість. Поки Любові і Мудрості в суспільстві недостатньо, помилки неминучі.
18. Форма допомоги людині, коли вона зробила помилку: без натиску, без нав’язливості, без підпорядкування.
19. Можна бути творчою людиною, а можна реагуючою. Тобто творчо підходити до кожної ситуації, шукати нові ходи або жити простою реакцією на події, що відбуваються.
20. Чудовий помічник на шляху до себе – чесність, якщо чесно дивитися на свої помилки, то обов’язково вийдеш на ще більшу глибину себе, і відкриється більша Любов і проявиться Мудрість.
21. Сімейні відносини – апогей стосунків людини з людиною, це їх найвища точка. Відновлення родинних коренів – турбота всіх.
22. Щоб щось змінити, потрібно взяти за це відповідальність.

23. Діяти швидко – це значить робити повільні рухи без перерви між ними.
24. Всі дії бажано робити максимально широко.
25. Рух у спокої і спокій у русі – ось мудрість руху!
26. Дуже важливо любити своє місто. Якщо в світорозумінні є фрагмент „моє місто” і він заповнений любов’ю, то людина додає в життя багато радості.
27. В основу національної ідеї будь-якого народу легко вписуються основні категорії: Любов, Мудрість, Свобода, Краса, Радість, Щастя. Ні один народ не буде перечити таким істинам.
28. Бог – це стан, в якому приймаєш себе як єдине ціле зі всім Всесвітом, в якому відчуваєш велику любов, в якому відчувається вся мудрість Світу, Люби, думай, говори – і дій як Бог.
29. Рівновага якостей особистості – це гармонійний стан якостей людини, що сприяють її розвитку і не створюють проблем ні їй, ні оточуючим. Єдність якостей робить ситуації, допомагає їй максимально реалізувати себе.
30. Вивчення якостей людини на шляху пізнання себе: Любов, Свобода, Віра, Доброта, Великодушність, Повага, Ніжність, Правда (справедливість, відвертість, щирість, чесність, правдивість), Відданість, Дружба, Хоробрість, Стремління до нового, інтерес до життя, Терпимість, Сором’язливість, Турбота, Жаль, Сум, Заздрість, Ревність, Образливість, Страх, Щастя.
31. Лиш потрібно згадати, що Ти щаслива людина, і бути нею! Для щастя тільки необхідна легкість, цілеспрямованість, позитивна динаміка кращих якостей і зростаюча їх гармонія, і звичайно, радість.
32. Перший крок в роботі над своїми якостями – чесно на них подивитися і розвивати, перетворювати, творити між ними рівновагу. Другий крок – проявити таку Любов, яка звільнить від необхідності слідкувати за рівновагою якостей, вона буде реалізована самою Любов’ю.

ПІЗНАЄМО СЕБЕ, А ЧЕРЕЗ СЕБЕ СВІТ

Ми є Любов	Я люблю свою Землю, Світ, Себе, Близького свого
Ми є Життя	Я наповнюю світлом всіх
Ми є Творці	Ми творимо світ навколо себе
Ми є Розвиток	Я пізнаю все більше
Ми є Рівність	Ми всі одне і ми всі різні
Ми є Дружба	Дарую Дружбу всім, хто поряд
Ми є Щастя	Щастя в усмішці ближнього, в радості його серця

на своїх уроках звертають увагу на основні аспекти програми, які мають відношення до класної кімнати, гігієни, харчування. На виховних годинах і перервах класні керівники обговорюють і разом з учнями опановують 10 технік здоров’я.

Важливо, щоб всі усвідомили, що істинне здоров’я – не просто стан, коли у людини не виявили ніяких захворювань, це стан, коли людина відчуває запас життєвих сил, що дозволяють жити повноцінним, радісним і насиченим життям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Остапчук О.М. 33 штрихи до розвитку освіти м. Тернополя // Новий колір. – 2008. – 35 с.
2. Остапчук О.М. Флагмани освіти м. Тернополя // Новий колір. – 2009. – 48 с.
3. Остапчук О.М. Освіта міста Тернополя в цифрах і фактах // Новий колір. – 2010. – 38 с.
4. Остапчук О.М. Оцінка громадськості рівня ЗНЗ. Моніторинг конкурентноздатності загальноосвітніх закладів: кількісні показники. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 4. – С. 18-20.
5. Остапчук О.М. Освіта м. Тернополя в числах і фактах // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 4. – С. 8-16.
6. Остапчук О.М. Стратегія розвитку школи-ліцею // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2011. – № 2. – С. 52-58.
7. Остапчук О.М. Навчання через служіння суспільству // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 4. – С. 22-25.
8. Остапчук О.М. Кожен може повести світ XXI сторіччям // Освітнянин. – 2008. – № 4 (94). – С. 2-12.
9. Остапчук О.М. Школа – найкраще місце для дозвілля і дослідження власного досвіду та знань // Освітнянин. – 2009. – № 4 (100). – С. 3-14.
10. Остапчук О.М. Модернізація системи освіти – необхідна складова розвитку суспільства // Освітнянин. – 2010. – № 4 (106). – С. 2-5.
11. Остапчук О.М. Пріоритети розвитку освіти м. Тернополя. // Освітнянин. – 2006. – № 5 (83). – С. 7-10.

АКМЕОЛОГІЧНА ШКОЛА: авторська система

УПРОВАДЖЕННЯ АКМЕО- ЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ у роботу навчального закладу

В умовах докорінної зміни українського суспільства перед освітою і освітянами постає гостра необхідність якісно нових підходів до організації та змісту освітньої діяльності. Ганна Сазоненко пропонує використовувати акмеологічний підхід, який дає змогу створити успішну освітню систему і котрий ефективно використовує в Українському гуманітарному ліцеї Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Акмеологія (від гр. *акме* – вершина) – це наука про здобутки людини у професійному особистісному розвитку та яка є основою педагогіки успіху. Акмеологія як інтегрована наука нової галузі знань людинознавства зумовила зародження сучасних акмеологічних напрямів, зокрема педагогічної та шкільної акмеології.

Педагогічною акмеологією є новий і перспективний напрям гуманітарних наук, який інтегрує знання про людину на етапі досягнення нею успіху в навчально-виховній діяльності (самоосвіті).

Концепція педагогічної акмеології, педагогіки успіху базується на чотирьох складових:

- принцип потенційної реалізації людини;
- акмеологічної концепції індивідуальності;

- акмеологічної концепції педагогічної майстерності;
- акмеологічної концепції здоров'я.

Оскільки акмеологія – це й наука про вдосконалення людини, психолого-педагогічний супровід у досягненні вершини („акме”) у фізичному, духовно-моральному і професійному розвитку, зусилля педагогічного колективу ліцею спрямовані на забезпечення акмеологічного характеру освітнього простору, у центрі якого – плекання успішної людини, формування позитивної мотивації успіху.

Основними завданнями ліцейної акмеології є:

- створення простору спільної життєтворчості всіх вікових груп, визначення мети життя і життєвих пріоритетів;
- навчання мистецтва життя;
- становлення самостійної особистості, яка вмєє приймати рішення і нести за них відповідальність, володіє критичним мисленням;
- формування зрілого інтелектуального і духовного ставлення до життя;

Ганна САЗОНЕНКО

Директор Українського гуманітарного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка м. Києва, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України, народний учитель України, переможець Всеукраїнського конкурсу „Учитель року” з українознавства, член Міжнародної координаційної ради з питань українознавства, президент освітянського „Партнер-клубу”.

ПРО АВТОРА

САЗОНЕНКО ГАННА СТЕФАНІВНА

Найбільший мій учитель – Життя: падаю і піднімаюсь, ризикую і перемагаю; помиляюсь і роблю висновки; аналізую, думаю та вибудовую перспективу; люблю і страждаю, а отже, Я живу...

Ім'я директора Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, народного вчителя України, кандидата педагогічних наук, кавалера орденів Великої княгині Ольги III ступеня, Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня, князя Ярослава Мудрого V ступеня, медалі імені В. Сухомлинського, переможця Всеукраїнського конкурсу „Вчитель року” з українознавства, члена Міжнародної координаційної ради з питань українознавства, розробника авторської системи акмеологічного навчального закладу – Ганни Стефанівни Сазоненко відоме нині не лише в Україні, а й поза її межами. Учасниця міжнародних симпозіумів і конференцій у Німеччині, Ізраїлі, США, Канаді, Франції, Угорщині, Польщі, Латвії, а сьогодні – Президент унікального освітнього „Партнер-клубу”, який об'єднав під гаслом „Партнерство заради освіти” понад 30 навчальних закладів України та зарубіжжя.

Народилася Ганна Стефанівна 17 березня 1945 року в місті Бахмач Чернігівської області. Закінчила Ніжинський державний педагогічний інститут імені М. В. Гоголя. Працювала у сільській школі (село Тиниці на Чернігівщині), учителем хімії у загальноосвітніх навчальних закладах міста Києва, заступником директора з навчально-виховної роботи школи № 233, згодом заступником директора з навчальної роботи Київського міського педучилища № 3.

Із 1992 року – директор Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка. На базі ліцею створила авторську систему акмеологічного навчального закладу, в осерді якої – питання компетентності, життєвої стратегії особистості, її самовизначення та успіху.

Складно охопити й представити той широкий простір питань і проблем сучасності, якими опікується й переймається Г.С. Сазоненко. Педагогічні читання, наради, конференції, зустрічі, семінари, конгреси, симпозіуми... – невтомна ініціативність і харизма, шохвилинна відданість Справі просто вражає!

Ганна Стефанівна – автор приблизно 200 праць у галузі педагогіки, ряду монографій: „Перспективні освітні технології” (2000), „Педагогіка успіху (Досвід становлення акмеологічної системи ліцею)” (2004), „Молодому вчителю” (2006), „Освіта майбутнього” (2008), „Акмеологія шкільної освіти” (2010).

- сприяння оволодінню науковими знаннями;
- виховання культури життєвого самовизначення, соціально активного ставлення до життя; допомога в оволодінні методами, способами ефективної соціальної взаємодії, освоєння на сучасному рівні політичних, економічних, правових знань;
- розвиток толерантності, розуміння іншого й відчуття взаємозалежності; здійснення загальних проектів, які навчать бути готовими до врегулювання конфліктів в умовах поваги цінностей плюралізму, взаєморозуміння й миру;
- сприяння розквіту особистості, незалежності; виховання здатності свідомо передбачувати майбутнє, прогнозувати та визначати його, обирати життєву стратегію, свій життєвий проект;
- допомога в оволодінні етичною теорією в її людських формах, сприяння моральному самовизначенню; культивуванні загальнолюдських цінностей [2].

Поставлені завдання зумовили й головну мету ліцею – плекання національної еліти України, людей національно-державницького, патріотично-гуманістичного типу світосприйняття і світорозуміння, громадян незрадливої любові до свободи, Вітчизни, особистостей сильних волею та характером [2, С. 235].

Основою освітньої моделі ліцею постає філософія

Схема 1

українознавства (Схема 1), що полягає в ствердженні україноцентризму як філософії викладання предметів, наповнення навчальних програм українознавчим змістом, ведення інтерактивного курсу українознавства [2, С. 158].

Шкільна акмеологія – це наука про саморозвиток людини як суб'єкта життєдіяльності в освітньому просторі школи. Основні дефініції, що є базовими для шкільної акмеології: „акме”, професіоналізм, зрілість, самість, акмеологічний простір, акмеологічні технології, акмеологічна школа, педагог-акмеолог, акмеологічний моніторинг.

Актуальність акмеологічних концепцій шкільної освіти зумовлена низкою причин:

- основною серед них є та, що лише поодиноким людям вдається реалізувати (без особливої сторонньої допомоги) закладений у них внутрішньо особистісний потенціал розвитку;
- низький рівень самореалізації особистості пояснюється також невідповідністю якості освіти сучасним вимогам;
- на фоні соціальної девальвації знань і престижу освіти знижується мотивація учнів до високоякісної освіти, яка б забезпечила високу якість життя;
- згідно з даними, представленими В. Максимовою, кореляція між рівнем навченості та розвитком інтелекту учня становить лише

Зверніть увагу!

Акмеологія шкільної освіти – нова книга вчителів УГЛ м. Києва та провідних науковців.

Акмеологія шкільної освіти:
Науково-методичний посібник. / За загальною редакцією Г.С. Сазоненко. – К.: „Основи”, 2010. – 560 с.

У посібнику розглядаються філософсько-методологічні засади шкільної акмеології, варіативні моделі акмеологічної школи, а також сутнісні ознаки вчителя-акмеолога, принципи запровадження акметехнологій та проектування акмеологічного освітнього простору. Окреслено акмеологічні підходи до управлінської діяльності. Адресовано всім, хто сповідує нову філософію освіти, в центрі якої - виховання компетентної, успішної особистості.

33 %, до складу учнів із високим рівнем навченості (відповідно до навчальних програм) потрапляють й учні із середнім і навіть низьким рівнем розвитку інтелекту (за Д. Векслером). У свою чергу серед дітей із середнім і навіть низьким рівнем розвитку інтелекту спостерігається високий рівень його реалізації. Це саме бачимо і в українській системі освіти, про що свідчать результати міжнародних досліджень (TIMS, PISA);

- до причин також належать відсутність технологій розвитку життєтворчості кожного учня з огляду на здібності, обдарування та внутрішньоінтенційну спрямованість; переважне використання репродуктивних технологій у шкільній освіті; недостатня розробленість акметехнологій, зорієнтованих на розвиток творчого мислення і дії;
- варто також наголосити й на визначальній ролі педагогів, які ще й сьогодні не готові працювати з учнями „крайніх полюсів”: дітьми, що відстають у навчанні та обдарованими;
- мірою досконалості суспільства, а також критерієм оцінювання соціально-економічної політики кожної держави, є здатність найповнішим чином забезпечити розвиток і реалізацію людського потенціалу своїх громадян.

Усе це зумовило розробку перших акмеологічних концепцій шкільної освіти [3, С. 8-9].

При застосуванні акмеологічного підходу велике значення має саме вчитель. Учитель-акмеолог – це людина, яка є духовно, професійно та соціально зрілою. Саме ці три компоненти й вирізняють учителя-акмеолога. Крім того, це ще й володіння акметехнологіями, здатність правильно спрямовувати вплив акмеологічного освітнього простору. Акмеологічний простір – це не даність, це те, що ми створюємо самі у своєму навчаль-

ному закладі. Кожен педагог у школі створює свій акмеологічний простір, який впливає на розвиток, виховання дітей. Цей простір є визначальним у впливовості педагога на вихованців, особливо старшокласників. Спільна праця вчителя й учня веде до успіху обох і закладу загалом. Оскільки інтелектуальна праця в світі цінується найбільше, педагогічна діяльність учителів УГЛ відзначається іменними стипендіями. У 2001 році започатковані такі конкурси, як: „Творчість-Менеджмент-Управління”, „Творчість-Молодість-Престиж” (для молодих вчителів), „Творчість-Науковість-Результативність”, „Творчість-Патріотизм-Вихованість”, „Творчість-Мудрість-Успіх”. А з 2009 року у ліцеї розроблено та затверджено науково-методичною радою конкурси: „Учитель року”, „Науковець року”, „Куратор року”, „Учень року”, „Меценат року”.

Зрілість із погляду шкільної акмеології – це соціально-педагогічний результат, який виникає в процесі взаємодії соціального та педагогічного середовищ розвитку учня.

Переорієнтація освіти на особистість учня вимагає реалізації найважливіших принципів акмеології як науки та методів досягнення акме. Самоорганізація індивідуальності (як єдність індивіда, особистості та суб'єкта діяльності) складається з двох процесів – самопідготовки й самореалізації.

Самопідготовка означає формування творчого потенціалу індивідуальності, а самореалізація – утілення цього потенціалу в життя. Своєю чергою самопідготовка складається з двох процесів – самоосвіти і самовиховання.

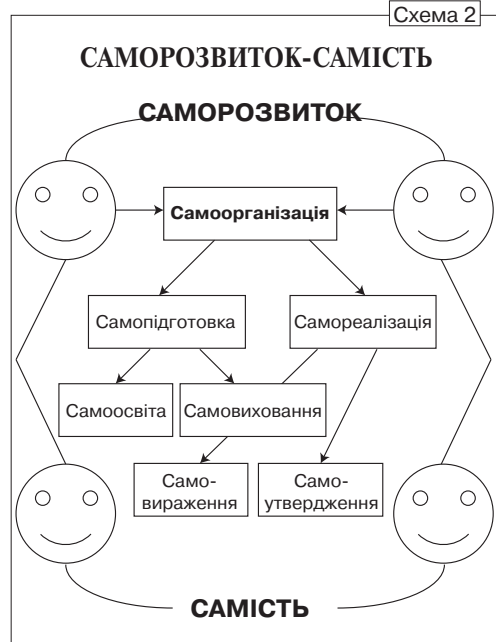
Перша передбачає набуття таких знань і навичок, які обрані індивідуально людиною. Другий – розвиток таких моральних якостей, які не гарантуються соціальним середовищем, у якому розвивається осо-

бистість. Особливо значущими є виховання таких якостей, що дають можливість протистояти, перемагати труднощі й досягати поставленої мети. Ще важливішим є двоїстість процесу самореалізації як комбінації самоактуалізації та самоутвердження. Самоактуалізація передбачає одержання результату, що становить для особистості найвищу цінність. Але цього недостатньо для повної самореалізації. Другий крок полягає в тому, аби досягти громадського суспільно визнаного результату. Тільки після цього можна переконатись у його значущості й не лише для конкретного індивідууму, а й для соціуму. Без громадського визнання результату індивідуальної діяльності самореалізація неможлива. Отже, в основі розвитку – „замість”, яку можна подати у вигляді схеми (Схема 2) [2, С. 292].

Зрілість із погляду шкільної акмеології – це соціально-педагогічний результат, який виникає в процесі взаємодії соціального й педагогічного середовища розвитку учня.

Освітніми технологіями, на думку Ганни Сазоненко та її колективу, є інтегрована модель, що об'єднує в єдину цілісну систему мету, зміст, дидактичний комплекс (педагогічні умови, методи, прийоми, засоби, інформаційно-технологічне забезпечення) та результат навчально-виховного процесу, побудовану на філософії та методології українознавства, життєтворчої особистості [2].

Акмеологічні освітні технології – це технології, які, з одного боку, спрямовані на саморозвиток учня відповідно до його природних здібностей, нахилів, обдарувань і внутрішньої інтенції в умовах варіативності (індивідуалізації) освітніх програм, а з другого боку, це технології, спрямовані на досягнення кожним учнем своїх можливих найвищих результатів за умови поєднання зусиль партнерів освітнього процесу, що забезпечують педагогічний супровід вихованців (у

контексті ліцею це вчителі-предметники, практичні психологи, педагоги-куратори, бібліотекар, соціальний педагог, викладачі університету (профільних навчальних дисциплін і спецкурсів), керівники мистецьких студій і творчих об'єднань) [3, С. 11].

Основними акметехнологіями, які використовуються в ліцеї є:

Кооперована, чи то співробітницька технологія навчання ґрунтується на новій філософії конструктивізму й постмодернізму, яка стає методологічною основою освітньої політики, філософією людства в XXI столітті. Основні ідеї цієї філософії зводяться до необхідності підготовки відповідальних, творчих, активних людей, які шанують дивертисивність, діалог культур і спільне навчання викладачів й учнів.

Сутність **проектної технології** ми вбачаємо у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до структурних і організаційних вимог навчального проектування. Воно, своєю чергою, передбачає системне і по-

слідовне моделювання тренувального розв'язання проблемних ситуацій, що вимагають від учасників освітнього процесу пошукових зусиль, спрямованих на дослідження та розроблення оптимальних шляхів їх розв'язання (проектів), їх неодмінний публічний захист й аналіз підсумків упровадження.

Модульно-тьюторська технологія – особлива педагогічна технологія, що засновується на взаємодії учня і тьютора під час опанування модуля як відносно самостійної частини навчально-виховного процесу з метою усвідомлення і реалізації учнем власних освітніх цілей і завдань.

Інформаційна освітня технологія (ІОТ) – модель навчально-виховного процесу, у якій мета досягається насамперед за рахунок найповнішого використання можливостей комп'ютерів (комп'ютерних мереж) та програмного забезпечення.

Особистісно зорієнтоване навчання – це освітня технологія, головною метою якої є взаємний і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності в спілкуванні й партнерства в спільній діяльності.

Основне завдання – надання допомоги учневі у визначенні свого ставлення до самого себе, інших людей, навколишнього світу, своєї професійної діяльності.

Родинне виховання. Родина – це і рід, покоління людей із спільними інтересами, спільною діяльністю, у яких панує пошана одне до одного і взаємодопомога.

Родина – це перша школа найбільшого і найважливішого скарбу людини – рідної мови. Родинне виховання – перша природна й постійно діюча ланка національного виховання.

Проблемно-пошукова технологія. Мета: не лише засвоєння результатів наукового пізнання, системи знань, а самого процесу одержання цих результатів, розвиток пізнаваль-

ної самодіяльності учня та його творчих здібностей. В основу покладено принцип пошукової навчально-пізнавальної діяльності.

Проблемно-орієнтоване навчання – це навчально-пізнавальна діяльність учнів в умовах проблемної ситуації, самостійного аналізу проблемних ситуацій, формулювання проблем і розв'язання шляхом висування пропозицій, гіпотез, їх обґрунтування і доведення, а також шляхом перевірки правильності розв'язання.

Моделююча технологія. Під моделюючими технологіями ми розуміємо цілісні системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), які передбачають організацію навчально-виховного процесу як послідовність змодельованих навчально-тренувальних ситуацій.

Акмеологічною основою моделюючих технологій є забезпечення переходу від пізнавальних ситуацій до потреби в знаннях та їх практичного застосування. Важливою особливістю їх застосування можна вважати їхню універсальність, тобто придатність до використання при викладанні будь-якого предмета. Ще однією особливістю є розвивальний характер моделюючих технологій, який проявляється у специфічних способах навчання, що сприяють активізації внутрішнього механізму особистісного розвитку учнів, їхніх інтелектуальних здібностей і вольових рис.

Продуктивне навчання (Productive Learning) як цілісна концепція виникла порівняно нещодавно. Першим освітнім проектом, який пов'язують із продуктивним навчанням, була програма нью-йоркської школи „City-as-School” („Місто-як-школа”, або „Школа без стін”), що виникла на початку 70-х років. Основна мета полягала у створенні освітньої системи, яка б забезпечила одержання загальної професійної освіти й адаптацію особистості до нових соціально-економічних умов [1].

Акмеологічна школа — це не новий тип чи статус школи, це її новий рівень розвитку, який повинен допомогти вивести країну на інший щабель завдяки вихованню і навчанню, це школа стійкого розвитку вчителя і учня в нестабільному суспільстві, школа цілісного розвитку людини, школа життя.

Акмеологічну школу розглядають як єдину навчально-виховну систему, а процес виховання — як домінуючий, нерозривно пов'язаний із процесом навчання. Удосконалення освітніх систем на засадах акмеологічних ідей сприяє підвищенню якості освіти. Акмеологія шкільної освіти відкриває прогресивний шлях розвитку, оскільки інтегрує знання з педагогіки й психології та створює новий методологічний підхід до проектування освітніх систем сучасної школи, до забезпечення якості освіти в умовах стійкої еволюції українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмеологічна модель ліцею [Електронний ресурс] // Український Гуманітарний ліцей КНУ імені Тараса Шевченка м. Києва. — К., 2002. — Режим доступу: http://www.uhl-edu.kiev.ua/ukr/technologies/akme_2.html
2. Педагогіка успіху (до-свід становлення акмеологічної системи ліцею). — К. : Гнозис, 2004. — 684 с.
3. Шкільна акмеологія: для кого й навіщо, або Що є мірою досконалості суспільства? // Управління освітою. — 2010. — Верес. (№ 18). — С. 8—11.

Ольга Выговская, Татьяна Годецкая, Алексей Выговский

Строители новой украинской школы: авторы-герои 8-й страницы проекта „Педагоги-новаторы в Украине”. Реферативный обзор инновационного опыта

Реферативный обзор презентует инновационный опыт директоров гимназии и лицеев, которые в 2012 году стали авторами-героями 8-й страницы Всеукраинского проекта НАПН и журнала — „Педагоги-новаторы в Украине”.

В статье представлены три авторские школы: акмеологическая школа, школа культуры жизненного самоопределения, школа эмоционального интеллекта.

Наиболее полно раскрыты реализованные (или апробированы) авторские концепции развития заведений нового типа в современных социально-педагогических условиях, приоритетные направления их деятельности, в частности, разные аспекты работы с одаренными детьми, что присуще именно таким учебным заведениям. Раскрыт эффективный опыт заведений нового типа по воспитанию успешных граждан успешной страны. Авторы, герои Проекта, делятся собственным наработками программ, моделей, технологий.

Ключевые слова: инновационное учебное заведение, новая методология учебно-воспитательного процесса, психологический комфорт, личность, индивидуальный подход, взаимопонимание, качественное образование, социальная позиция учеников, самореализация учеников, акмеологическая школа, школа культуры жизненного самоопределения, школа эмоционального интеллекта.

Olga Vigovskaya, Tatyana Godetskaya, Alex Vigovskiy
THE CREATORS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL: Authors-Winners of 8th Page of the Project “Innovative Teachers in Ukraine”. Scientific review of teachers’ innovation experience

Innovative experience of the headmasters of gymnasiums and lyceums who became authors-winners of 8th page of All-Ukrainian joint project “Innovative Teachers in Ukraine” of the National Academy of Pedagogic Sciences and of this scientific journal

Three author schools are described in the article: acmeological, school of culture of vital self-determination, school of emotional intellect.

The most detailed description is provided for the approved author concepts of developing new type of educational institutions in modern social conditions. Priority directions of the mentioned institutions and different aspects of work with talented youth proper to these institutions are given.

Effective experiences of educational institutions of the new type specialized in education successful citizens of successful country are described. Authors-winners of the Project present their own programs, patterns, technologies.

Key Words: innovative educational institution, new methodology of education process, psychological comfort, personality, individual approach, mutual understanding, high-quality education, pupils’ social position, pupils’ self-realization, acmeological school, school of culture of vital self-determination, school of emotional intellect.

**Інноваційна
школа**

УДК 37.091.12 : 78 :
005.745

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІ КОНФЕРЕНЦІЇ

ЯК ОДИН З МЕТОДОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ОСВІТИ І МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У даній статті розглянуто один з методологічних аспектів музично-педагогічної освіти та виховання підростаючого покоління, а саме музично-педагогічні конференції. На думку автора статті, запропонований метод дозволяє розширити рамки гуманітарного, естетичного виховання, так як повноправними учасниками музично-педагогічних конференцій можуть бути не тільки викладачі, але й учні середньої школи, що дає можливість розвитку творчої особистості гуманітарної та естетичної спрямованості.

Ключові слова: музично-педагогічна конференція, естетичне виховання, творча особистість, гуманітарна освіта, викладач.

**Олена
БУХНІЄВА**

Старший викладач кафедри музичного та образотворчого мистецтва Ізмаїльського державного гуманітарного університету, кандидат педагогічних наук

**ПЕДАГОГІКА –
ШКОЛИ**

Сьогодні, коли ми говоримо про традиції та новачі сучасної музично-педагогічної гуманітарної освіти та виховання, ми маємо на увазі збереження краших здобутків та на даній підставі знаходження інноваційних сучасних засобів у вивченні музичного мистецтва. У цьому сенсі досвід викладачів шкіл загальноосвітнього та естетичного виховання міста Болград Одеської області, Україна, можна вважати вдалим. У 2012-у році відбулася вже IV регіональна музично-педагогічна конференція, у якій взяли участь вчителі, а також учні, яким небайдужі освітні традиції, що базуються на принципах близького спілкування між людьми. В освіті важливо набуття не лише формальних професійних рис, але й зростання особистості людини загалом. Музичне

мистецтво, людська культура, творча діяльність – це те, що сприяє розвитку цілісності особистості. Принцип співчуття, емпатії – один з найважливіших принципів вітчизняної освіти та виховання. Найбільш успішне спілкування, яке сприяє передачі знання і розуміння, – це довірливе спілкування на близькій дистанції.

Конференції, які проводяться на базі Болградської дитячої музичної школи, дають саме таку можливість – поспілкуватися зблизька. Одним з перших, хто підтримав ініціативу їх проведення, була заступник директора з виховної роботи ОЗ „Болградська гімназія ім. Г.С. Чаковського” Сакали Л.І.: „Музично-педагогічні конференції у місті Болград вже стали доброю традицією. Успішно, на мій погляд, досягається головна мета їх проведення. Залучення уваги музично-педагогічної спільноти до проблем збереження і розвитку

кращих традицій вітчизняної та світової музичної педагогіки – це те, заради чого варто працювати в цьому напрямку. Практика проведення конференцій доводить, що подібні заходи сприяють активному інформаційному та інтелектуальному спілкуванню між представниками установ сфери освіти, культури і мистецтва. Для нас, викладачів гімназій, загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, музичних шкіл та шкіл мистецтв нашого регіону, незаперечна роль музично-педагогічних конференцій перш за все тому, що на кожній з них ми вчимося, черпаємо для себе багато нового, ділимося напрацюваннями, цікавими новаціями, тим самим підвищуємо свою педагогічну майстерність. Сьогодні доцільність проведення таких конференцій досить висока. Ми, дорослі люди, займаючись освітою і вихованням підростаючого покоління, повинні трансформувати викладання культури у всі галузі освіти. При цьому нам необхідно пам'ятати, що музична освіта і виховання є найважливішим компонентом формування загальної культури молодого покоління. Вивчення питань, пов'язаних з вихованням духовності через мистецтво, необхідність музичного виховання дітей та їх всебічного розвитку за допомогою прилучення до культури, мистецтва, до прекрасного світу музики, зроблять світ добришим, а життя кращим”.

В Болградських музично-педагогічних конференціях беруть участь директори та викладачі гімназій, ліцею, загальноосвітніх шкіл та закладів естетичного виховання регіону. Цей регіон охоплює міста Одеської області: Ізмаїл, Кілію, Рені. Кожен з викладачів виступає з цікавими доповідями, використовує сучасні мультимедійні технології, намагається зацікавити присутніх своїми знахідками в пе-

дагогії та розвитку культури, музичному мистецтві тощо.

Сьогодні завдяки тому, що зникли комунікаційні бар'єри, кожна людина може стати не лише свідком, а й учасником будь-яких наукових і музично-педагогічних конференцій, які відбуваються у світі. Наприклад, за допомогою Інтернет-зв'язку в ІV Болградській музично-педагогічній конференції з деякими аспектами музичної освіти та виховання у Німеччині ознайомила присутніх викладач музики Вищої школи міста Дуйсбург Граф М.О. Вона розповіла про те, що музична педагогіка в Німеччині буду-

Вітчизняна система музичної освіти з дитинства формує професіоналів

БОЛГРАДСЬКІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІ КОНФЕРЕНЦІЇ

В них беруть участь також учні, які бажають висловити свою точку зору на актуальні питання педагогіки та виховання, культури і мистецтва. Вони проводять анкетування, соціологічні опитування серед підростаючого покоління, роблять висновки і пропонують свої рішення. Такий підхід до аспектів музичної педагогіки та музичного мистецтва надзвичайно важливий. Наприклад, в ІV музично-педагогічній конференції брали участь з доповідями учні 10-го класу Болградського УВК: спеціалізованої школи-ліцею Я. Богуславець – „Істинна ідеологія” й Т. Чепкаленко – „Сучасна музика в житті підлітку”, викладач С.М. Бундева. Їх доповіді містять власні точки зору, таблиці-опитувальники (див. табл. 1, 2) та багато цікавого. Наприклад, Я. Богуславець у своїй доповіді висловлює припущення, що тільки рок-музика чесна, шира і несе в собі позитивне ставлення до світу, що це протест проти „люзорної реальності”. Але Т. Чепкаленко вважає, що підвищити рівень культури молоді не може тільки один музичний напрям. Необхідна різноманітність музичних напрямів, що втілюють гуманістичні цінності, які впливають на формування духовності особистості. Дівчина приводить таблиці, які вона склала за результатами опитаних нею респондентів та робить наступний висновок: „Залучення до високого музичного мистецтва є важливим чинником гуманізації, необхідною умовою розвитку музичної культури підлітків”.

На сьогоднішній день за матеріалами виступів на чотирьох музично-педагогічних конференціях надруковано чотири збірки, що дає можливість ознайомитися докладно з кожною доповіддю, яка становить інтерес для читача.

У рамках кожної із конференцій проходили концерти, підготовлені викладачами та учнями шкіл естетичного виховання, в яких звучали кращі зразки вітчизняного та світового музичного мистецтва. Під час ІV музично-педагогічної конференції був даний чудовий концерт викладачів та студентів кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмайльського державного гуманітарного університету, програму якого склали українські хоріві та сольні пісні, танці, інструментальні твори тощо. Для учнівської аудиторії, запрошеної у залу районного Будинку культури, була приємна можливість ще раз зануритися в світ чарівного музичного мистецтва.

Таблиця 1

Музика, шанована батьками школярів			
Шанована музика (вид)	Відповіді дітей (за віком), % від числа опитаних		
	7-10 років	11-14 років	15-17 років
Класична	14,5	17,7	23,9
Найпопулярніша	19,1	36,4	44
Народна	23,2	27,5	25
Сучасна естрадна	31,3	13,6	7,1
Не змогли відповісти	11,8	6,6	-

Таблиця 2

Музика, шанована школярами			
Шанована музика (вид)	Відповіді дітей (за віком), % від числа опитаних		
	7-10 років	11-14 років	15-17 років
Класична	29,9	21,5	19
Найпопулярніша	18,7	25,9	30,9
Народна	12,9	5,7	3,8
Сучасна естрадна	38,5	46,9	46,3

Елена Бухниева

Музыкально-педагогические конференции как один из методологических аспектов образования и музыкального искусства

В данной статье рассмотрен один из методологических аспектов музыкально-педагогического образования и воспитания подрастающего поколения, а именно музыкально-педагогические конференции. По мнению автора статьи, предлагаемый метод позволяет расширить рамки гуманитарного, эстетического воспитания, так как полноправными участниками музыкально-педагогических конференций могут быть не только преподаватели, но и учащиеся средней школы, что дает возможность развития творческой личности гуманитарной и эстетической направленности.

Ключевые слова: музыкально-педагогическая конференция, эстетическое воспитание, творческая личность, гуманитарное образование, преподаватель.

Olena Bukhnieva

Music-Pedagogical Conferences as One of the Methodological Aspects of Education and Music Art

One of the methodological aspects of developing music-pedagogical education and upbringing of the youth, named music pedagogical conferences is described in the article. The author is convinced that the abovementioned method contributes to broadening pupils' humanities and aesthetic dimension owing to pupils' of general secondary institutions participation in music-pedagogical conferences as well as teachers do. This activity leads to developing pupil's creative personality of humanities and aesthetic dimension.

Key Words: music-pedagogical conference, aesthetic upbringing, creative personality, humanities.

ється на інших принципах, ніж наша вітчизняна. Чільна роль, на думку Граф М.О., у німецькій школі належить вихованню на засадах музичного мистецтва, а потім навчанню. Граф М.О. зазначила, що в Україні надзвичайно важливо зберегти вітчизняну діючу систему музичної освіти, яка з дитинства формує професіоналів, і надалі розвивати її. У певний момент, вважає педагог, необхідно виокремлювати музично обдарованих дітей, розвиток яких відбувається більш стрімко, й напрацювати для них особливу систему навчання, що готує фахівців високого класу.

„Слово «культура» – багатозначне. Одне із його значень – зрощування плодів Раю. Місія культури та музичного мистецтва – підняти людину над повсякденністю, перетворити її, щоб відкрилася вища краса”, – писав професор Московської державної консерваторії ім. П.І. Чайковського В. Медушевський.

В цій статті ми зробили спробу акцентувати увагу керівників шкіл на ролі музично-педагогічної конференції як одному з методологічних аспектів музично-педагогічної освіти та виховання підростаючого покоління, яка й допомагає нам, педагогам, „піднімати наших учнів над повсякденністю, перетворювати їх, щоб в них відкрилася вища краса”. А проте, наскільки нам це вдається, у вірші 9-класниці Юлії Корнієнко (м. Ізмаїл, учасниця II регіональної музично-педагогічної конференції, 2007р):

„Моё отношение к культуре сегодня”

...
Культура – это откровенье
Перед собой, перед людьми
Любой страны и поколения
Во имя мира и любви.

...
Что для меня культура
значит? –
Культура – это жизнь моя!
Духовность, вдохновенье,
счастье,
И силу в ней черпаю я.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ПРО РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Інноваційна
школа

УДК 159.923 : 929

У статті розглянуто погляди Г.С. Сковороди на розвиток особистості за його творчою спадщиною. Автором проаналізовано як педагогічні, так і філософські погляди великого мислителя щодо розвитку особистості і на цьому підґрунті означено сутність і стадії розвитку особистості.

Разом з автором цієї статті редакційний колектив сподівається, що відтепер Григорій Сковорода стане ближчим, а його роботи зрозумілішими, тож і затребуваними шкільництвом.

Ключові слова: розвиток особистості, саморозвиток, самопізнання, самовизначення, духовний розвиток, самовдосконалення, рефлексія.

Аналіз педагогічних ідей Г.С. Сковороди з позицій сучасної історико-педагогічної науки, що з'ясовує генезу ідей розвитку особистості і потреб освітньої практики у формуванні високорозвиненої особистості, засвідчує наявність у філософських і педагогічних настановах мислителя стрункої низки концептуальних положень щодо розвитку особистості. Погляди Г.С. Сковороди відображені в його творах та епістолярії у відповідності до стилістики епохи бароко, що ускладнює сучасному читачеві прочитання його ідей. Відповідно вони висловлені через символи, алегоричні вирази, риторичні фігури тощо того часу. До того ж усі його твори, з огляду на його просвітницьку діяльність, були адресовані найширшій аудиторії і за своєю формою відрізнялися

від традиційних наукових філософських творів, як, скажімо, курси професорів Києво-Могилянської академії. Отже, осягнення внутрішнього змісту може відбуватися тільки шляхом герменевтичного аналізу барокової мови Г.С. Сковороди.

У цьому допомагають, *по-перше*, настанови О.В. Сухомлинської про закономірності історико-педагогічних досліджень [10] і аналізу „педагогічної персоналії” (О.В. Сухомлинська) [11], а також Н.П. Дічек про біографічний метод дослідження [3]. *По-друге*, герменевтичні положення щодо „визначення смислу будь-якого тексту в залежності від розуміння задуму автора, а не зв'язку між текстом і чи-

**Лілія
ТКАЧЕНКО**

Науковий співробітник Президії НАПН України, кандидат педагогічних наук

**ФІЛОСОФІЯ
– ШКОЛІ**

тачем”, з одного боку, запропоновані Г.Ф. Шляєрмахером і В. Дільтеєм [12, 115-116], а з іншого – зауваження Х.-Г. Гадамера про те, що „інтерпретація – не відтворення смислу, вміщеного автором у тексті, а саме творення смислу в зустрічі з текстом як „носієм смислу” [Там само, С. 116]. Тим самим, за Х.-Г. Гадамером, „засвоєння нового смислу дозволяє не лише усвідомити умови його розуміння, що їх диктує традиція, а й висвітлити власні упередження, тобто краще зрозуміти себе” [Там само]. Тому, аналізуючи сутність поняття „розвиток особистості” у педагогічній спадщині Г.С. Сковороди, дотримуватимемося розуміння поняття „розвиток особистості”, прийнятого у сучасному науковому дискурсі. Це дозволить дати визначення поняттю у сквородинському розумінні, оперуючи сучасною науковою термінологією, і тим самим увести ідеї українського педагога до теоретичної складової педагогічної науки.

Враховуючи і узагальнюючи визначення авторитетних джерел [12], [1], [4], зазначимо, що в сучасній педагогічній науці розвиток особистості визначається як керований з боку вихователя процес набуття індивідуальністю якісно нових соціальних рис. Основним у цьому процесі виступає тривалість змін упродовж життя людини, а головним – зрілість особистості, яка визначається як здібність до вирішення трансцендентних людських цінностей від суєтних і буденних. Це визначення приймаємо як робоче для подальших розвідок щодо сутності розвитку особистості за педагогічною спадщиною українського мислителя в сучасному педагогічному дискурсі.

Основою педагогічних ідей Г.С. Сковороди щодо розвитку особистості є концептуальна складова – ідея самопізнання. Цю проблему він ставить у трактаті „Наркїсс. Разглагол о том: узнай себе”. „Если хотим измерить небо, землю и моря, должны, во-первых, измерить самих себе... собственной нашей мерою” [8, 167]. І додає, що „весьма не малое дело: узнать себе” [Там само, 172], „один труд...

– познать себе и уразуметь точного человека, весь труд и обман от его тени, на которой все останавливается. А видь истинный человек и Бог есть тожде” [Там само]. Тобто для людини є необхідністю пізнати свою внутрішню сутність, дану від природи, перед тим, як почати діяти.

З цього приводу В.С. Горський пояснює: „Сковорода, спираючись на традиції східнохристиянської філософії, розуміє акт самопізнання не як гносеологічний, а онтологічний процес ... шляхом заглиблення у себе. І результатом цього процесу постає не зміна навколишнього світу, а переображення людини ... У самопізнанні, з погляду Сковороди, полягає сенс людського життя. У процесі його людина розкриває саму себе, повертається до глибинних основ свого існування” [2, С. 88-89]. Самопізнання у Г.С. Сковороди дійсно має онтологічний вимір, стає не лише метою, але й засобом подальшого розгортання процесу „самовибудовування” людини. Отже, **самопізнання** є першою стадією у розвитку особистості.

„Во что кто влюбился, в то преобразился... Всяк есть там, где сердцем сам”, – твердить Г.С. Сковорода [8, С. 154]. Ці слова не лише підтверджують необхідність самопізнання, але й виводять до наступного шаблю – **самовизначення** – в процесі розвитку людини. Як пише В. Родников, „ідея самопізнання проходить через всю систему світогляду Сковороди і є початком його педагогічних поглядів. Цей початок приводить тут Сковороду до ідеї природовідповідності, чим Сковорода дуже наближається до діалогу „Разговор, называемый алфавит, или до Амоса Коменского” [7, 496].

Григорій Сковорода в „Букваре мира” проголошує: „Сколько должностей, столько сродностей” [8, 424]. На його глибоке переконання, люди мають жити й працювати „разсуждая, сродны ли им те званія”, яких вони прагнуть „и будут ли обществу, а во-первых, сами для себя полезными” [Там само, С.425]. Самопізнання, отже, потрібно не лише для осяг-

нення трансцендентних цінностей людського буття, а має цілком практичний смисл – з'ясування своєї „сродності” забезпечує узгодженість даних від природи здібностей і талантів з родом і видом діяльності людини. У протилежному випадку, за Г.С. Сковородою, „нет безтоловее и вреднее”, коли люди беруться до „несродної” справи. Звертає увагу, що мислитель розрізняє „безвредную неприличность”, коли за його образним висловом „волк свиряет в свирелку, медведь пляшет”, і суспільну загрозу невідповідності здібностей і суспільної (професійної) ролі, коли „стал волк пастухом, медведь монахом, а лосак советником”. Це – „не шутка, но беда”, – попереджає Г.С. Сковорода [8, 428]. Таким чином, **самовизначення** – друга стадія розвитку особистості.

В основі висловлених видатним українським педагогом міркувань, на думку В.М. Нічик, „лежить підхід до кожної людини як до особистості, вимога індивідуально враховувати, яка праця дається найлегше, і разом з тим приносить найбільшу насолоду саме цій людині” [6, 102].

Концепція „сродності” на думку В.С. Горського, пов'язана і з принципом „нерівної рівності”, „як ідеалу міжлюдського спілкування, який Г.С. Сковорода, полемізуючи із французькими просвітниками, протиставляв принципіві *«равное равенство, которое глуцы в мир весть всуе покушаются»*” [2, 95].

У притчі „Благодарный Еродий” геніальна думка про природовідповідність у навчанні доповнюється сентенцією про те, що будь-яке навчання має супроводжуватись моральною метою – вихованням „серця”. Г.С. Сковорода підкреслює: „*Кая полза ангелскій язык без добрыя мысли? Кий плод тонкая наука без сердца благого?*” Інакше вся наука обертається проти людини, проти суспільства, добро, яке несе в собі освіта, перетворюється на зло. Розвинена й розумна людина, озброєна знаннями, але не високоморальна стає такою, що „*хищнее суть птиц, невоздержаннее скотов, злобнее зверей,*

лукавее гадов, безпокойнее рыб, невернее моря, опаснее африканских песков...” [9, 106].

Уточнення стосовно поняття „духовність”, що є виявом культури – „другої природи” людини, на сучасному етапі дає В.Г. Кремень: „Суспільна практика зумовлює потребу в людях, індивідуальність яких не „розчинялася” б у суспільному цілому. У результаті виникає людська особистість, яка володіє, поза матеріально-тілесними характеристиками (спільними для всіх), ще й неповторно-індивідуальними особливостями, які знаходять безпосередній вираз у *духовності*, багатому індивідуально-особистісному світі. Необхідність духовності як провідного принципу осмислення нових форм суспільного буття щодо старих простежується і в українській культурній традиції, у якій постійно присутня *домінанта духовного*” [5, 325].

Отже, „виховання серця”, тобто духовно-моральної складової людської особистості, приводить, за Г.С. Сковородою, до **саморозвитку**, який можна визначити як третій рівень розвитку особистості.

У вже згаданому трактаті „Наркісс. Разглагол о том: узнай себе” подано концептуальну ідею Г.С. Сковороди про **саморозвиток**, що походить із самопізнання і самовизначення. Спочатку ідею саморозвитку щодо свого героя Г.С. Сковорода означає образним виразом „*аки лед, истаяя от самолюбнаго пламя, преображается во источник*” [8, 154] (вогонь у Г.С. Сковороди – образ переходу з одного стану в інший, – згадаймо тут вираз філософа щодо внутрішньої потенції, сутності Біблії: „пожар заталяється”). Відтак з'являються більш чіткі аналогії. Як втілення ідеї саморозвитку постає алегорія набуття нової якості: „*из ползущаго червища востал еси пернатым мотыликом*” [Там само]. Г.С. Сковорода навіть прирівнює якісно новий стан до народження: „*Ныне се воскресл еси!*” І навіпаки, якщо людина обирає непритаманний для себе рід занять і фах, набу-

ває протилежності своїй сутності образу й стилю поведінки, це ні до чого доброго не приведе, адже *„волчеє серце єсть істинний волк, хотя лице человека; сердце боброво єсть бюобр, хотя вид волчий; сердце вепрово єсть вепр, хотя вид бобров”* [Там само, С. 156]. Таким чином, засобом символічно-образної мови Г.С. Сковорода говорить про набуття нової якості, тобто розвитку, в процесі і завдяки самопізнанню й самовизначенню.

Із розвитком, „преображенням” пов’язане притаманне Г.С. Сковороді акцентування на ролі серця „як осереддя душевного життя людини, як рушійної сили, що визначає шлях переображення людини”, зауважує В.С. Горський. І далі продовжує: „Філософія серця, яка єднає віру й розум ... істотною мірою відбилася в історії української думки і чи не найбільш повно репрезентована у вченні Сковороди”. На думку сучасного історика філософії, у Г.С. Сковороди „серце є осереддям людського у людини, воно є органом самопізнання і тією силою, що проводить людину шляхом вдосконалення” [2, 89]. Насамкінець В.С. Горський підсумовує, що мислитель розглядає серце „як духовну субстанцію, що є основою людського буття і джерелом життєдіяльності людини” [Там само, 97].

Прояснюючи соціальну природу особистості (і притримуючись при цьому ідеї „сродності” й слідування за „натурою”), Г.С. Сковорода змальовує суспільство як складне утворення, в якому кожний його член є не лише виключно унікальною (про що йшлося), але й обов’язковою складовою. В образній, символічній системі Г.С. Сковороди людина в суспільстві виступає концептуально дуальною: особистості, що живуть „за натурою”, „составляют плодородный ... обществу сад, так, как часовую машину свои части. Она в то время порядочное продолжает течение, когда каждый член не только добр, но и сродную себе разлившийся по всему составу должности часть отправляет” [8, 417].

Окреслюючи місце особистості в суспільстві, Григорій Сковорода од-

ночасно використовує два образи, що складають корелятивні пари, в яких кожен зі складників на перший погляд заперечує інший: „сад” – „машина” (за принципом протиставлення живий – неживий), „плодоносний” – такий, що „часової машини часть” (творчий, самостійний, абсолютно самодостатній і – лише деталь механізму задля злагодженого руху). Без перебільшення можна констатувати, що тут Г.С. Сковорода висловлює думку про включення індивіда в суспільні відносини, в якому він (індивід), з одного боку, має свободу реалізувати себе саме як особистість у власній творчій діяльності, що принесе плоди (тобто в розвитку), а з іншого – несе індивідуальну відповідальність за функціонування усього суспільства, виконуючи обов’язки суцього на своїй ділянці. Протиставлення, яке звертає на себе увагу, є таким лише на перший погляд, оскільки насправді складає єдність, адже *свобода* (плодоносний сад) і *відповідальність* (механізм частина), про які неодноразово говорить Г.С. Сковорода, якраз і є тими факторами, що допомагають сформувати особистість у суспільних відносинах, тобто забезпечують її розвиток.

Можливість саморозвитку, на переконання Г.С. Сковороди, вже закладена в людині самою природою. *„Природа єсть первоначальная всему причина и самодвижущаяся пружина”* [8, 417–418], стверджував мислитель у діалозі „Разговор, называемый алфавит или Букварь мира”. Вказує Г.С. Сковорода й про необмеженість духовного розвитку. Зустрічаємо в його листах до учня Михайла Ковалинського алегорії, які змальовують цю перспективу – порівняння духовного простору з неосяжним океаном або з безмежним небесним простором. *„Це щось велике і властиве лише найвеличнішим мужам і мудрецам”*, – підсумовує Г.С. Сковорода, заховаючи свого учня наслідувати їхній приклад.

Духовний розвиток особистості у настановах Г.С. Сковороди сполучається із внутрішньою свободою індивіда, причому свобода виступає

як умовою, так і результатом розвитку. Яскрава барокова образність мислителя об'єднує неосяжність інтелектуального простору, вільний політ думки і свободу духу особистості. У листі до свого учня М. Ковалинського він зазначає про „розмову душі, яка мовчки веде бесіду сама з собою, ніби грою втішаючи себе, і, як орел, літає по високим і широким небесним просторах і ніби бореться. Важко уявити, наскільки це приємно, коли душа вільна і відречена від усього” [9, 231] (у контексті творчості Г.С. Сковороди слово „усього” набуває смислу марного, дріб'язкового, суєтного).

Ідея **самовдосконалення**, як останньої, вищої стадії процесу саморозвитку пронизує всю творчість Г.С. Сковороди. Це стосується як безпосередньо навчання, тобто розумового зростання, фізичного розвитку, збереження здоров'я, так і постійного духовно-морального збагачення. Знову ж таки у листах до М. Ковалинського читаємо, про що передусім турбувався його вчитель: „... піклуйся і дбай тільки про добродішність і мудрість. Бо якщо ти добре посієш в теперішньому, то добре пожнеш у майбутньому” [Там само, С. 259].

Щоб переконати учня у необхідності безперервного саморозвитку, тобто самовдосконалення Г.С. Сковорода у листі до нього цитує Платона: „Для мене немає нічого важливішого, ніж бути чи стати кращим” і додає від себе: „Дивись, про що дбали найкращі мужі – не про багат-

ство” [Там само]. Отже, учитель окреслює для свого учня безкінечний процес самовдосконалення: на кожному наступному етапі життя „ставати” кращим від попереднього, на якому „був” кращим від того, що йому передувало.

Примітним є і той момент, що, наводячи цитату з твору Платона про самовдосконалення М. Ковалинському, високоосвічений Григорій

Таблиця 1

Стадії розвитку особистості за Г. С. Сковородою*

Стадія	Назва стадії	Зміст діяльності	Умови досягнення
I	Самопізнання	З'ясування власної ідентичності	Виконання вчителем своєї місії у самопізнанні та саморозвитку особистості дитини.
II	Самовизначення	З'ясування „сродності”, професійне визначення	
III	Саморозвиток	Духовно-моральний, інтелектуальний, психічний, фізичний розвиток	Саморефлексія, свобода і відповідальність особистості
IV	Самовдосконалення	Творче самовиявлення	Саморефлексія, свобода і відповідальність особистості

*Авторська розробка

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Горський В. С. Історія української філософії : курс лекцій / Вілен Сергійович Горський. – 3-тє вид. – К. : Наук. думка, 1997. – 286 с.
3. Дічек Н. Біографічний метод як інструмент дослідження вітчизняної історії педагогіки / Наталія Дічек // Шлях освіти. – 2001. – № 4. – С. 15–19.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї : Людина. Освіта. Соціум / Василь Григорович Кремень. – Вид. 2, переробл. – К. : Грамота, 2010. – 576 с.
6. Ничик В. М. Из истории отечественной философии конца XVII – начала XVIII в. / Валерия Михайловна Ничик. – К. : Наук. думка, 1978. – 298 с.
7. Родников В. Життя, вчителство і педагогічні погляди Г. С. Сковороди / Віктор Родников // Хроніка 2000 : укр. культурол. альманах. – К., 2007. – Вип. 71. – С. 489–498.
8. Сковорода Г. Повне зібрання творів : у 2 т. / Григорій Сковорода. – К. : Наук. думка, 1973. – Т. I. – 532 с.
9. Сковорода Г. Повне зібрання творів : у 2 т. / Григорій Сковорода. – К. : Наук. думка, 1973. – Т. II. – 576 с.
10. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес : нові підходи до загальних проблем / Ольга Василівна Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.
11. Сухомлинська О. В. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі / Ольга Василівна Сухомлинська // Шлях освіти. – 2001. – № 4. – С. 10–15.
12. Філософський енциклопедичний словник / НАН України. Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; ред. кол. В. І. Шинкарук (голова) та ін. ; наук. ред. Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук. – К. : Абрис, 2002. – 747 с.

Лидія Ткаченко

Григорій Сковорода о розвитку личности

В статье рассмотрены взгляды Г.С. Сковороды на развитие личности по его творческому наследию. Автором проанализированы как педагогические, так и философские взгляды великого мыслителя относительно развития личности и на этом основании определено сущность и стадии развития личности.

Вместе с автором этой статьи редакционный коллектив надеется, что отныне Г. Сковорода станет ближе, а его работы понятнее, отсюда и востребованными школами.

Ключевые слова: развитие личности, саморазвитие, самопознание, самоопределение, духовное развитие, самоусовершенствование, рефлексия.

Lidiya Tkachenko

The ideas of Hryhoriy Skovoroda about Development of the Personality

The views of H. Skovoroda about personality's development in light of his artistic heritage are described. Pedagogic and philosophic views of the great artist concerning personality development are analyzed in the article. The results of the research are the background for defining the essence of personality and its development stages. The editors of the scientific journal hope that H. Skovoroda will become closer to all of us and his works will be easier to understand and more in demand in the system of general secondary education.

Key Words: personality development, self-development, self-cognition, self-definition, spiritual development, self-perfection, reflection.

Сковорода зауважує для свого учня, що на висловлювання Платона „нешо-давно натрапив і радо тобі повідомляю” [Там само]. Це може означати тільки одне – він пояснює учневі, що процес самоосвіти і самовиховання продовжується усе життя, незалежно від досягнутого рівня.

Педагог спонукає до постійної саморефлексії: „*Що ж, чи досягнув ти, нарешті добродесності?*” [Там само, С. 293]. Тобто духовно-моральний імператив у поглядах Г.С. Сковороди передбачає активну саморефлексію у процесі саморозвитку особистості.

У педагогічних поглядах Г.С. Сковороди розвиток особистості виступає як імператив життєтворення. Напруження моральних та інтелектуальних сил (виховання волі через обрання морального вчинку) – саме той шлях, яким має йти людина в постійній роботі з морального й духовного зростання.

Таким чином, аналіз творчої спадщини Г.С. Сковороди дозволяє окреслити його педагогічні погляди на розвиток особистості. Сутність розвитку особистості мислитель бачив у її саморозвитку, який умовно можна представити як чотири стадії: самопізнання, самовизначення, саморозвиток і самовдосконалення (див. схему 1 та табл. 1). На всіх стадіях розвиток має супроводжуватися саморефлексією, а ґрунтуватися на духовно-моральному розвої індивіда.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС ОБДАРОВАНОЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЇЇ НАСТАВНИКІВ - „ПЕРВОЦВІТ - 2012”

Сільська школа: всеукраїнські обрії плекання обдарованої молоді:

- Виступи переможців.
- Знайомство з конкурсними матеріалами сільських шкіл — учасниць Конкурсу.

Читачі мають нагоду дізнатися, як, хто і де виховує сільську молодь, майбутніх громадян України:

- її патріотів,
- її творчих працівників,
- її еліти.

Управління
школою

УДК 37.018.51.001.76 :
37.014.544

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ- НОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розкривається процес розвитку інноваційного потенціалу сільської школи, що розгортається у різних формах та видах діяльності. Звертається увага, що особливостями освітнього простору сільської школи є її перманентний характер, обумовлений регіональними особливостями, культурологічним аспектом, історичною закономірністю протікання процесу розвитку. Дослідження доводять, що в малонаселеному соціумі школа відіграє найважливішу роль у житті дитини, родини, сільського співтовариства, на відміну від великих населених пунктів.

Ключові слова: сільська школа, інноваційний потенціал, регіональна система освіти, розвиток сільської школи, типологія сільських шкіл, якість освіти, проектна діяльність.

**Віра
МЕЛЕШКО**

Завідувач лабораторії сільської школи Інституту педагогіки НАПН України

Становлення й розвиток сільської школи в Україні обумовлено перетворювальними процесами як в суспільному житті країни, у сфері економіки, так і системі освіти, яка потребує постійного оновлення з орієнтацією на нові стандарти, на процеси глобалізації, входження у європейський освітній простір.

Як зазначає президент НАПН України В.Г. Кремень: „Освіта в добу глобалізації та високих технологій – це фактор соціальної стабілізації, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності та національної безпеки”.

У розвитку освіти в сільській місцевості спостерігається протікання двох процесів – суспільної ініціативи й державної монополізації. При взаємодії цих процесів виникають протиріччя,

які стають рушійною силою в розвитку освітньої системи, в тому числі й у сільській місцевості, спонукають до пошуку інноваційного потенціалу.

Національні пріоритети розвитку освіти у сільській місцевості найбільш яскраво визначені в державних документах про освіту, зокрема „Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні” від 30 вересня 2010 р. № 926/2010; постанов Кабінету Міністрів України від 20 липня 1999 р. № 1305 „Про розвиток сільської загальноосвітньої школи”, від 19 вересня № 1158 „Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року”, про затвердження „Положення про освітній округ” від 27 серпня 2010 р. № 777 та ін.

Проте у кризових умовах розвитку сільської школи на рівні держави стимулюється не повною мірою. Цей процес здебільшого підтримується органами місцевого самоврядування, активною громадськістю,

меценатами та спонсорами, небайдужими досвідченими управліннями, керівниками сільських шкіл, висококваліфікованими педагогами, які звертаються до загальнолюдських цінностей, категорій національної ментальності сільського соціуму, педагогічних інновацій, що підтверджують свою продуктивність у діяльності сільської школи.

Розвиток інноваційного потенціалу сільської школи ініціюється дослідницькою діяльністю провідних вчених, у результаті яких розробляються моделі, педагогічні технології, методики їх застосування, пропагується опрідметнення аксіологічного, синергетичного, практиологічного, компетентного підходів, що стають сутнісним змістом діяльності сучасної сільської школи.

На наш погляд, сільська школа є особливим феноменом, який залежить від різних обставин, в тому числі від глибокого аналізу і врахування соціально-економічних процесів і демографічних змін, що відбуваються в сільській місцевості і впливають на її розвиток.

Від того, на скільки буде потужний інноваційний потенціал сільської школи, залежатиме майбутнє нашої держави. Адже сільська школа як і в минулому, так і сьогодні – це вагома частина освітньої системи (див. вріз).

Додає оптимізму те, що учнівський контингент розпочав зростати, починаючи вже з 2012 року.

Особливостями освітнього простору сільської школи є її перманентний характер, обумовлений регіональними особливостями, культурологічним аспектом, історичною закономірністю протікання процесу розвитку.

Ми виходимо з того, що **в розвитку сільської школи, як і держави загалом, є загальне й особливе.** На розвитку загальноосвітнього навчального закладу позначається і те, й інше.

Загальними характеристиками є навчальні програми, Державні освітні стандарти,

СІЛЬСЬКА ШКОЛА В УКРАЇНІ

Як свідчать статистичні дані, на кінець 2010/2011 навчального року *в сільській місцевості функціонувало 13 тис. 155 загальноосвітніх навчальних закладів* державної та комунальної форм власності, у яких навчалася **1 млн. 375,1 тис учнів (34, 0 %)** і тільки з 2007 по 2011 рік їх скоротилося на **900** одиниць. Середня наповнюваність класів становила **12,6 осіб** (місто **23,4**), в окремих областях цей показник складає 10-11 учнів.

Сьогодні функціонує **605** шкіл I ст. з чисельністю до **10** осіб, а це 36 % від їх загальної кількості; **1434** загальноосвітні школи I-II ст. до **40** (майже 30 %, кожна третя), **2240** шкіл, а це 20 % шкіл I-III ступенів з наповнюваністю до **100** учнів.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ

Про перспективний досвід та очевидні здобутки свідчить досвід Олександрівської ЗОШ I-III ступенів Великоновосілківського району Донецької області, де навчаються 59 учнів. Педагогічним колективом закладу ефективно впроваджується регіональна програма „Обдаровані діти”, метою якої є виявлення та розвиток творчого потенціалу та здібностей обдарованих дітей. У школі працюють консультативні пункти, реалізуються індивідуальні плани розвитку творчих здібностей обдарованої дитини, здійснюється моніторинг динаміки її розвитку, створюються портфоліо кожного учня, що свідчить про його досягнення та успіхи. Загалом усі учні максимально залучені до різних видів навчальної, творчої та спортивно-оздоровчої діяльності. У школі працюють різні гуртки: солістів-вокалістів „Чисті джерела”, „Комп’ютерний центр”, „Чарівний гачок”, спортивна секція з міні-футболу, пізнавальний клуб „Прометей”, екологічний клуб „Водограй”, краєзнавчий клуб „Слідами історії”.

Школа посідає гідне місце в рейтингу участі закладів освіти в олімпіадах, творчих конкурсах та МАН. У багатьох конкурсах отримувала призові місця на районному, обласному та всеукраїнському рівнях.

Ведеться систематичний моніторинг подальшої соціалізації випускників, їхнього подальшого навчання. Багато із них здобувають освіту у вищих навчальних закладах за обраним ще в школі напрямом. Цьому сприяє плідна робота педагогів з батьками та дітьми.

Приклади успішної діяльності малочисельних шкіл відзначаємо і в іншому регіоні – Івано-Франківщині. Зокрема до таких належить *Раківчицька загальноосвітня школа I-III ступенів Коломійської районної ради Івано-Франківської області, яка активно співпрацює з науковими установами, бере участь в експериментальній ро-*

боті, впроваджуючи модель „Школа розвитку особистості”. Значних здобутків домагаються педагогічні колективи Долинської загальноосвітньої школи I-II ступенів Долинської районної ради, де впроваджується модель „Школа розвитку компетентної особистості”, Тишківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Городенківської районної ради, що розвивається за моделлю „Українська національна школа-родина” та ін. Усі ці заклади освіти співпрацюють з лабораторією сільської школи Інституту педагогіки НАПН України, здійснюючи експериментальні дослідження.

Цікавим у Івано-Франківській області є досвід організації профільного навчання в сільському ЗНЗ гірської місцевості – Яворівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Косівської районної ради, яку очолює член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук, народний вчитель України Лосюк Петро Васильович. Розроблена ним програма „Поєднання профільного навчання з допрофесійною й професійною підготовкою старшокласників в однокласній сільській школі” дала можливість вирішити проблему профільної підготовки старшокласників у поєднанні з профільним навчанням з урахуванням конкретних регіональних особливостей.

Інноваційна діяльність сільських шкіл тісно пов'язана з методом проектів, організацією практико-орієнтованого навчання і виховання школярів, у процесі якого здійснюється формування їх життєвої компетентності, активної громадянської позиції, виховання почуття відповідальності і гордості за своє рідне село, Батьківщину, з цією метою реалізуються тематичні навчальні та виховні проекти.

В експериментальних сільських школах реалізуються проекти за участю громадськості, розроблені на підтримку благоустрою села (проекти „Казкове наше село”, „Подвір'я рідної школи”, „Майданчик для наймолодших”. Приклади такої роботи поширені в багатьох школах Корсунь-Шевченківського району Черкаської області, (Зарічанська ЗОШ I-III ст., Комарівська ЗОШ I-II ст, Моринська ЗОШ I-III ст. та ін.). У багатьох загальноосвітніх закладах реалізується авторська педагогіка О.А. Захаренка, провідна ідея якої „Поспішайте творити добро, не запізниться!” Ідеї добротворення поширюються у школах Черкаської, Івано-Франківської, Житомирської, Київської областей. Ініціаторами поширення педагогіки О.Захаренка є сільські школи Корсунь-Шевченківського району Черкаської області, зокрема Сахнівська авторська школа I-III ст., на базі якої проводяться численні заходи Всеукраїнського, обласного, районного рівнів, традиційно організуються щорічні зльоти „Добротворців”, де у різних номінаціях відзначаються переможці цього дитячого руху.

цілі, завдання, а особливими – умови, в яких здійснюється освітній процес, відбувається розвиток педагогічної системи освітнього закладу.

У зарубіжній педагогічній науці особливістю сільських закладів вчені називають: малочисельність, малокомплектність, стихійна інтегративність, поліфункціональність, що характерно і для сільських шкіл України. Зважаючи на різнобічні чинники та умови функціонування, можна виокремити **типологію сільських шкіл:**

- приміські, селищні з паралельними класами;
- школи з інтернатними приміщеннями та поглибленим вивченням окремих предметів;
- без паралельних класів;
- малочисельні (з наповнюваністю класів нижче нормативних вимог);
- малокомплектні, з класами – комплектами;
- школи індивідуального навчання (тобто з класами до 5-ти осіб);
- „школа – родина” (всі вікові групи працюють з одним учителем);
- „материнська школа” (навчання здійснюється з 5-ти років);
- НВК – (навчально-виховні комплекси з поєднанням різних типів шкіл);
- сільські авторські школи (Сахнівська школа імені О.А. Захаренка, Гуцульська школа та ін.);
- гімназії, ліцеї, колегіуми, переважно обласного підпорядкування.

Розлога палітра типології сільських шкіл свідчить про різнобарвність умов та можливостей їхнього розвитку.

Проте слід наголосити на тому, що названі особливості сільської школи значним чином не впливають на здійснення інноваційних перетворень чи змін, проте їх необхідно враховувати у виробленні цілеспрямованої освітньої державної політики, у створенні науково-методичного супроводу освітнього

процесу, структурі та змісті інноваційної діяльності та ін..

У педагогічних джерелах проблема розвитку сільської школи розглядалася в різних аспектах: з погляду змісту й форм трудового навчання й виховання (А.Д. Алфьоров, О.Є. Кондратенков, В.О. Поляков); діяльності окремих нових видів шкіл, наприклад, повного дня (А.Ф. Іванов, Є.Г. Кістяшкін); дидактичної й методичної системи початкової й основної школи (О.Я. Савченко, Г.Ф. Суворова); виховної системи (О.М. Коберник, Л.І. Новікова, М.І. Шилова); сільського соціально-педагогічного середовища (М.П. Гур'янова), варіативності в організації профільного навчання в сільській школі (Н.І Шиян), інтелектуального розвитку обдарованої дитини (І.С. Волощук).

Зазначені дослідження доводять, що в малонаселеному соціумі школа відіграє найважливішу роль у житті дитини, родини, сільського співтовариства, на відміну від великих населених пунктів (обласного чи районного).

У багатьох селах діти під керівництвом вчителів створюють краєзнавчі музеї, світлиці, оформляють навчальні приміщення, шкільні подвір'я, залучаючи до цієї роботи дорослих, батьків, спонсорів, меценатів.

У сільській місцевості школа слугує центром організації відпочинку дітей і дорослих, де під керівництвом педагогів формуються творчі й клубні об'єднання, громадські дитячі організації („Зав'язті козачата”, „Юні добро творці”, „Шкільні волонтери”), створюючи позитивну атмосферу в селі, спонукають до взаємодії людей різних поколінь, формують потребу в здоровому способі життя та ін.

Сільська загальноосвітня школа бере на себе функцію центру здоров'язбереження дітей і дорослих, намагається вирішувати проблеми, пов'язані із зміцненням здоров'я сільського населення, оскільки у сільській місцевості смертність значно вища у порівнянні з містом. Педагогічними колективами розробляються та реалізуються проекти спортивно-оздоровчого характеру, проводяться змагання, турніри, малі олімпіади за участю дорослих і дітей. Окремі малочисельні школи проводять значну спортивно-масову роботу серед населення кількох сіл, пропагують здоровий спосіб життя.

Незважаючи на кризові явища, можна відзначити багато малочисельних сільських шкіл, що функціонують у різних регіонах України, орієнтуючись на сучасні моделі розвитку.

З 2012 року лабораторією сільської школи Інституту педагогіки досліджується *проблема функціонування освітніх округів у сільській місцевості як нової структури* у мережі закладів загальної середньої освіти.

Концептуальні положення зазначеної проблеми охоплюють теоретико-методологічне обґрунтування організаційних та педагогічних умов ефективного функціонування освітнього округу, розроблення структури освітнього округу, векторного спрямування його змісту та технологій реалізації навчальних програм. Іншими словами, проблема нашого дослідження предстала як система ідей, методологічних принципів і теоретичних положень, що буде покладено в основу розроблення моделі освітнього округу та змісту діяльності його суб'єктів. Результати дослідження будемо висвітлювати на сторінках наступних номерів журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”.

Вера Мелешко

Развитие инновационного потенциала сельской школы

В статье раскрываются проблемы развития инновационного потенциала сельской школы, что разворачиваются в разных формах и видах деятельности. Обращается внимание, что особенностями образовательного пространства сельской школы является ее перманентный характер, обусловленный региональными особенностями, культурологическим аспектом, исторической закономерностью протекания процесса развития. Исследования доказывают, что в малозаселенном социуме школа играет самую важную роль в жизни ребенка, семьи, сельского сообщества, в отличие от больших населенных пунктов.

Ключевые слова: сельская школа, инновационный потенциал, региональная система образования, развитие сельской школы, типология сельских школ, качество образования, проектная деятельность.

Vira Meleshko

Developing Innovation Potential of the Rural School

The problems of developing innovation potential of rural school in its range of activities are depicted in the article. Education space of the rural school is characterized by its permanent character. The latter is determined by the regional specifics, cultural aspect and historical development.

Researches prove that unlike in big cities school plays the most important role in the life of the child, family, rural community in the low-populated territories.

Key Words: rural school, innovation potential, is regional education system, rural school development, typology of rural schools, education quality, project activity.

Всеукраїнський конкурс „Первоцвіт – 2012”

СІЛЬСЬКА ШКОЛА: ВСЕУКРАЇНСЬКІ ОБРІЇ ПЛЕКАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ

Реферативно-аналітичний огляд виступів переможців та конкурсних матеріалів учасників

УДК 37.018.51:06.063

Автори-укладачі:

Ольга
ВИГОВСЬКА,
Тетяна
ГОДЕЦЬКА,
Олексій
ВИГОВСЬКИЙ,
Олена
ПАВЛОВСЬКА

15 лютого 2012 року під час XV Ювілейної міжнародної виставки „Сучасна освіта в Україні – 2012” відбувся заключний етап Другого всеукраїнського конкурсу обдарованої молоді та її наставників „Первоцвіт”*

Переможці Конкурсу, сільські школи України, публічно презентували свій інноваційний досвід. Організатори Конкурсу сподівалися, що публічний захист-презентація стане основою відбору претендентів у герої наступних сторінок Всеукраїнського щорічного проекту НАПН України – „Педагоги-новатори в Україні”. Що з цього вийшло – у цьому числі журналу.

Перемога не завжди приходить до самого сильного або вмілого.

Рано чи пізно вона приходить до того, хто повірив у себе.

Вальтер Вінтл

БУТИ ДИРЕКТОРОМ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ СКЛАДНІШЕ, НІЖ РАНІШЕ

**Василь
КРЕМЕНЬ**

президент НАПН України, академік НАН і НАПН України, голова Ради Всеукраїнського проекту „Педагоги-новатори в Україні”

Хочу привітати директорів сільських шкіл!

Пам'ятаю своє дитинство: жив я в селі, в якому була лише восьмирічна школа... Зараз немає діточок, немає і першого класу. Потім ходив у сусіднє село. Але і в першому, і особливо в другому випадку були в нас

надзвичайно потужні талановиті директори, яких поважали як відмінники, так і учні, які вчилися погано. А шанували цих людей, бо вони були зразком поведінки, зразком ставлення до нас. Тепер я розумію, що це не святі люди, але тоді вони здавалися нам саме такими. Тому від директора залежить успіх діяльності того чи іншого навчального закладу.

*Цей Конкурс започатковано у 2011 році виставковою фірмою „Карше” разом із журналом „Директор школи, ліцею, гімназії” для підтримки обдарованої молоді з сільської місцевості та її наставників.

Преміювальний фонд Конкурсу: виставкова компанія „Карше” та члени редакційної Ради журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”.

Загальна інформація: На конкурс надійшло 45 робіт.

Роботи оцінювало журі у складі 13 осіб, визначено 33 переможці, серед яких: 5-ть абсолютних переможців, 28 – за номінаціями та напрямками.

Сьогодні не просто бути директором сільської школи. Мабуть, складніше, ніж раніше, тому що раніше, попри всі недоліки, була якась нормованість у керівництві школою. Часто згадую спілкування з директорами шкіл. Можу й негативний приклад навести. Одного часу директором восьмирічної школи був колишній міліціонер. Проблема не в тому, що колишній міліціонер, а в тому, що він не за всіма аспектами відповідав званню директора школи. Він викладав російську мову, і в нього був на багато випадків один приклад на складне речення: „Гремела атака, і пули звенели, і рівно строчил пулемет”. Коли він викликав мене навести приклад, я навів цей

же, чим викликав у нього критичне ставлення, але став переможцем олімпіади, і ми поїхали у Суми, обідали у заводській їдальні. А я сільська дитина. Котлети у нас в сім’ї не робили, а тут тарілка, гарнір – картопля і котлета. Я думаю: як же це їсти? Я взяв виделкою котлету, а ложкою пюре. Директор школи тоді нічого не сказав, а на батьківських зборах розповів, що Кремень так їв. Вважаю, що в цьому випадку директор вчинив не педагогічно. Багато важить правильна, толерантна поведінка, і більшість директорів, слава Богу, саме такі.

Дякую Ользі Іванівні за цей проект. Ми будемо пропагувати кращий досвід наших сільських колег. Вітаю всіх Вас!

САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ АБСОЛЮТНИХ ПЕРЕМОЖЦІВ*

І МІСЦЕ
Ріпкинська загально-освітня школа І-ІІІ ступенів № 2 Ріпкинського району Чернігівської області.

Директор –
Лебедко Сергій Анатолійович.

Тема конкурсної роботи:
„Сільська акмеологічна школа – середовище плекання обдарованої дитини”.

Ріпкинська ЗОШ І – ІІІ ступенів № 2 намагається бути успішною школою, до якої б із задоволенням йшли учні навчатися, вчителі – досягати вершин педаго-

гічної майстерності, батьки – за порадами, з гордо піднятими головами, що саме їх діти навчаються тут. Допомогає школі відбутися такою саме впровадження у навчально-виховний процес ідей акмепедагогіки. За центральний напрям в роботі обрано моделювання такої системи навчання і виховання, яка б допо-

* Більш детально ознайомитися з роботами переможців конкурсу „Первоцвіт” Ви, шановний читачу, зможете на постійно діючій виставці ДНПБ імені В.О. Сухомлинського, яку буде відкрито з березня 2013 р.

магала досягати вершини індивідуальної, групової і колективної навчально-пізнавальної діяльності учнів та професійної діяльності вчителів, їх творчості. Як опорна школа з управлінської діяльності впроваджуємо просвітницьку програму „Рівний рівному”, беремо участь в проекті „Школа життєвого успіху”.

Учительський колектив піклується про дітей і намагається дати їм якнайбільше допомоги, освітньої і розумової. Справа в тому, що молоді колективи учителів застосовують свою систему навчання, завдяки якій діти можуть краще підготуватися до ДПА та ЗНО. Відкриваються нові гуртки, активно функціонує комп'ютерний клас і школа, де навчаються наші юні водії. Є досить хороший автокар, у якому діти проходять практичні завдання.

Численна армія наших учнів – медалісти. Взагалі в минулому році в нас було 8 золотих медалістів, які підтвердили це знання, всту-

пивши до найкращих вишів нашої держави за державним замовленням. Що стосується естетичного виховання, то у нас є учень музичної академії Сергій Мельниченко, який уже має низку нагород. Ми запропонували нашим учням спілкуватися виключно українською мовою, і молодь нас підтримала в такій ініціативі.

Половина шкільного колективу – це наші колишні випускники. Вони різняться тим, що дуже активно й гарно працюють. Нашими першими успіхами стало те, що ми організували шкільний хор, тоді ж було створено ансамбль хлопчиків „Соколята” працює театральний гурток. Ми почали брати участь у різних всеукраїнських конкурсах, де здобували перемоги. Спочатку були другі призиви місця, а згодом ми досягли першості. Навіть здобули перемогу у фестивалі „Міський лелека”.

Хотілося б розповісти про заслуги школи, які у нас є, підкреслюючи найвагоміше, щоб зрозуміли директори шкіл, де кількість учнів не перевищує 100, яку велику роботу можна з ними проводити. Проте школа

II МІСЦЕ

Загальноосвітня школа I-II ступенів с. Дзвиняч Заліщицького району Тернопільської області.

Директор –

Гагалюк Любов Миколаївна.

Тема конкурсної роботи:

„Виховання молоді засобами декоративно-ужиткового мистецтва”.

велика, і дуже приємно зауважити, що ведеться тісна співпраця із позашкільними закладами.

Ми починали з найменшого, організували в школі на 0,5 ставки гуртки декоративно-прикладного мис-

тецтва і дали по 2 години, щоб навантажити їх. Дали пропозицію, щоб відновити шкільні традиції села, краю, Тернопільщини. І дуже вдало. Наша молодь це підтримала. Так з'явився хор, ансамбль хлопчиків. Ми вже 5 років беремо участь у таких фестивалях: декоративно-прикладного мистецтва, вокального співу, театрального мистецтва. Діти із задоволенням презентують на таких заходах майстер-класи.

Символом конкурсу „Золотий лелека” є саме лелека, і коли ми їдемо додому, ми веземо цих лелек, діти розповідають, за що вони їх отримали. 5 років ми виборюємо лише призові місця.

Школа у минулому році брала участь у конкурсі „Обдаровані діти України”. Була надрукована книга, де представлені роботи учнів нашої школи. Але, крім цього, діти беруть участь і в інтелектуальних конкурсах: „Колосок”, „Кенгуру”, „Левеня”.

Завдання педколективу – активізувати свою творчість, спрямовану на вдосконалення, оновлення і розвиток

навчально-виховного процесу, організувати консультування педагогів з проблем інноваційної діяльності, дослідницької роботи, професійного вдосконалення. Ця вимога спричинила вибір проблеми, над якою працює школа „Пошук та розвиток творчого потенціалу вчителя з метою створення умов для повноцінного фізичного, інтелектуального і духовного розвитку дитини”.

„Не так важливо вчити дітей, як потрібно створити ситуацію, у якій дитина просто не може не вчитися і робить це із задоволенням” (К. Роджерс). На задоволення різноманітних потреб

дітей у школі працюють різноманітні гуртки. Тому в школі маємо: берегинь і козаків, художників, співаків, палітру майстрів з декоративно-прикладного мистецтва, дослідників, які вивчають історію села, свого краю, культурну спадщину народу й ін. Робота ведеться систематично, тому є і певні досягнення: призові місця у міжнародних фестивалях дитячої творчості, предметних олімпіадах, конкурсах.

II МІСЦЕ Ружинська гімназія Ружинського району Житомирської області.

Директор –

Чорна Галина Іванівна.

Тема конкурсної роботи:
„Інноваційні педагогічні технології в навчально-виховному процесі”

Перша згадка про нашу гімназію датується 1883 роком. Тут навчалось більше 7 тис. жителів села Ружина, які досягли значних успіхів

у науковій діяльності, літературній творчості, спорті, які відомі не тільки в Україні, але й за її межами. У нас є комп'ютерний клас,

* Журі сподобалася робота вчительки української мови та літератури **Лесі Олександрівни Передерій**.

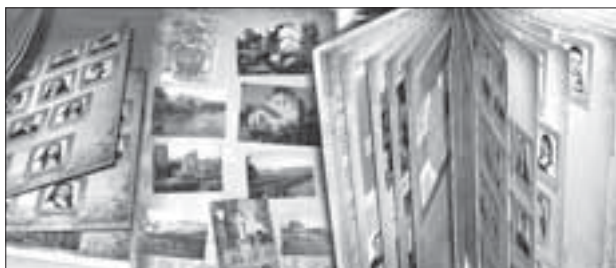
Профільне навчання української мови здійснюється нею на історико-культурному ґрунті з використанням навчально-виховного середовища.

Робить вона це вдало, захоплююче, майстерно!

а також клас для водіїв. Діти можуть проводити практичні заняття. У нас викладають 59 вчителів*, серед яких 10 відмінників освіти, 10 методистів, 8 – вчителі вищої категорії. Серед наших стипендіатів є стипендія Кабінету Міністрів України, а також стипендія Житомирської обласної ради.

У нас великий потенціал медалістів. Дуже приємно,

що наші діти навчаються і здобувають подальшу освіту. Що стосується художньо-естетичного виховання, то наші випускники – студенти Львівської музичної академії імені М. Лисенка. Ми однаково пишаємось і депутатами, і майстрами спорту, чемпіонами світу, бо всі вони – наші випускники.

Пошук обдарованих дітей та розвиток їх – це спільний процес педагогічного колективу і батьківського комітету. Учні школи здобувають перемоги у різноманітних конкурсах. Одним з кращих у районі визнано танцювальний колектив нашої школи.

У школі сформувалася певна система роботи з обдарованими дітьми за такими напрямками:

- дослідницько-пошуковий;
- інтелектуальний;
- спортивний;
- художньо-естетичний.

Чітка організація роботи з обдарованими дає вагомі результати. Учні школи протягом останніх років мають перемоги у II і III етапах всеукраїнських предметних олімпіад, конкурсах і змаганнях. За районною програмою підтримки обда-

II МІСЦЕ

Великоком'ятівська ЗОШ I-III ступенів Виноградівського району Закарпатської області.

Директор –

Копча Надія Андріївна.

Тема конкурсної роботи:

„Обдарована сільська молодь та її наставники”.

рованої молоді маємо стипендіата та премійованого вчителя. Переможці щорічно займають свої почесні місця на шкільному стенді „Наші переможці”.

Щоб працювати успішно і результативно, **слід дотримуватися таких правил:**

1. Дітям потрібна ваша підтримка, знання, віра та любов! **Надайте їй!**

2. Учитель і учні – партнери, рівні у процесі навчання. **Поважайте один одного!**

3. Кожен учень – унікальна обдарована особистість. **Відкрій її!**

4. Знання – це скарб. **Наповни ними дитину!**

5. Позитивні емоції – запорука якісного навчання. **Створи ситуацію успіху!**

І на закінчення хочеться звернутися до всіх, хто працює з обдарованими дітьми: „Придивіться уважніше до

своїх дітей та учнів, може, поруч з вами живуть та навчаються справжні таланти та обдаровані особистості...”

„Будьте самі шукачами, дослідниками. Якщо не буде вогника у вас, вам ніколи не запалити його в інших...”
(В.О. Сухомлинський).

III МІСЦЕ
Державна спеціалізована художня школа – інтернат I-III ступенів „Колегіум мистецтв у Опішні” Зіньківського району Полтавської області.

Директор – **Овчаренко Людмила Миколаївна**, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури.
Тема конкурсної роботи: *„Колегіум мистецтв у Опішні – гончарська столиця України”*.

Державна спеціалізована художня школа інтернат I-III ступенів „Колегіум мистецтв у Опішні” – єдиний в Україні навчальний заклад, який створений в гончарській столиці України і популяризує українське гончарство, надає початкову мистецьку допрофесійну гончарську та образотворчу освіту, а також загальну середню освіту.

Метою колегіуму мистецтв є надання сучасної початкової художньої освіти на основі народної художньої культури, здійснення художнього естетичного виховання дітей та підлітків національним традиціям, всебічний розвиток їх таланту через опанування етнічної спадщини, створення гармонійно розвиненої особистості з потужним національним і культурним потенціалом, з розвиненим почуттям прекрасного, ustalеними художніми смаками, готовністю займатися прак-

тичною творчою діяльністю, забезпечення художньої єдності поколінь українців через навчання етнічній справі своїх батьків, дідів та прадідів.

Заклад є експериментальним майданчиком НАПН України. У 2005 році на базі колегіуму було проведено відкрите засідання Академії за сприяння Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, друкуються наукові статті наших педагогів, на читаннях вчителі виступають з доповідями, а учні демонструють майстер-класи з гончарства.

Викладачами колегіуму розроблено ряд авторських програм, які дозволяють реалізовувати поставлені перед закладом завдання з навчання різноманітних видів живопису, технологій кераміки, гончарства, рисунку, композиції.

Один з авторів **Галина Редчук***, заслужений вчитель України, вчитель методист, вчитель вищої категорії України, лауреат державних нагород, є авторкою трьох поетичних збірок (див. С. 72), її вихованці по-

Журі конкурсу назвало **33 ПЕРЕМОЖЦІ**, серед яких: **5** абсолютних переможців, яких дирекцією видавкової компанії „Карше” разом з їх партнерами було нагороджено цінними призами – принтерами від компанії Epson та Xerox.

28 – за номінаціями та напругами. Вони отримали дарунки від організатора цього конкурсу – редакційного колективу журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” та його партнерів.

Детальніше з роботою номінантів конкурсу – у цьому номері журналу – С. 73-103.

* У конкурсі „Первоцвіт” стала переможницею у номінації „Особистість” й від компанії „Карше” її президент Олександр Карпов нагородив Галину Редчук екскурсійною півтвікою до Чехії.

стійно перемагають в Малій академії наук, на мистецьких конкурсах різних рівнів. У колегії сформовано модель виховання творчої особистості, яка включає в себе висококваліфікований педагогічний супровід, належну матеріально-тех-

нічну базу, навчально-виховну діяльність вчителів, науково-пошуковий доступ до цієї діяльності, участь у загальноосвітніх мистецьких турнірах, конкурсах, олімпіадах, організацію мистецьких і наукових всеукраїнських та міжнародних акцій, виконання випускних робіт, діяльність учнівського самоврядування і мистецький меморандум, майстер-класи, виставкову діяльність, діяльність шкільного етнографічного музею, спеціально сформоване естетичне середовище, а також співпрацю з іншими навчальними закладами та громадськими організаціями. Завдяки сукупному впливу цих факторів ми формуємо творчу, обдаровану, здібну особистість.

Для досягнення поставлених завдань гончарства в закладі функціонує навчально-виробнича майстерня: вона забезпечена спеціальними меблями, начинністю, методичними матеріалами, всім необхідним. Тут працюють висококваліфіковані майстри виробничого навчання, серед яких **Василь Омеляненко**, лауреат Шевченківської премії. Учні поділяються на групи, що дає можливість здійснювати індивідуальну роботу, забезпечує більш досконале оволодіння навичками та вміннями з цих дисциплін.

Учні 11 класів проектують випускні роботи з гончарства, які зберігаються в музеї. *Запрошую всіх приїхати до музею і все побачити на власні очі.*

ЧЛЕНИ ЖУРІ ПРО КОНКУРС І КОНКУРСАНТІВ

ВАША ПРАЦЯ ТАКА Ж ТВОРЧА, ЯК І БІБЛІОТЕКАРЯ

Шановні колеги, я сердечно вітаю Вас у цьому прекрасному проєкті, усіх, хто отримав нагороди. Ваша праця прекрасна, така ж творча, як і праця бібліотекаря. Я керую бібліотекою, де створюються ресурси для Вашої роботи, для поліпшення навчально-виховної роботи, підвищення кваліфікації не тільки у традиційній формі, а й в електронній на нашому порталі. Я хочу запросити Вас відвідати наш

сайт, отримати електронні ресурси, повнотекстові бази і вторинну інформацію. Ми виставляємо унікальні видання, і ви можете вільно їх скопіювати та роздруковувати. Наша бібліотека створена 12 років тому та є складовою НАПН. Її фундатори – В. Г. Кремень, О. Я. Савченко, В. М. Мадзігон – організували бібліотеку спеціально для забезпечення інформаційно-інноваційного розвитку освіти.

На сайті функціонує розділ „Педагоги-новатори”*, де ви можете побачити новинки в освітянській сфері, прочитати про 33 переможців II Всеукраїнського конкурсу „Первоцвіт” вже у цьому році.

Павла РОГОВА,

директор
Державної науково-педагогічної бібліотеки ім. В. О. Сухомилинського, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України

НАСТУПНОГО РАЗУ МИ ВИЗНАЧИМО ГЕРОЯ ПРОЄКТУ „ПЕДАГОГИ-НОВАТОРИ В УКРАЇНІ”

Наш конкурс набирає обертів. Минулого року було 18 робіт. Цього року потрібно було вибрати з 45-ти 5 найкращих, обрали 33. Можливо, ми й помилилися, було важко визначи-

тись. Хотів запропонувати обрати серед директорів наступного героя проєкту „Педагоги-новатори в Україні”, бо Проєкт повинен розвиватись не тільки завдяки визнаним особистостям, але й завдяки конкурсантам. І наступного разу ми визначимо такого героя нашого проєкту. Якби парламентарі бачили ці роботи, у них би не виникало бажання закривати сільські школи.

Олександр ЛЯШЕНКО,

академік-секретар
Відділення загальної середньої освіти
НАПН України

УЧАСНИКИ ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ ТА ІІ НАСТАВНИКІВ „ПЕРВОЦВІТ”

I. Вінницька область

1. Загальноосвітній НВК I-III ступенів „Школа – інтернат – гімназія” ім. В. М. Підгорбунського Козятинської районної ради.

2. Ковалівська загальноосвітня школа I-III ступенів Немирівської районної ради.

3. Устянська ЗОШ I-III ступенів.

II. Волинська область

4. Загальноосвітня школа I-III ступеня с. Ветли Любешівського району.

5. ЗОШ I-III ступенів с. Пнівне Камінь-Каширського району.

6. Загальноосвітня школа I-III ступенів с. Чорниж Маневицького району.

III. Донецька область

7. Олексіївська ЗОШ I-III ступенів Великоновосілківського району.

IV. Дніпропетровська область

8. Комунальний заклад Ганнівський навчально-виховний комплекс „СЗШ-ДНЗ” Верхньодніпровської районної ради.

9. Комунальний заклад освіти Раївська загальноосвітня середня школа-інтернат Синельниківської районної державної адміністрації.

10. Широківська середня загальноосвітня школа № 1 – загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів Широківського району.

11. Дошкільний навчальний заклад № 3 м. Дніпродзержинська.

12. Томаківська загальноосвітня школа I-III ступенів №1.

V. Житомирська область

13. Дівочківська загальноосвітня школа I-II ступенів.

14. Новоборівський НВК „Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів” Володарсько-Волинського району.

15. Потіївська загальноосвітня школа I-III ступенів Радомишльського району.

16. Ружинська гімназія Ружинського району.

17. Слободороманівська гімназія Новоград-Волинського району.

VI. Закарпатська область

18. Великоком'ятівська ЗОШ I-III ступенів Виноградівського району.

VII. Кіровоградська область

19. Петрівська ЗОШ I-III ступенів.

VIII. Київська область

20. Великодмитровицька ЗОШ I-III ступенів Обухівського району.

IV. Луганська область

21. Новоолександрівська загальноосвітня школа I-III ступенів Біловодської районної державної адміністрації.

ПОБАЖАННЯ ЧЛЕНІВ ЖУРІ

Ми були вражені якістю робіт.

Ми будемо говорити про сотні робіт, які приходять на конкурс, про складну роботу журі, члени якого будуть змушені вибирати кращих. Я думаю, що така динаміка збережеться.

Андрій Марченко,
головний спеціаліст МОНМС
України

Сільська школа не може бути порівняна ні з чим, бо це не просто навчальний заклад. У селі це оберіг, фундамент всього народу, це такий духовний освітній заклад, який підтримує і розвиває найкращі традиції народу. Тож нехай все більше і більше шкіл потрапляє на конкурс, щоб усі знали, що там формується майбутня еліта нашої нації.

Світлана Рудаківська,
проректор КМУ

Давайте разом допомагати талановитим дітям!

Микола Гузик,
директор авторської школи,
м. Южне Одеської області

Ми побачили спільну діяльність школи, учнівського самоврядування, громади.

Маріанна Босенко,
директор гімназії, м. Київ

Я хотів би, щоб цей первоцвіт якнайшвидше перетворився у щедрий плід.

Іван Гончаренко,
директор гімназії, м. Полтава

Б а ж а ю н а ш о м у „Первоцвіту” бути стійким до різних негараздів: фінансових, політичних, етичних.

Лілія Донська,
директор гімназії, м. Київ

Хотів би відзначити Опішнянський колегіум, де справді все поставлено на найвищому рівні.

Робота журі була об'єктивною, чесною, і ми прагнули бути справедливими й відповідальними.

Олександр Карпов,
президент виставкової
компанії „Карше”

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

Ольга ВИГОВСЬКА:

- **МИ разом з Вами, шановний читачу, ознайомилися й продовжимо знайомитися лише з деякими кращими сільськими школами – переможцями* конкурсу „Первоцвіт” та його номінантами, які виплекали для країни найрізноманітніші таланти з усіх напрямів людської діяльності й винахідництва: мистецько-художнього спрямування, декоративно-прикладного, технічного, інтелектуального, спортивного – дипломантів та переможців МАН, різноманітних конкурсів, олімпіад міжнародного, всеукраїнського, обласного й районного рівнів, успішних і щасливих громадян країни.**

- **МИ побачимо, на які паростки (а в майбутньому – плоди!) багаті українські сільські школи.**

- **МИ зробили спробу створити художнє полотно „Первоцвіти шкільних садів України”, яке має передавати могутній шелест обдарувань, а у громадян країни викликати захоплення й гордість за юнь країни, за їх наставників, за наше спільне майбуття.**

Організатори конкурсу „Первоцвіт” вірять у Вашу, дорогі колеги, зірку, вітають всіх переможців і учасників конкурсу й чекають Вас на наших наступних конкурсах і на сторінках журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”!

* Продовжити знайомство з роботами переможців конкурсу „Первоцвіт” Ви, шановний читачу, зможете на постійно діючій виставці ДНПБ імені В.О. Сухомлинського, яка розпочне свою роботу з березня 2013 р. Далі ми ознайомимо Вас з доробком конкурсантів, переможців за номінаціями – див. С. 73 – 103.

X. Полтавська область

22. Державна спеціалізована художня школа – інтернат I-III ступенів „Колегіум мистецтв у Опішні” Зінківського району.

XI. Рівненська область

23. Березнівська загальноосвітня I-III ступенів школа № 2 Березнівської районної ради.

24. Відділ освіти Дубенської районної державної адміністрації.

25. Дерманський НВК „загальноосвітня школа I ступеня-гімназія” Здолбунівського району.

26. Корецька ЗОШ I-III ступенів №1 Корецької міської ради.

XII. Сумська область

27. Боромлянський навчально-виховний комплекс „загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад” Тростянецької районної ради.

28. Підлипненська ЗОШ I-III ступенів Конотопської міської ради.

XIII. Тернопільська область

29. Загальноосвітня школа I-II ступенів с. Дзвинич Заліщицького району.

30. Ягільницька ЗОШ I-III ступенів Чортківського району.

XIV. Харківська область

31. Андріївська загальноосвітня школа I-III ступенів Кегичівської районної ради.

XV. Херсонська область

32. Новотроїцька гімназія.

33. Отрадівська ЗОШ I-III ступенів Новотроїцького району.

34. Тарасівська загальноосвітня школа I-III ступенів Цюрупинської районної ради.

XVI. Хмельницька область

35. Гвардійський навчально-виховний комплекс „Загальноосвітня школа I-III ступенів, гімназія” Хмельницького району.

36. Пасічнянський навчально-виховний комплекс „ЗОШ – I-III ступенів, технологічний ліцей” Старосинявського району.

XVII. Чернігівська область

37. Биринська ЗОШ I-III ступенів Новгород-Сіверської райдержадміністрації.

38. Бобровицька гімназія Бобровицької районної ради.

39. Бобровицька загальноосвітня школа I-III ступенів № 1.

40. Дігтярівський НВК Новгород-Сіверського району

41. Макошинська ЗОШ I-III ступенів Менської районної ради.

42. Новобиківська загальноосвітня школа I-III ступенів Бобровицької районної ради.

43. Ріпкинська гімназія Ріпкинської районної ради.

44. Ріпкинська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 Ріпкинського району.

45. Смяцька ЗОШ I-III ступенів Новгород – Сіверської районної ради.

Галина Редчук

МОЇ ВІРШІ

Життя одне. Наповни його вщерть,
Щоб між хвилин життєвої напруги
Кохлись заледве втиснулася смерть.
...І поки серце б'ється, спокою нема, -
Ти ще живеш. Життя перемагає.
Не дай його скосити задарма.

Довго ж її доганяли –
Америку кляту.
І догнали й перегнали
Кількістю багатих.

...
Та раділи ми зарано –
Вкрадено в держави
І готелі, й ресторани,
Яхти й пароплави.
Не якісь там Сміти, Джони,
А свої „обраності”
Мають все, від охорони
До недоторканості.
Що ж ти робиш, мій народе,
Правді глянь у вічі –
Не було б такого зроду
Ні в Русі, ні в Січі.

Видимість влади, порядку, держави.
Слава минулому, ордені Слави.
Слава про славу. А що іще треба.
Слава й брехня від землі і до неба.
Як про корита чи водопію
Прутсья юрбою так звані „герої”.
Скоро вже й пес, що прогавкає вчасно,
Матиме орден і пенсію власну.

... Скільки вже можна мовчати
Там, де занедбано хати.
Пустка – смітник і бур'ян.
Пустка – байдужість, обман.
...Серце у пугах пручання
Навіть в хвилину мовчання,
Б'ється, пульсує, кричить,
Кличе людей: не мовчи!

Що відсікати, що додавати, -
Вийде скульптура чи ні.
Що витрачати, що зберігати,
Що гартувати в вогні.

... Ми життя підрізаємо ще на корню.
І собі підрізаємо й дітям.
Ми життям називаємо цю метушню,
Це страхіття шоденне у світі.
Ми так швидко і легко вбиваємо все,
Що так важко було народити.
Нас немовби у прірву, у пекло несе,
Де ні нам вже, ні дітям не жити.

Кому цікаво, нащо я написала ці вірші?
Для серця, для коханого, до дати, для душі.
...І в серці, як у кліточках, тримати їх
дарма.

Порозлетяться діточки,
Порвуться з серцем ниточки.
Зима...

Редчук Г.В. Допоки вистачить насаги: вірші. – К.: Фенікс, 2011. – 68 с.
Редчук Г.В. Тополі ще тримають оборону. Поезія, живопис. – К.: Фенікс, 2009. – 288 с.
Редчук Г.В. Я край дороги не умію жити: вірші. – К.: Фенікс, 2011. – 132 с.

ПЕРЕМОЖЦІ ЗА НОМІНАЦІЯМИ

5 НОМІНАЦІЙ Конкурсу
„Первоцвіт” – 28 ПЕРЕМОЖЦІВ

І НОМІНАЦІЯ „Особистість”

Викладач образотворчого мистецтва Державної спеціалізованої художньої школи-інтернат І-ІІІ ступенів „Колегіум мистецтв у Опішні” **Галина Василівна Редчук** (див. у врізі її вірші).

За напрямом „Учителем школа стоїть” переможцем став **Дмитренко Євгеній Леонідович**, вчитель фізичної культури Новоолександрівської СЗОШ І-ІІІ ступенів Луганської області, тренер з греко-римської боротьби ДЮСШ Біловодського відділу освіти Луганської області. Багаторічна й різноманітна, вагома й результативна діяльність вчителя і тренера захопила членів журі і одночасно вразила неадекватність отриманих ним відзнак і нагород. За підготовку чемпіона України та Світу з греко-римської боротьби вчителя нагороджено грамотою обласної ради ФСО „Колос”!? За значний особистий внесок у розвиток освіти регіону та успіхи в навчанні і вихованні підростаючого покоління має купу грамот й дипломів від МОНУ, обласних управлінь Луганської ОДА до районних установ. Так само відзначено успіхи й досягнення його вихованців – грамотами й дипломами.

Невтомний пропагандист здорового способу життя, як класний керівник докладає зусиль, щоб його вихованці росли сильними морально й фізично, формує потребу в щоденному фізичному вдосконаленні у своїх вихованців.

Є. Дмитренко з вихованцями

Короткі самопрезентації абсолютних переможців конкурсу „Первоцвіт” не вичерпують всієї палітри як проблем, так і досягнень сільської школи в Україні.

Тож у продовженні реферативно-аналітичного огляду знайомимо Вас, шановний читачу, з доробком сільських шкіл-учасниць конкурсу „Первоцвіт”, його номінантів.

В огляді йдеться про вчителів, яких віднині має знати Україна, про систему роботи з обдарованими, про виховання духовності дитини, про роль шкільної науки та преси, розповідається й про тих, чії конкурсні роботи підготовлено у відповідності до вимог конкурсу.

Розкриття цього досвіду дозволить більш повно представити досягнення сільських шкіл, уявити, яку виконують вони значущу роботу по підготовці до життя та праці майбутніх кваліфікованих працівників, про що свідчать конкретні приклади подальшого навчання учнів у вишах, їх успіхи на олімпіадах, їх професійна робота. Читачі мають нагоду переконатися, як, хто і де виховує майбутніх громадян України – її патріотів, її творчих працівників, її еліти врешті решт.

Ключові слова: обдаровані, система роботи, виховання духовності, шкільна наука, роль шкільної преси, результативність роботи педагогів, учнів, школи.

Конкурс „Первоцвіт – 2012”

II НОМІНАЦІЯ „ЕФЕКТИВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД”: ЯГІЛЬНИЦЬКА ЗОШ I-III ст.

У номінації „Ефективний навчальний заклад освіти”, напрям „Система роботи з обдарованими”, перемогу здобули:

- Відділ освіти Дубенської районної державної адміністрації Рівненської області;
- Ягільницька ЗОШ I-III ступенів Чортківського району Тернопільської області;
- Петрівська ЗОШ I-III ступенів Кіровоградської області;
- Корецька ЗОШ I-III ступенів № 1 Корецької міської ради Рівненської області.

До вашої уваги, шановні читачі, доробок Ягільницької ЗОШ I-III ступенів Чортківського району Тернопільської області.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ

У справі розбудови національної школи одним із пріоритетних завдань є забез-

печення здібностей дитини, її самовизначення, соціальна адаптація.

У державній національній програмі „Освіта XXI століття” вказано, що головною

З ІСТОРІЇ ШКОЛИ

Ягільницька школа є однією із найстаріших шкіл в Україні.

У другій половині XIX століття в Ягільниці дещо поживалося культурне життя. 1852 року була відкрита так звана тривіальна (звичайна) школа, а 15 квітня 1885 року відкривається трирічна нижча крайова рільнича школа, яка перебувала на державному утриманні і частково працювала за рахунок графа Кароля Лянцкоронського.

В кінці XIX – на початку XX ст. в селі було збудовано приміщення для школи. Зводилася вона на кошти місцевого бюджету, а також тютюнової фабрики, частково держави. За часів польського володарювання в Ягільниці діяла семирічна школа імені Конарського (це ім'я присвоєно школі у жовтні 1923 року) з польською мовою навчання, проте вона була недоступною для дітей бідняків.

Директором школи під час Першої світової війни був Владислав Сойка.

Після Другої світової війни, першого вересня 1944 року, почала функціонувати середня школа, в якій здобували освіту випускники семирічок з довкілля. Вона розміщувалася у п'яти корпусах.

За рішенням громадськості села (ініціатори К. Копейкіна, Є. Гресько) та за підтримки державних структур в селі почали зводити нову школу. Споруджувалася вона з січня по 31 серпня 1974 року. Ця будова була народною. Крім будівельників, які зводили школу, брали участь у будівництві учні та батьки. Велику допомогу надали місцевий колгосп ім. Г. Димитрова, Ягільницький кінзавод, Ягільницький тютюново-ферментаційний завод та сусідні господарства. З бюджету держави на її спорудження було асигновано 450 тис. карбованців. *Сьогодні в школі здобувають освіту 196 учнів, а навчають їх 30 вчителів.*

Директор школи – **О.І. Прокопик**, керівний стаж – 17 років; „вчитель-методист”, відмінник освіти УРСР.

Андрейків Н.М. – заступник директора з НВР, педагогічний стаж – 32 роки, вчитель-методист, відмінник освіти УРСР.

метою виховання молоді є набуття соціального досвіду, формування високоосвіченого громадянина. Головне завдання, що стоїть перед нами, педагогами, це сформувати майбутню еліту.

Кожна дитина приходиться у цей світ, щоб знайти себе, стати неповторною особистістю, створити своє життя, своєчасно розпізнати цінності суспільства, стати Людиною з великої літери.

Обдаровані ж діти мають не тільки потребу в міцних знаннях, але й яскраво виражений інтерес до певної галузі знань. Їх не треба примушувати вчитися – вони самі шукають собі роботу, найчастіше складну, інтелектуальну, займаються нею із задоволенням, віддають їй увесь свій вільний час.

Головне кредо діяльності колективу вмістилося в одне слово „пошук”, під яким педагоги зрозуміли пошук обдарованої, творчої й здібної дитини, пошук нових методик викладання та інноваційних технологій і, звичайно, пошук шляхів досягнень результативності.

Довгі роки пошуків засвідчили результативність роботи педагогічного колективу школи по виявленню обдарованих дітей та використанню нових технологій у їх навчанні (Додаток 1).

Ми задалися ціллю зрозуміти: **яка вона – обдарована дитина?** І визначили, що це дитина, яка прагне і вміє розв'язувати всі свої проблеми самотужки, знає для чого живе, може самостійно знайти вихід із будь-якої ситуації, творчо мислить, має високорозвинену фантазію, спрямовує всю свою енергію на розвиток нових ідей.

Кожен із нас впевнився, що виявлення обдарованих і талановитих дітей – це тривалий процес, який без індивідуалізації навчання неможливий (див. Діаграму 1).

На одній із педагогічних рад вчителі запропонували свої можливості для роботи з обдарованими дітьми, а саме: чуйність, доброзичливість, високий рівень інтелектуального розвитку, знання особливостей психології обдарованих дітей, готовність до виконання різноманітних обов'язків, пов'язаних із навчанням обдарованих дітей, до перегляду своїх поглядів, постійне самовдосконалення, володіння емоційною стабільністю, уміння пере-

конувати, схильність до самоаналізу.

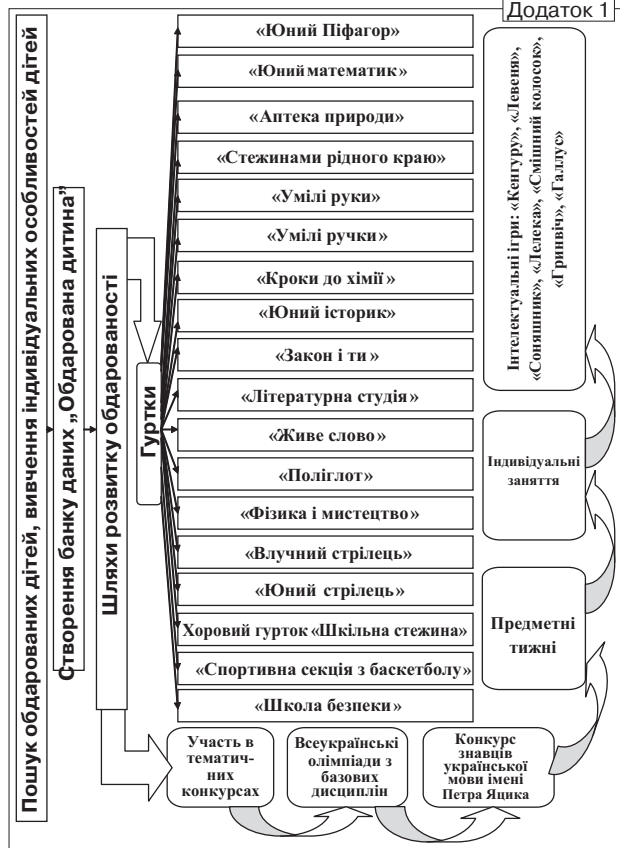
В школі створено чітку систему роботи зі здібною учнівською молоддю. Накопичено значний досвід роботи (Додатки 2 і 4).

Праця педагога оцінюється не за кількістю років роботи на педагогічній ниві, а з позиції результативності: що зробив, чого досяг, які нові технології освоїв, які нові підходи, шляхи віднайшов, щоб кожна дитина відчула прагнення до саморозвитку. Кожен член педагогічного колективу усвідомив, що для цього замало добре знати свій предмет, володіти методикою навчання і виховання, а треба мати в собі те, що не згорає, – іскорку Божого дару і хисту.

Було створено **інформаційний банк даних обдарованих дітей**, систематизовано матеріали періодичних видань із проблем дитячої обдарованості, проведено проблемні консультації з підвищення майстерності вчителів, які виявили бажання працювати з обдарованими дітьми, залучено до роботи з ними вчителів, які мають педагогічне звання „вчитель-методист”, „старший вчитель” (Додаток 3).

Постійно проводились творчі звіти педагогів за результатами роботи з такими дітьми на індивідуальних заняттях, семінарах, педагогічних радах, методичних об'єднаннях, нарадах при директору. Була надана величезна можливість учням брати участь у роботі різноманітних предметних гуртків, конкурсах, різних рівнях Всеукраїнських предметних олімпіад з основ наук, отримувати індивідуальні консультації тощо (див. Табл. 1-7).

Перша ластівка успіху прилетіла у 2004 році. Віра в дитину, віра, скріплена повсякденним творчим по-

шуком, відданість школі, високий професіоналізм педагогів дали позитивні результати. Вершиною творчої співпраці вчителів та учнів стала перемога у національному конкурсі знавців французької мови в рамках акції „Французька весна в Україні”, запропонованого Посольством Франції. Учні 8 класу, які поглиблено вивчали французьку мову, виборили одне з призових

місць, за що були нагороджені поїздкою до Франції. Дітей зустрічали міста Париж, Орлеан, Версаль, побережжя Атлантичного океану, середньовічні замки на Луарі. Учні мали унікальну змогу впродовж трьох тижнів перебувати у франкомовному середовищі, опанувати шкільні предмети виключно французькою мовою, проживати у французьких родинах, вивчаючи культуру та побут. Всюди, де б вони не були – в коледжі, в сім'ях, в мандрівках, – панувала ширість, відкритість, велика зацікавленість і приязнь до українських дітей (французи вміють любити). Ця поїздка не тільки поглибила соціокультурні зв'язки з французькою молоддю, але й посприяла позитивному ставленню учнів до французької мови і до всіх предметів шкільного курсу.

В період 1998-2007 років поглибленим вивченням французької мови було охоплено 116 учнів, з них закінчили факультет іноземних мов 15.

Крім поглибленого вивчення французької мови в школі 2004-2005 навчального року було створено клас природничо-математичного профілю, де учні 10-11 класів здобували поглиблені знання з математики, біології, хімії, географії.

ПРОФІЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ – КРОК ДО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ УЧНІВ

Створенню профільного класу передувала цілеспрямована, системна, багаторічна підготовча робота як з боку дирекції школи, так і педагогічного колективу. Перш за все ми намагались забезпечити наступність між дошкільним вихованням і початковою школою, між

Діаграма 1

Результати тестування “Виявлення творчих здібностей у школярів”

Рекомендації:

- Зверніть увагу класоводу на розвиток наполегливості та допитливості у дітей.
- Розвивати здібності у дітей, використовувати метод самостійного набуття знань.
- Заохочувати учнів до спеціальних видів діяльності: конкурсів, змагань тощо.
- Залучати до співпраці батьків, щоб розвинути творчі здібності у дітей.
- допомагати дитині поліпшувати свої досягнення в навчальному процесі.

Таблиця 1

Моніторинг призових місць учнів школи у Всеукраїнських олімпіадах з французької мови

Рік	II етап	III етап	IV етап	ПІБ дипломантів IV етапу
2002	5	2	1	Стефаняк Р.П. (м.Чернігів)
2008	6	2	1	Бабійчук І.А. (м.Харків)
2009	5	2	1	Бабійчук І.А. (м.Донецьк)
2010	5	2	1	Бабійчук І.А. (м.Кіровоград)

початковою та основною школою, основною та старшою ланками навчання.

Вчителі молодших класів, вивчаючи майбутній контингент своїх учнів, відвідували навчальні, виховні заняття в дитячому садку, знайомились з навчальними програмами дошкільного закладу з метою подальшого врахування їх у своїй роботі. Практичний психолог здійснював вивчення інтересів, здібностей, нахилів майбутніх першокласників, проводив діагностичне дослідження. Вихователі відвідували уроки в першому класі. Завідувачка дитсадка брала участь у педагогічних радах. Таким чином з'явилася можливість порівняти підходи, вимоги, методи роботи, обмінятися досвідом з проблем навчально-виховного характеру. Було укомплектовано два перших класи, в одному з яких навчалися діти з переважаючими математичними здібностями.

Взаємовідвідування уроків класоводом і вчителями-предметниками, спільні засідання методоб'єднань зберегли наступність у навчанні.

В основній школі велася наполеглива робота по розвитку творчих здібностей учнів. Використання на уро-

ках у 9 класі методики інтегральної технології ще більше сприяло практичній спрямованості навчального процесу, самоосвітній діяльності учнів, розвитку їх творчих здібностей. І коли старша школа стала перед вибором профільного навчання, питання було розв'язано однозначно: відповідно до професійного самовизначення, за бажанням учнів та їх батьків в школі було створено клас природничо-математичного профілю. Математика стала опорним предметом при вивченні суміжних дисциплін: хімії, біології, географії.

Спільна робота дирекції школи, педагогічного колективу по допрофільній підготовці школярів проводитиметься і надалі, бо саме допрофільна підготовка є важливою умовою раціональної та успішної організації профільного навчання.

Протягом 2004-2011 років природничо-математичним профілем у старшій школі було охоплено 80 учнів.

З 2004 по 2012 роки в школі діють такі напрями профілізації:

- природничо-математичний;
- суспільно-гуманітарний;
- філологічний;
- технологічний.

Додаток 3

БАНК ОБДАРОВаних ДІТЕЙ ЯГЛІВНИЦЬКОЇ ЗОШ І – ІІІ СТУПЕНІВ (2010–2011 навчальний рік)

№ п/п	Прізвище, ім'я учня	Клас	Предмет	Конкурси, олімпіади	Результативність	Прізвище вчителя
1.	Білик Назар	2	математика	Міжнародний математичний конкурс „Кенгуру”	відмінний результат	Хруставка Т.М.
2.	Хруставка Владислав	2	математика	Міжнародний математичний конкурс „Кенгуру”	відмінний результат	Хруставка Т.М.
3.	Григорчук Руслана	2	математика	Міжнародний математичний конкурс „Кенгуру”	добрий результат	Хруставка Т.М.
...						
8.	Ониськів Ангеліна	3	українська мова	Всеукраїнська українознавча гра „Соняшник”	Диплом III ступеня	Ониськів О.Я.
9.	Склярук Катерина	3	українська мова	Всеукраїнська українознавча гра „Соняшник”	Диплом III ступеня	Ониськів О.Я.
10.	Величенко Катерина	3	українська мова	Всеукраїнська українознавча гра „Соняшник”	Диплом II ступеня	Ониськів О.Я.
...						
66.	Мацейків Христина	11	історія	Всеукраїнський історичний конкурс „Лелека”	Диплом III ступеня	Бубернак С.І.
	образотворче мистецтво		II тур предметних олімпіад	II місце	Парацій М.В.	

Таблиця 2

Мониторинг участі учнів школи у Міжнародному математичному конкурсі „Кенгуру”				
СЕРТИФІКАТИ				
Рік	Кількість учасників	Відмінний	Добрий	Учасники
2004	13	-	6	6
2005	52	1	15	16
2006	50	1	6	7
2007	61	2	18	20
2008	60	-	11	49
2009	32	-	16	16
2010	59	1	25	33
2011	69	10	31	28

Таблиця 3

Мониторинг участі учнів школи у Всеукраїнському фізичному конкурсі „Левеня”				
СЕРТИФІКАТИ				
Рік	Кількість учасників	Відмінний	Добрий	Учасники
2006	22	-	4	4
2007	20	1	3	4
2008	15	-	7	8
2009	16	-	4	12
2010	12	-	4	8
2011	16	-	7	9

Таблиця 4

Мониторинг участі учнів школи у Всеукраїнській українознавчій грі „Соняшник”								
Рік	Кількість учасників	Диплом I ступеня Всеукраїнський ривень	Диплом I ступеня Регіональний ривень	Диплом II ступеня Всеукраїнський ривень	Диплом II ступеня Регіональний ривень	Диплом III ступеня Всеукраїнський ривень	Диплом III ступеня Регіональний ривень	Учасник
2010	58	1	1	1	10	1	4	40
2011	72	3	1	2	3	3	5	55

Таблиця 5

Мониторинг участі учнів школи у Всеукраїнському інтерактивному історичному конкурсі „Лелека”					
Рік	Кількість учасників	Диплом I ступеня «Золотий Лелека»	Диплом II ступеня «Срібний Лелека»	Диплом III ступеня «Бронзовий Лелека»	Учасник
2011	50	7	14	10	29

Таблиця 6

Мониторинг участі учнів школи в українознавчому природничому конкурсі „Смішний колосок”				
Рік	Кількість учасників	Сертифікат I ступеня	Сертифікат II ступеня	Учасник
2011	25	1	5	19

Таблиця 7

Мониторинг участі учнів школи у Міжнародному конкурсі з інформатики „Бобер”				
СЕРТИФІКАТИ				
Рік	Кількість учасників	Відмінний	Добрий	Учасники
2010	16	-	6	10

ОСВІТНІЙ ОКРУГ – ШЛЯХ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

„Учителем школа стоїть”, – сказав Іван Франко. Саме в цьому вбачають суть своєї педагогічної діяльності вчителі школи. Адже майбутнє починається саме з них.

Праця – найкращий шлях до того, щоб любити життя. Саме такого життєвого принципу дотримується увесь Ягільницький освітній округ, центром якого є Ягільницька школа вже протягом 20-ти років.

Округ живе, б’ється його серце розміреним ритмом, пульсує кров. Конкурси, олімпіади, огляди, змагання, зустрічі, конференції, фестивалі... Нескінченний робочий день, що складається з роботи, яку не можна ні точно визначити, ні помітити, ні проконтролювати. Тяжка праця росту супроводжує його будні і свята. Відповідально прожитий день сьогоднішній є запорукою успішного дня завтрашнього. Кожна мить, прожита всерйоз, не помре, а повториться в щасливому спомині дитини. Іде постійна боротьба за педагогічну майстерність, а це важлива річ.

„Округ працює, помиляється і страждає, але не когитися по похилій, постійно вдосконалюється, не старається будь-чим заповнити кожен годину свого життя. Тільки б не перебувати на очах у дітей без всякого діла і без всякого інтересу до них. Жити здоровим, спокійним, нормальним, розумним і веселим життям – і все буде вдаватися,» – переконує директор Ольга Іванівна Прокопик.

І продовжує: „Розумію, що кожен хоче уваги, поваги, і щоб його працю оцінили. Кожен прагне бути добрим учителем, яскраво особистістю. Я, як директор школи, дуже тішуся цим.

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

О.І. Прокопик, учитель-методист, вища категорія, відмінник освіти УРСР. Девіз: „Треба уміти бути вчителем”. Досвід прийшов не одразу. Його набула з роками. Працюю з обдарованими учнями ось уже тридцять років. В спілкуванні з ними керуюсь такими принципами: кожна дитина особистість, яка у своєму розвитку потребує великої уваги, підтримки, порядності, компетентності і витримки вчителя. Працюю на те, щоб кожен урок був справжнім. Моє кредо: „Бути відданим своїй справі, чистим у думках”.

Л.М. Кавецька, вчитель французької мови, спеціаліст: „В роботі з учнями мене супроводжує висловлювання відомого давньогрецького математика Піфагора: *«Прокладаючись зранку, запитай себе: „Що я повинен зробити?”. А ввечері, перш ніж заснути: „Що я зробив?»*».

На уроки іду постійно з думкою: «Учень – це дзеркало свого вчителя», тож, хороші, знаючі і вміючі учні є плодом роботи хороших, відданих своїй роботі вчителів”.

А.В. Романів, учитель української мови та літератури, вища категорія: „Бути хорошим учителем – це дар, так само як і дар бути хорошою людиною. Мене надихають слова О.П. Довженка: „Щоб зворушувати, треба самому бути зворушеним. Щоб радувати, просвітлювати душевний світ глядача і читача, треба нести просвітленість у своєму серці, а серце нести високо”.

Л.В. Скрипка, вчитель біології, перша категорія: „Постійно керуюся настановою Ш. Амонашвілі: „Учителю! Будь сонцем, яке випромінює людське тепло. Будь ґрунтом, збагаченим ферментами людських почуттів, і сій знання на тільки в пам’яті і свідомості своїх учнів, а й у думках і серцях”.

М.П. Козак, вчитель географії, перша категорія, звання „старший вчитель”. У своїй педагогічній діяльності користується такими рекомендаціями щодо вироблення в дітях дослідницьких здібностей: не займатися наставництвом – допомагати дітям працювати незалежно; не стримувати ініціативи дітей; виділяти сильні і слабкі сторони учнів; підходити до роботи творчо.

Н.М. Андрейків, вчитель математики, вища категорія, вчитель-методист, відмінник освіти УРСР: „Своїм педагогічним кредо вважаю вислів К.Д. Ушинського: „Пам’ятай, що учень – це не посудина, яку треба заповнити, а факел, який треба запалити”. Важливо не тільки не ігнорувати талановитість дітей, а й не виказувати надмірне захоплення їхніми здібностями, щоб не викликати перебільшеної самовпевненості”.

С.С. Мацейків, вчитель математики, перша категорія. Переконалася в тому, що обдарована дитина сама собі допоможе, якщо вчитель творчий, а навчальний процес цікавий, різнобічний, результативний. Іноді посилена увага до талановитого учня у той час, коли йому необхідне невтручання, може нашкодити.

Г.Р. Сернецька, вчитель початкових класів, перша категорія. Неординарні діти потребують ▶

особливого ставлення учителя до них. Для мене найважливішим є здатність приймати учня таким, яким він є, з усіма його перевагами і недоліками.

С.В. Хом'як, практичний психолог: „Дитячий колектив – це квітучий сад. Вважаю за необхідне завжди мобілізувати творчу уяву учнів. Розвиток творчих здібностей учнів – це справа не одного дня, тижня чи місяця, а результат наполегливої і систематичної праці впродовж року, часу навчання у школі, всього життя”.

О.Я. Ониськів, учитель початкових класів, перша категорія, керівник гуртка „Умілі ручки”: „Намагаюся перетворити навчання в початковій школі на творчий процес засвоєння певної суми знань, одночасно дбаючи за захоплене пізнання навколишнього світу через спостереження, дитячу уяву і фантазію”.

М.В. Парасій, учитель трудового навчання, друга категорія: „Творчу роботу учнів реалізую в повному обсязі. Чим більше і частіше учень малює, конструює, вишиває, тим багатші його знання про навколишній світ і явища природи. Твердо переконана, що без прагнення та бажання з боку вчителя творчу роботу учнів організувати неможливо”.

С.І. Бубернак, учитель історії, вища категорія, вчитель-методист, відмінник освіти УРСР: „Радість моя – знайти здібних учнів, і щастя, коли вони досягають високих вершин. Стою на тому, що головна мета навчання завжди досягається насамперед за рахунок власних зусиль учнів”.

Н.М. Грешко, вчитель світової літератури, перша категорія: „Важливо привчати дітей висловлювати власну думку. „Самостійні думки, – за словами К. Ушинського, – випливають лише із самостійно набутих знань”. Кожен урок будує терпляче, не ставлячи перед собою дріб'язкової мети”.

Т.М. Хруставка, вчитель початкових класів, друга категорія: „На кожному уроці намагаюся бути неповторною, вірю, що такими ж виховую своїх дітей. Навчаю їх аналізувати прочитане і почуте, збагачувати словниковий запас через інтелектуальні ігри, роботу в парах, роботу в групах, кросворди тощо”.

Т.В. Попіль, учитель основ здоров'я, перша категорія: „Розвиваючі інтелектуальні здібності дітей, враховую особистісні якості кожного учня, орієнтуючись на його індивідуальні особливості, створюю умови для розвитку як усіх учнів, так і кожного зокрема”.

Створенню ситуації успіху на уроках сприяють тренінги, робота в групах, в парах, головоломки, інтелектуальні турніри, історичні бумеранги, „мозковий штурм”, метод проєктів, турніри знань.

Під час роботи з обдарованими дітьми практикуються такі форми навчання: індивідуальні, фронтальні, групові, заняття-дискусії, семінари, дебати, рольові ігри, семінарські заняття, предметні тижні, гурткова робота, участь у МАН, у заочних конкурсах.

Вчительський колектив живе за такими принципами:

- школа – для учнів;
- для учителя – школа – місце кропіткої, творчої, наполегливої праці;
- порядність, компетентність і витримка – запорука педагогічного успіху.

Маю на кого покластися в будь-яких ситуаціях: усіх разом тридцятеро (див. вріз на С. 79-80). На перший погляд, не так вже й багато. Але всі однодумці, духовно єдині, чуйні і вимогливі один до одного, вміють не ображати і не образити, підкоряються розумному і відкидати нерозумне, чинити мудро і обачно, вміло володіти своїми почуттями, тепле слово сказати, в горі розрадити, учнів своїх любити, ніколи зла на них не тримати.

Молоді також переймаються проблемами школи, уміють навчати і навчатись. Не бездушні, мислячі, доброзичливі, не лайливі, не вбогі знаннями. Вірю, вони ніколи не скажуть, що нагромадили досить знань, аби бути хорошими наuczителями.

...Коли мені доводиться аналізувати, завжди найбільше захоплююсь тим, що бачу, як на очах ростуть, розгортаються сили дітей, учительська майстерність. І легше стає працювати, і легше усіякати житейські негаразди переборювати, тягнувшись увись, щоб виховати рішучих, енергійних, сильних характером людей.

Щаслива школа, яка має таких учителів!”

3 ЛИСТІВ ВДЯЧНИХ УЧНІВ

Добрий день, моя Ольго Іванівно! Я одержала Ваше листа і мені не залишається нічого сказати, окрім „Велике – велике спасибі”. Я настільки була вражена, що навіть поплакала. Мені подобається його перечитувати! Кожного разу я знаходжу щось нове. Як би я хотіла бути такою, якою Ви мене бачите в майбутньому.

Я щаслива, Ольго Іванівно, що знала і знаю таку хорошу людину, як

Ви. Тому що Ви були не тільки моїм шкільним вчителем, але і вчителем життя. Це Ви навчили мене нічого не боятися, Ви завжди твердили мені, що я все зможу, що мені все під силу. І я мимоволі почала в це вірити. Ви навчили мене бути терплячою, на все мати свою точку зору, не боятися труднощів. Ви завжди мене примушували всюди бути першою (я завжди казала, що „ні, я боюся”, а ви твердили, що це неправда). Може, тому я в університеті всі екзамени здавала першою. І всі вважали, що після моєї щасливої руки повинні здати всі. Ви навчили мене йти невідомості і страхові назустріч, а не обходити їх стороною.

За допомогою Ваших зусиль я зараз є такою, якою я є. І знаю, що всього, чого я досягну, – це Ваша заслуга, Ольго Іванівно. Я з нетерпінням чекаю нашої зустрічі, яка, напевне, буде не скоро. Я не можу уявити собі, як це буде, але знаю, що це буде найтепліша зі всіх наших зустрічей. Я б хотіла в цей день принести Вам великий – великий букет квітів і стати перед Вами вже не в ролі боязкої несміливої учениці, а щоб я могла сказати Вам: „Ось, Ольго Іванівно, це плід Вашої багаторічної праці”. Я хочу подивитися Вам в очі з повагою і любов'ю і подякувати за все, що Ви для мене зробили. Хоча, як би я не старалася, моїх подяк не вистачить, щоб віддячити. Завжди думаю про Вас, Ольго Іванівно, згадую наші заняття і думаю, які це були золоті часи.

Ваша Оксана.

ПЛАН РОБОТИ зі здібними та обдарованими дітьми на 2011-2012 н.р. (витяг)

Мета роботи:

- пошук талановитих дітей та їх розвиток;
- створення оптимальних умов для розвитку особистості та її нахилів;
- розробка системи роботи з обдарованими дітьми.

Вересень

1. Психологічне тестування „Обдарована дитина”. Уточнення списку банку здібних та обдарованих учнів школи.
2. Робота із батьками здібних та обдарованих дітей (індивідуальні бесіди, анкетування).
3. Організація індивідуальної роботи з підготовки учнів до предметних олімпіад.

Жовтень – Грудень

1. Шкільні предметні олімпіади та аналіз їх результатів.
2. Індивідуально-групові заняття з переможцями I туру Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін.
3. Тижні початкових класів і предметні.
4. Участь у II турі Всеукраїнських учнівських олімпіад.
5. Аналіз результатів проміжного моніторингу якості знань з базових дисциплін за I семестр.

Січень

1. III тур Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін.
2. Рекомендації класним керівникам, вчителям-предметникам, як розвивати творчі здібності обдарованих дітей.
3. Тиждень музики і образотворчого мистецтва.

Лютий

1. Тиждень світової літератури.
2. Тиждень математики.
3. Аналіз підсумків II та III турів Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін (схеми, діаграми, наказ по школі).

Березень

1. Міжнародний математичний конкурс „Кенгуру – 2012”.
2. Всеукраїнська українознавча гра „Соняшник – 2012”.
3. Тиждень української мови і літератури.
4. Тиждень географії.
5. Всеукраїнський інтерактивний історичний конкурс „Лелека”.

Квітень

1. Всеукраїнський конкурс дитячої творчості „Податки очима дітей – 2012”.
2. Всеукраїнський природничий конкурс „Смішний колосок – 2012”.
3. Батьківський всеобуч з питань розвитку обдарованості дітей.
4. Тиждень іноземних мов.
5. Тиждень здоров'я.
6. Звіт про роботу зі здібними та обдарованими учнями у 2011-2012 н.р.

Травень

1. Тиждень захисту Вітчизни та фізкультури.
2. Підбиття підсумків роботи з талановитими дітьми (схеми, діаграми).
3. Шкільне свято „Обдарованість”. Відзначення обдарованих дітей.

Конкурс „Первоцвіт – 2012”

ІІІ НОМІНАЦІЯ „РОДЗИНКИ ОСОБЛИВИХ ДОСЯГНЕНЬ”

НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ для розвитку обдарованості дітей та молоді

У номінації „Родзинки особливих досягнень” перемогу здобули:

- НАПРЯМ „Шкільна НАУКА”:

Гвардійський навчально-виховний комплекс „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, гімназія”, Хмельницький район, Хмельницька область.

- НАПРЯМ „Шкільна ПРЕСА”:

1. Комунальний заклад освіти Раївська загальноосвітня середня школа-інтернат Синельниківського району Дніпропетровської області.

2. Устянська ЗОШ І-ІІІ ступенів Вінницької області.

3. Гвардійський навчально-виховний комплекс „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, гімназія”, Хмельницький район, Хмельницька область.

Пропонуємо познайомитися із особливостями роботи двох напрямів – шкільної науки та шкільної преси – на прикладі одного закладу: Гвардійського навчально-виховного комплексу „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, гімназія”.

Школа – це добрі почуття, витончені переживання, веселкові спогади про золоте дитинство. Школа – вічне вогнище краси. Кожна людина, зазираючи у минуле, згадує школу як безтурботне дитинство, вільний політ думки, радість пізнання, благородність помислів, щирість вчинків та красу мудрості.

Гвардійський навчально-виховний комплекс „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, гімназія” – це навчальний заклад зі своїм особливим способом життя, це – сучасна школа, яка має свій стиль і своє

творче кредо: „У серце увійде лише те, що йде від серця” (Ж.-Ж. Руссо).

Навчальний заклад вирізняється серед інших новими ідеями та пріоритетними напрямками:

- інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу;
- підвищення його ефективності та якості;
- побудова відкритої системи освіти, що забезпечує кожній дитині і вчителю власну траєкторію самоосвіти;
- розвиток творчого потенціалу кожного учня;
- вдосконалення умінь

- експериментально-дослідницької діяльності;
- формування інформаційної культури учнів;
- реалізація соціального замовлення.

ВЧИТЕЛІ НВК

Гвардійський навчально-виховний комплекс зібрав чудових педагогів, де поруч із досвідченими, які володіють педагогічною мудрістю та психологічною витонченістю, працюють люблячі й віддані своїй справі молоді вчителі. Навчальний заклад живе ініціативною молоддю – 19 педагогів мають стаж роботи до 10 років. Сім предметних кафедр та динамічна група об'єднали їх для творчої роботи (див вріз 1).

Кожен вчитель – своєрідна особистість, вплив якої відчувається у процесі навчання та виховання. Проте всіх їх об'єднує характерний для закладу творчий пошук, почуття високого патріотизму. Це особливо чітко дає зрозуміти той факт, що більша половина педагогічного колективу – випускники даної школи. Члени педагогічного колективу щорічно посідають призові місця у районних конкурсах професійної майстерності та стають лауреатами відповідних обласних конкурсів: „Вчитель року”, переможцями обласної педагогічної виставки „Освіта Хмельниччини на шляху реформування”.

Зусилля педагогів спрямовані на реалізацію проблеми: „Від творчої працюючої вчителя до конкурентоздатного компетентного

Вріз 1

ВІЗИТКА Гвардійського НВК

„Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, гімназія”

Рік заснування: 1999.

Засновник: Хмельницька районна рада.

Місцезнаходження: с. Гвардійське, Хмельницький район, Хмельницької області

ПАСПОРТ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

34 педагоги, серед них: відмінників освіти України – 3; учителів-методистів – 2; старших вчителів – 6. Мають вищу категорію – 9; першу категорію – 8; другу категорію – 4. Спеціалістів – 10; магістрів – 2; бакалаврів – 1.

Учителі комплексу – активні учасники фахових конкурсів та змагань. Призерами обласної педагогічної виставки стали 10 педагогів за три останні роки. Щорічно педпрацівники закладу стають переможцями та лауреатами районного конкурсу „Вчитель року”.

Директор Федоров Юрій Іванович, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України, лауреат конкурсу „100 кращих керівників шкіл України 2007” у номінації „Стратегія та розвиток навчального закладу”, член клубу творчо-працюючих директорів „Співробітництво” Хмельницької області, член асоціації директорів ліцеїв, гімназій, колегіумів Хмельницької області, член АКШУ, учасник Першого Міжнародного форуму „Лідери освіти”, 2008.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ:

- інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу,
- підвищення його ефективності та якості;
- побудова відкритої системи освіти, що забезпечує кожній дитині і вчителю власну траєкторію самоосвіти;
- системна інтеграція предметних галузей знань;
- розвиток творчого потенціалу учня;
- розвиток умінь експериментально-дослідницької діяльності, формування інформаційної культури учнів;
- реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства.

ЗНАХІДКИ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

Гвардійський навчально-виховний комплекс є навчальним закладом нового типу, де під одним дахом із спільною назвою „Школа” спокійно і плідно співіснують загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів та гімназія.

Час поставив перед сучасною школою головне завдання: займатися пошуком та розвитком індивідуальності. Як реалізувати це у навчальному закладі сьогодні?

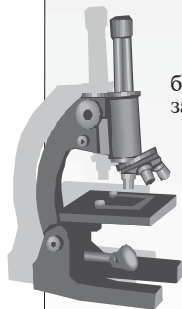
Науково-дослідницькій роботі учнів навчально-виховного комплексу приділяється велика увага. У навчальному закладі діє осередок „Пошук” Хмельницької районної філії Хмельницького обласного територіального відділення МАН, який об'єднує 34 учні. Теми наукових робіт учнів тісно пов'язані із місцевим матеріалом, проблемами землі, на якій ми живемо.

Вихованці закладу щорічно стають призерами II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, є й призери III етапу.

Школою було придбано сучасну комп'ютерну техніку та за п'ять років обладнано три комп'ютерні класи. Навчальний процес в НВК здійснюється на основі комп'ютерно-орієнтованої технології та технології розвивального навчання.

Вчителі навчального закладу проводять експериментальну та дослідницьку роботу за напрямом „Розвиток здібностей школярів шляхом впровадження інформаційно-комунікативних комп'ютерних технологій”, беруть участь в апробації електронних педагогічних програмних засобів.

СТАТУТ ШКІЛЬНОГО УЧНІВСЬКОГО ТОВАРИСТВА

I. Загальні положення

Шкільне учнівське товариство учнів є добровільним творчим об'єднанням учнів, що забезпечує їх інтелектуальний розвиток, вдосконалення науково-практичної діяльності, сприяє самовизначенню в майбутній професії.

Основним завданням шкільного учнівського товариства є:

- Створення умов для розкриття наукового та творчого потенціалу учнівської молоді;
- Виявлення, розвиток та підтримка творчих здібностей учнів шляхом залучення їх до активної наукової діяльності та додаткової освіти;
- Організоване забезпечення творчої діяльності учнів;
- Пропаганда наукових досягнень учнів.

Шкільне учнівське товариство у своїй діяльності керується Законом України „Про освіту“, Державною національною програмою „Освіта. Україна XXI століття“, „Положенням про Малу академію наук і наукові товариства учнів України“, чинним законодавством.

II. Структура та організаційні принципи діяльності

Шкільне учнівське товариство включає в себе наукові об'єднання школярів навчального закладу.

Керівним органом шкільного учнівського товариства є **рада**, до складу якої входять найбільш активні учні-переможці олімпіад, наукових конкурсів, оглядів, змагань та турнірів, а також викладачі-організатори роботи учнів (далі тьютори), працівники закладів науки та вищої освіти.

Організаційно-педагогічне керівництво діяльністю шкільного учнівського товариства здійснюється адміністрацією навчального закладу.

III. Організація навчально-виховного процесу

Навчально-виховний процес в шкільному учнівському товаристві здійснюється на основі планів та програм, розроблених керівниками та тьюторами і затвердженими відповідними керівними органами.

випускника через впровадження інноваційних методів навчання та виховання”.

Найголовнішим для педагогічного колективу є конкурентноздатність учнів у життєвому просторі. У виборі життєвої траєкторії допомагають предмети варіативної складової навчального плану, яка спрямована на забезпечення розвитку пізнавальних інтересів школярів, широку диференціацію навчання, роботу з обдарованими та здібними дітьми:

- **спекурси:** „Математика в економічних задачах”, „Основи підприємницької діяльності”;

- **курси за вибором:** „Всесвіт людини”, „Основи сімейного господарювання”, „Вчимося бути громадянами”, „Ми – громадяни України”, „Обробка деревини та матеріалів з неї” (випилювання, випалювання, виготовлення виробів на токарному верстаті), „Сходинки до інформатики”, „Німецька мова”, „Рідний край”, „Основи інформатики”, „Сучасні офісні технології”, „Визначні постаті України”, „Атлетична гімнастика”, „Медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту”;

- **факультативи:** „Ми – громадяни”, „Зелений пакет”, „Основи психофізіологічних знань і вибір профілю навчання”, „Латина-біологія”, „Основи культури мовлення”, „Українське народознавство”,

„Узагальнення шкільного курсу біології”, „Пішохідний туризм”.

З метою самореалізації учнів впроваджено профільне навчання: в цьому навчальному році у 10-11 класах введено природничо-математичний, історичний та військово-спортивний профіль. З цією метою збільшено кількість навчальних годин з математики, історії, фізкультури, Захисту Вітчизни. У навчальному закладі кожна дитина має можливість проявити себе, виробити власне „я”, свою чітку життєву позицію, розкрити себе для себе, щоб не помилитись у виборі подальшої долі, успішно самореалізуватись у житті. Структура дитячих організацій дає можливість усвідомити цінність життя. З 1998 року у навчальному закладі успішно діє Шкільне учнівське товариство (див. вріз 2), яке є добровільним об'єднанням учнів для забезпечення їх розвитку, вдосконалення наукової та практичної діяльності, сприяє самовизначенню в майбутній професії.

Робота ШУТ проводиться через:

- центр спортивно-масової роботи „Гарт”;
- екологічний центр „Джерельце”;
- естетичний центр „Гармонія”;
- центр турботи „Милосердя”;
- інформаційний центр „Погляд”, який об'єднує роботу шкільної класної преси та друкованої газети „Єврика”;
- осередок „Пошук” Хмельницької районної філії МАН.

Програмами і планами передбачається:

- Проведення занять загальнорозвиваючого напрямку;
 - Надання додаткової освіти в різних галузях науки;
 - Колективна та індивідуальна робота з учнями.
- Науковий рівень навчально-виховного процесу забезпечують залучені до роботи наукові працівники, вчені, спеціалісти, викладачі ВНЗ, керівники творчих лабораторій тощо. Адміністрація і педагоги Гвардійського НВК забезпечують умови для роботи наукового об'єднання учнів, відповідають за якість навчально-виховної роботи, проводять масові заходи з учнями.

IV. Форми роботи шкільного учнівського товариства

- Регулярна робота членів шкільного учнівського товариства при базових наукових закладах, ВНЗ та безпосередньо в навчальному закладі.
 - Індивідуальна робота учнів під керівництвом фахівців та педагогів.
 - Колективна робота творчих груп, організація різних форм науково-практичної роботи.
 - Проведення конференцій, виставок, конкурсних масових заходів, акцій, змагань, оглядів.
- Шкільне учнівське товариство має право виконувати замовлення науково-дослідних організацій, ВНЗ, підприємств, державних та приватних установ.

V. Права та обов'язки членів шкільного учнівського товариства

Членами Шкільного учнівського товариства можуть стати учні 8-11 класів, які виявляють інтерес до науки, беруть активну участь у роботі Шкільного учнівського товариства, масових заходах (конференціях, семінарах, олімпіадах тощо). Прийом до шкільного учнівського товариства здійснюється на загальних зборах товариства.

Члени шкільного учнівського товариства зобов'язані:

- Постійно вдосконалювати свої знання, оволодівати навичками науково-дослідницької та науково-практичної роботи;
- Брати активну участь у роботі наукових об'єднань;
- Пропагувати серед школярів наукові знання та досягнення;
- Проводити природоохоронну роботу;
- Активізувати волонтерську діяльність та залучати до неї інших;
- Вести здоровий спосіб життя, пропагувати його та сприяти створенню відповідних умов для цього;
- Інформувати про актуальні події через доступні засоби інформації;
- Сприяти збереженню культурно-історичної спадщини українського народу;
- Проводити заходи для збереження навколишнього середовища;
- Дотримуватись вимог Статуту.

Члени шкільного учнівського товариства мають право:

- Брати участь у масових наукових заходах у порядку, встановленому регламентом їх проведення;
- Користуватись інформаційною та матеріально-технічною базою закладів освіти та науки, з якими співпрацює шкільне учнівське товариство;
- Отримувати консультації та рецензії на свої роботи, мати наукового керівника;
- Брати участь у загальних зборах товариства, обирати й бути обраним до його керівних органів;
- Добровільно залишити товариство.

VI. Порядок звітності шкільного учнівського товариства

Порядок ведення обліку роботи та звітності шкільного учнівського товариства визначається адміністрацією Гвардійського навчально-виховного комплексу (Загальноосвітня школа I-III ступенів, гімназія) і органами управління освітою.

„ПОШУК” – ОСЕРЕДОК МАН У ШКОЛІ

Осередок „Пошук” Хмельницької районної філії Хмельницького територіального відділення МАН об’єднує **34 учні**, роботу яких організовано вчителями-тьюторами у таких відділеннях: математичне, історії і географії, хімії і біології, філології та мис-

тецтвознавства, екології і аграрних наук, філософії та суспільствознавства.

Роботу відділень осередку „Пошук” організовує та спрямовує науково-методична та координаційна рада навчального закладу, котра сприяє організації наукових досліджень учнів, самореалізації обдарованої молоді (вріз 3). На основі діагностування створюється банк даних талановитих, обдарованих та здібних дітей (таблиця 1).

Уже вісім років поспіль наші вихованці стають переможцями та призерами I та II туру і III туру Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт:

- у 2003-2004 н. р. призерами I туру конкурсу-захисту стали **10** учнів нашого закладу;
- в 2004-2005 н. р. – призерами I туру стали **7** учнів, а лауреатами II туру конкурсу-захисту – **5** учнів;
- у 2006-2007 н.р. у I турі конкурсу-захисту призерами стали **11** учнів, з них **2** учні посіли призові місця у II турі конкурсу-захисту;
- в 2006-2007 н. р. **10** учнів стали призерами I туру конкурсу-захисту із **12** учасників, з 3 учасників II туру 1 став призером;
- 2007-2008 н.р. – з 10 учасників I туру **6** учнів стали призерами, **1** учень став переможцем II туру, **1** учень був учасником III туру;
- 2008-2009 н.р. – з 9 учасників I туру **8** стали призерами, з 5 учасників II туру **2** учні стали призе-

Вріз 3

Осередок „ПОШУК” Хмельницької районної філії МАН

ПАСПОРТ

- 1. Рік створення:** 1998.
- 2. Склад координаційної ради:**
 - Федоров Юрій Іванович, директор навчального закладу, вчитель-методист, вчитель вищої категорії,
 - Мельник Лідія Петрівна, вчитель – філолог, вчитель-методист, вчитель вищої категорії,
 - Федорова Марія Василівна, заступник директора з наукової роботи, вчитель-методист, вчитель вищої категорії,
- 3. Напрями діяльності:**
 - *Фізико-математичне відділення* (математика, фізика, економіка);
 - *Хіміко-біологічне відділення* (хімія, медицина, психологія);
 - *Історико-географічне відділення* (історія України, історичне краєзнавство, географія, етнологія, етнографія, право);
 - *Філологія та мистецтвознавство* (українська література, англійська мова та література, зарубіжна література, мистецтвознавство);
 - *Обчислювальна техніка та програмування* (обчислювальна техніка).
- 4. Зв’язок з вузами та НДІ:**
 - Хмельницький інститут бізнесу;
 - Хмельницький інститут економіки і підприємництва;
 - Кам’янець-Подільський державний університет;
 - Державна Академія житлово-комунального господарства;
 - Лабораторія управління освітніми закладами;
 - Інститут педагогіки НАПН України.
- 5. Кількість членів МАН, які навчаються у вузах:**
2001-2002 н. р. – **8**; 2002-2003 н. р. – **7**;
2003-2004 н. р. – **9**; 2004-2005 н. р. – **8**; 2005-2006 н. р. – **10**; 2006-2007 н. р. – **11**; 2007-2008 н. р. – **11**; 2008-2009 н. р. – **12**; 2009-2010 н. р. – **10**.
- 6. Кількість випускників, в минулому членів МАН, які займаються науковою роботою після закінчення вузів – 10.**

Таблиця 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОБДАРОВАНИХ ТА ЗДІБНИХ ДІТЕЙ

Виходячи з того, що обдарованість проявляється не тільки у способах та якості виконання певного виду діяльності, що ґрунтується на дії загальних і спеціальних здібностей, але і у взаємозв'язку з творчими проявами особистості, з її творчим потенціалом, школа має організуватися як на розвиток спеціальних здібностей учнів, так і його особистості, індивідуально-типологічних якостей, творчих здібностей і творчої активності. Для забезпечення комфортних умов навчання та розвитку своєчасно виявлених здібностей впроваджується усього процесу навчання обдарованим та здібним учням потрібна підтримка оточуючих та кваліфікований психолого-педагогічний супровід. Обдарована, здібна, талановита дитина залишається дитиною. А дитина потребує підтримки та вмілого скеровування для вибору життєвого шляху – ефективної профорієнтаційної роботи.

Етапи	Вік	Місце перебування	Мета	Виявлення напрямків та рівнів обдарованості	Інструментарій діагностики	Способи підтримки	Прояв та реалізація
I	5-6 років	ДНЗ	Виявлення обдарованих та здібних дітей	Виявлення невербальної інтелектуальної обдарованості	Методики Л.А. Венгера, З.М. Істоміна, шкала Л. Термена і Г. Чарльєса Стимульний матеріал „Допоможи Олі“, „Четвертий – зайвий“, картки	Розвиток образного мислення та образної та слухової вербальної пам'яті, поповнення словникового запасу.	Здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити узагальнення, вміня фантазувати, розповідати та доповнювати дорослих.
II	6-7 років	ДНЗ	Готовність до навчання	Рівень розумового розвитку (зорова пам'ять, рівень наочно-образного мислення)	Методики Ульяновської, тест Рея, Бернштейна, Н.Б. Венгера, тест Керна-Ірасека	Розвиваючі ігри: увага, пам'ять, логічне мислення, уява, творчі здібності	Рівень здатності порівнювати, знаходити схожість та відмінність
III	6-7	НВК	Адаптація учнів до навчання. Виявлення спеціальних здібностей.	Рівень творчих здібностей.	Методики С.А. Банкова, В.В. Холмоєвської, Н.Б. Венгера, АТЗ (анкета творчих здібностей), „Моя сім'я“	Розвиваючі ігри та вправи. Додаткові заняття. Гурток „Чарівник паперового міста“, хореографічний, хор.	Рівень фізичного розвитку, здатність до точних і чітких рухів, точність рухів. Любить музику, відчуває ритм, співає
IV	10-12	НВК (ЗОШ, гімназія)	Вибір напрямку навчання. Прогімназійне навчання	Визначення напрямків обдарованості (академічні, психомоторні, мистецькі) та рівня творчої уяви	Проективні методики „Школа звірів“, „Дім-дерево-людина“ тест А. Отіса, Р. Леннон	Гуртки, ДЮСШ, ЦДТТШ, центри ШУТ	Просторово-конструктивні здібності, логічно-математичні, мовленнєві.
V	12-14	НВК (ЗОШ, гімназія)	Вибір допрофільної підготовки	Визначення структури інтелекту	Тест Торенса, карта інтересів (78) А. Голомшток та О. Мішкоєвської, Р. Амтхауера	Гуртки, ДЮСШ, ЦДТТШ, центри ШУТ	Вияв суспільно-організаторських та оціночно-рефлексивних здібностей
VI	14-15	НВК (ЗОШ, гімназія)	Вибір профільної підготовки	Визначення структури інтелекту, діагностування рівня спеціальних здібностей	Тест Вандерліка, ДДО, тест Ганса Ю. Айзенка, „Неіснуюча тварина“, карта інтересів (90) А. Голомшток та О. Мішкоєвської	Гуртки, курси за вибором, факультати, секції ДЮСШ, ЦТТШ, центри ШУТ, осередок „Полук“	Виконання дослідницьких та побутових робіт, заняття спорту, участь в художній самодіяльності
VII	15-16	НВК (ЗОШ, гімназія)	Профільне навчання	Розвиток та застосування здібностей через творчість.	ШТРР, АТЗ. Карта інтересів (144) А. Голомшток та О. Мішкоєвської, Векслер (субтест-6), опитувальник Голланда	Гуртки, курси за вибором, факультати, секції ДЮСШ, ЦТТШ, центри ШУТ, осередок „Полук“	Написання науково-побутових робіт, участь в творчих конкурсах, олімпіадах
VIII	16-17	НВК (ЗОШ, гімназія)	Профільне навчання. Вибір професії	Розвиток та застосування здібностей через творчість.	Карта інтересів (174), АТЗ А. Голомшток та О. Мішкоєвської, ДДО-20, Клімова, ОПГ (запитальник професійної готовності)	Гуртки, курси за вибором, факультати, секції ДЮСШ, ЦТТШ, центри ШУТ, осередок „Полук“, підготовчі курси при вишвах	Створення професіограми. Вибір напрямку подальшого розвитку.

Таблиця 2

Кількість учнів – переможців олімпіад, призерів конкурсів і змагань

Навчальні роки	Призери шкільних олімпіад	Призери районних олімпіад	Учасники обласних олімпіад	Призери обласних олімпіад	Призери I туру конкурсу-захисту МАН	Учасники II туру конкурсу-захисту МАН	Призери обласного конкурсу-захисту МАН	III тур
2000-2001	45	14	3			2		
2001-2002	53	15	3	-		-		
2002-2003	68	11	3			1		
2003-2004	65	15	5+8	8		3		
2004-2005	63	14	4			5		
2005-2006	61	13	2			4	2	
2006-2007	60	12	2		9	3	1	
2007-2008	56	11	3		6	3	2	
2008-2009	57	14	3		8	6	2	1
2009-2010	56	14	3	1		5	3	1
2010-2011	52	10	2	-		4	1	
2011-2012	50	13	6		5	4		

Відкриті учнівські конкурси

Таблиця 3

Всеукраїнський природничий інтерактивний конкурс "КОЛОСОК"

Роки	Всього учасників	Смішний колосок	"Золотий колосок"	Срібні колоски		
				I напрям	II напрям	III напрям
				2003	20	
2004	34			13	9	10
2005	45		2	5	23	10
2006	52		6	8	5	9
2007	35		2	1	15	20
2008	49			21	2	12
2009	59		7	19	20	4
2010	66	58	18	3	3	7
2011	60					

Таблиця 4

Міжнародний математичний конкурс "КЕНГУРУ"

Роки	Всього учасників	Сертифікати		
		Відмінний	добрий	v
2004	44	22	4	16
2005	48	15	27	6
2006	53	3	8	42
2007	90	33	39	18
2008	85	4	30	51
2009	96	15	40	41
2010	53	4	34	15
2011	62	16	30	16

Конкурс "БОБЕР"

Навч. роки	Всього учасників	Сертифікати		
		Відмінний	добрий	учасник
2010-2011	34	1	16	
2011-2012	16			

рами, 1 учень був учасником III туру і став призером;

- 2009-2010 н.р. – всі 10 учасників I туру стали призерами, а із 6 учасників II туру 3 учні стали призерами;
- 2010-2011 н.р. – із 9 учасників I туру призерами стали 6 учнів, а із 3 учасників II туру 1 учень став призером (Таблиці 2-4).

Теми наукових робіт учнів тісно пов'язані із місцевим матеріалом, проблемами землі, на якій ми живемо, як от:

„Демографічні проблеми Хмельницької області”, „Важкі метали у водах р. Смолитич”, „Прогноз розповсюдження концентрації шкідливих домішок на промисловій площадці та санітарно-захисній зоні заводу «Маяк» с. Гвардійське”, „Профорієнтація старшокласників сільської школи в сучасних умовах”, „Відлуння душі (творчий портрет члена Національної спілки художників України Міляра Едварда Рафаїловича)”, „Методи державного регулювання аграрного сектору економіки (на прикладі Хмельницького району)”, „Тріумф та трагедія Подільського отамана Якова (Орла) Гальчевського”, „Мое село на нашій Україні”, „Рослинний світ Хмельниччини”, „Час збирати каміння (літературний портрет члена спілки письменників України Храпача Григорія Яковича)”, „Вони пройшли крізь жорна ста-

лінських репресій (на прикладі доль жителів сіл Гвардійське, Доброгорща, Немиченці, Райківці)”.

Кілька років поспіль у *рейтинговій оцінці діяльності наукових осередків школа посідає I місце*. Для багатьох випускників досвід роботи в науковому товаристві стала своєрідною сходинкою для вибору професії: роботи з хімії і біології привели Шкільняк Олену, Бучасту Інну, Молчанюк Олену, Ковальську Ольгу у медичні вузи, роботи з математики й фізики Задорожну Оксану, Мот Олену та Крижову Ольгу – на фізико-математичні факультети, роботи з економіки, математики та фізики Стрельбицького Олега, Стрельбицького Олександра, Карман Оксану, Махнюк Марину на факультети обліку та аудиту, Ролю Тетяну роботи з енергозбереження та фізики через відповідний столичний вуз до цікавої роботи, роботи з мистецтвознавства „покликали” Цвик Юлію у столицю на факультет журналістики. Через шкільний осередок наукового товариства за останні десять років пройшли теперішні та майбутні науковці Муляр О.А., Костя Д. В., Тіней А.В, Костя Д.В., Шеленг І.М., Карман О.В., Туржанський О.А.

Відповідно до Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп’ютеризації сільських шкіл було складено відповідну програму інформатизації та комп’ютеризації Гвардійського НВК, яка передбачала вирішення *завдань*:

- формування інформаційної культури учнів як невід’ємної складової загальної культури кожної людини і суспільства в цілому;
- рівневу профільну диференціацію навчально-виховного процесу з метою повнішого розвитку нахилів і здібностей дітей, задоволення їх запитів і потреб, розкриттю творчого потенціалу;
- створення та розвиток інформаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів загальноосвітнього навчального закладу;

та напрямів:

- оснащення комплексу сучасними засобами інформаційних технологій;
- створення і розвиток опорної школи з комп’ютерної підготовки учнів;
- подальше вдосконалення навчання інформатики, участь в обласному проєкті „Сільські пілотні школи”.

Реалізуючи дану програму, було придбано сучасну комп’ютерну техніку та обладнано три комп’ютерні класи, що зменшило „навантаження” учнів на один комп’ютер до 8. У навчально-виховному процесі ефективно використовуються можливості всесвітньої мережі Інтернет (оскільки наявна виділена лінія), відповідне програмне забезпечення (понад 50 ліцензійних програмних продуктів), мультимедійного комплексу (ноутбук, цифровий проектор, цифрова відеокамера, відеоплеєр та телевізори).

Для методичної допомоги вчителям комплексу проведено проблемні очно-заочні курси з питання „Комп’ютеризація та інформатизація навчально-виховного процесу” (31 вчитель). Всі вчителі пройшли курсову підготовку за програмою INTEL „Навчання для майбутнього”.

З 2003 року вчителі навчального закладу проводять експериментальну та дослідницьку роботу з питання „Розвиток здібностей школярів шляхом впровадження інформаційно-комунікативних комп’ютерних технологій”, беруть участь в апробації електронних педагогічних програмних засобів, посібників та підручників.

Серед учнів школи популярними стали **Інтернет-олімпіади** (вони вигравали заочний тур з географії та російської мови) та **інтерактивні курси**. З року в рік зростає кількість учасників конкурсів. Учні із задоволенням беруть участь в них. Для прикладу візьмемо 2010-2011 н.р. – кількість учасників у різних конкурсах: „Колосок” – 58, „Смішний колосок” – 60, „Кенгуру” – 62, „Левеня” – 27,

„Бобер” – 16, „Патріот” – 47, „Лелека” – 30, „Гринвіч” – 39, „Пізнайко” – 7. Учні постійно посідають призові місця на II етапі Міжнародного конкурсу імені П. Яцика, мовно-літературному конкурсі імені Тараса Шевченка та цілого ряду інших літературних конкурсів різного рівня. Молодші школярі мають можливість представляти свої роботи на Міжнародний конкурс дитячих малюнків у Японію та Францію.

Останні три роки беремо участь у Міжнародному конкурсі молодіжних проєктів з енергоефективності та енергозбереження.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА

Одним із найважливіших завдань по формуванню сучасної людини є виховання активної громадянської позиції. А що ж таке громадянськість? Громадянськість – це готовність людини реалізувати свої права та дотримуватися основних правил життя у суспільстві, вміння висловлюватись та захищати свою думку.

У навчальному закладі процес формування громадянина проходить у *три етапи*:

- початкова школа формує норми поведінки, вміння спілкуватися;
- основна школа – повагу до закону та відповідальність перед суспільством;
- старша школа розширює знання учнів про процеси та явища суспільного життя.

На допомогу школярам України щодо формування громадянської позиції приходить Асоціація вчителів суспільних дисциплін України „Нова Доба”, яка утворена у 1998 року за ініціативи та для співпраці із учителями України представництвом Єврокомісії в Україні. Асоціація спільно із Міністерством освіти, науки і спорту організовує цікаві учнівські пошукові проєкти „Громадянин”, „Слідами історії”, а також із Міжнародною організацією єврейської громади щорічні

конференції по проблемі Голокосту у Європі.

Гвардійський НВК співпрацює із Асоціацією з 2002 року. З 2003-2004 н. р. у навчальному закладі введено предмет „Ми – громадяни України”, „Вчимося бути громадянами України”, „Живи за правилами”.

Ми стали постійними активними учасниками конкурсів „Громадянин – 2006”, „Громадянин – 2007”, „Громадянин – 2009”, „Громадянин – 2010”, „Громадянин-2011” через асоціацію вчителів суспільних дисциплін „Нова Доба”. Одержали схвальний відгук про роботу та були запрошені на конференцію в м. Київ 5 учнів НВК. В березні 2006 р. 2 учні стали учасниками Міжнародного освітнього шкільного проєкту SPAKE. *Неодноразово наші учні ставали дипломантами та лауреатами Всеукраїнських олімпіад, конкурсів, турнірів:*

- Всеукраїнський конкурс учнівських робіт „Історія та уроки Голокосту” – лауреати конкурсу (2005, 2009).
- Всеукраїнський конкурс науково-дослідницьких робіт до 200-річчя від дня народження М.В. Гоголя. – диплом 2 ступеня.
- Міжнародний конкурс з українознавства – 2008 р. та 2009 р., м. Київ.

З 2005 року учні навчального закладу беруть участь в учнівському конкурсі „Слідами історії”. Переможцями стали: Ковальська Ольга у 2005 р.; Кармаліта Діана та Бебех Наталія – у 2010 р.

Фіналістами щорічних конкурсів учнівських проєктів „Громадянин” були:

- Дерепя Леся, 2006 рік, проєкт „Спасибі вам, що ви на світі є, що сієте добро як щедрий колос”;
- Дребот Юлія та Пиндик Олена, 2009 рік, проєкт „Злочини радянської влади на Тернопільщині у 1939-1941 роках”, присвячений

90-й річниці приєднання Західної України до УРСР і були представлені у фіналі в Києві.

- Дребот Юлія, Цімар Леся, Бебех Наталія, 2011 рік, проект „Магнатсько-шляхетські сім’ї – власники містечка Фельштин”.

Для юних пошуковців у Києві організовувалися безкоштовні екскурсії по історичних місцях. Найяскравішою подією для учнів стала можливість побувати у будинку, де створюються закони України та прийнята Конституція України, у Верховній Раді.

У березні 2006 року Задорожна Леся та Вербицька Ірина взяли участь у Міжнародному освітньому шкільному проєкті SPARE. Неодноразово наші учні ставали дипломантами та лауреатами Всеукраїнських олімпіад, конкурсів та науково-практичних конференцій. Наприклад, у 2004 році відкрита олімпіада з енергозбереження та енергоекології „Моя оселя в моїй Батьківщині”, у 2004 – науково-практичні конференції „Сучасні підходи до вирішення економічних проблем”, „Регіональна економіка в аспекті ринкових перетворень”. Наші учні мають друквані твори не лише у періодичній пресі, але й у наукових збірниках.

Стала можливою видавнича діяльність в рамках навчального закладу: з 2001 року побачила світ шкільна газета „Еврика”. Беручи участь в обласних конкурсах шкільних газет,

Газета „Еврика” – лауреат XIII Національного конкурсу шкільних газет

НАШІ ТАЛАНТИ В СПОРТІ

Сергій Гринюк

Чемпіон України з боксу серед юнаків, кандидат в майстри спорту України

Дмитро Зизяк

Вікторія Пастерук

Бронзовий призер чемпіонату Європи з боксу, майстер спорту України

прес-центр газети „Еврика” відзначений Дипломом в номінації „Наша духовність” (2010 р.), посів I місце в номінації „Телерепортаж” та II місце в номінації „Краща друкована газета” (2011 р), Дипломом лауреата XIII Національного конкурсу шкільних газет, який проходив у м. Миколаєві (2010 р.)

У навчальному закладі є свої традиції: тиждень у школі розпочинається з ранкової лінійки, підняття Прапора та звучання Гімну України. Сьогодні наша гімназія має Положення про Прапор, Кодекс честі гімназиста, Клятву гімназиста. Вчителі школи написали слова і музику Гімну навчального закладу.

Колектив Гвардійського навчально-виховного комплексу проводить змістовну позакласну роботу. В рейтинговій оцінці діяльності шкіл за останні три роки школа постійно посідає призові місця. Неодноразово наші учні ставали призерами районних та обласних творчих конкурсів. Наприклад, на районних конкурсах патріотичної пісні, сучасного танцю, театральних колективів учні посіли I місце у 2009 році, II місце посіла команда КВК ЮІР в обласному конкурсі. На районному етапі учні перемогли у фестивалі фольклорних колективів „За сонячним колом”, конкурсі патріотичної пісні „Україно – рідний край”, сучасного танцю „Ритми часу”, конкурсі краси „Міс Перлина Прибужжя” та інших.

Цікавою є робота волонтерського руху, учні школи співпрацюють з Ветеранською Спілкою Хмельницького району, основною метою якої є турбота та милосердя, виховання в учнів поваги до минулого, патріотичних почуттів.

Велика увага у школі приділяється **фізичному вихованню дітей**. Для цього у Гвардійському навчально-виховному комплексі створені належні умови: великий сучасний спортзал, спортивна площадка з штучним покриттям, площадка із нестандартним

обладнанням. Запроваджено ранкову зарядку для учнів школи, подовжену велику перерву для проведення фізичних вправ.

Юні спортсмени з року в рік досягають високих результатів у спортивних змаганнях. Під керівництвом досвідчених вчителів учні завойовують призові місця на районному етапі: шахи (2007р., I місце), футбол (2008 р., I місце), крос (2008 р., I місце), „Старти надій” (2008 р., II місце), легка атлетика (2008 р., I місце), волейбол юнаків (2008 р., III місце), баскетбол хлопці (2008 р., III місце), футбол дівчата (III місце). Чотири роки поспіль учні навчального закладу виборюють II місце в районній спартакіаді школярів, а три роки – юні легкоатлети є учасниками обласних змагань.

На базі школи діє філія ДЮСШ. Члени спортивної школи брали участь у **Всеукраїнських змаганнях** по футболу серед дівчат у м. Скадовську, а також в обласних змаганнях сільських юнацьких спортивних ігор. За спортивні досягнення у 2007 році команда дівчаток з футболу була занесена на районну дошку Пошани, в 2009 році вони посіли II місце на обласних змаганнях, у 2010 році – III місце, а в 2011 році – 5 місце.

З 2007 року на базі навчального закладу працює секція боксу, яка набула надзвичайної популярності серед учнів, підтримки з боку батьків та громадськості. За короткий час тренеру Пугачу І.М. вдалося виховати справжні бійцівські якості та волю до перемоги у багатьох дітей. Найбільш вагомими є досягнення Пастерук Вікторії, учениці 10 класу, яка за короткий час стала майстром спорту, бронзовим призером Європи з боксу; Пиндик Олени, кандидата в майстри спорту, бронзового призера Другого чемпіонату України, нині студентки; Галстаня Арпні, срібного призера Другого чемпіонату України; Гринюка Сергія, учня 9 класу, який виконав нормативи

кандидата в майстри спорту; неодноразових переможців обласних, міжобласних змагань та турнірів різних рівнів – Савернюка Валерія, Смигура В'ячеслава, Бугири Дениса, Сорохманюка Назарія, Присяжного Володимира.

Неодноразово учні та вчителі Гвардійського НВК брали участь у туристичних змаганнях на районному та обласному рівнях. У 2000-2004 рр. були учасниками Всеукраїнських туристичних змагань у с. Черче. Вже кілька років підряд наші юнаки показують свою силу та відвагу на змаганнях „Козаки Прибужжя”, виборюючи I місце на районному рівні.

Кожного літа при школі створюється літній оздоровчий табір. Проводиться також і туристично-краєзнавча робота з учнями через екскурсійні поїздки в м. Одесу, м. Тернопіль, м. Збараж, м. Кам'янець-Подільський, смт. Меджибіж, с. Самчики, де школярі мають можливість познайомитися з історією рідного краю.

В системі виховної роботи велика увага приділяється популяризації екологічних знань шляхом розробки та реалізації природоохоронних проєктів „Друге життя джерельця”, „Екологічна стежка”, „Маленькій річечці – нове життя”.

На досягнутому ніколи не зупиняємось. В процес навчання учнів школи I ступеня запроваджується концентроване навчання, а в школі II, III ступенів та гімназії системоутворюючою

є технологія саморозвитку, що створює потребу особистості у самовдосконаленні. Значна увага приділяється

Таблиця 5

Стабільність результатів навчальних досягнень з історії (Історія України, Письменний О.В.)

№ п. п.	Роки	Зміст діяльності	Прізвище, ім'я учня	Результативність
1	2007 – 2006 – 2007 н. р.	Олімпіада з історії Участь у Всеукраїнському конкурсі учнівських пошукових робіт „Громадянин”	Свиноус Надія (8-Б) Свиноус Надія (8-Б)	II місце в районній олімпіаді з історії
2	2007 – 2008 н. р.	Олімпіада з історії	Подокопний Дмитро (8-Б)	II місце в районній олімпіаді з історії
3	2008 – 2009 н. р.	Олімпіада з історії Учасники Всеукраїнського конкурсу учнівських пошукових робіт і фіналісти „Громадянин – 2009” Конкурс-захист МАН Конкурс-захист МАН	Подокопний Дмитро (9-Б) Пиндик Олена Дребот Юлія Свиноус Надія Пиндик Олена	III місце в районній олімпіаді з історії Участь у фіналі конкурсу „Громадянин – 2009” I місце на районному етапі, III місце на обласному етапі II місце на районному етапі
4	2009 – 2010 н. р.	Олімпіада з історії Олімпіада з правознавства Учасники Всеукраїнських конкурсів учнівських пошукових робіт – „Громадянин”, „Слідами історії”	Подокопний Дмитро Курдибаха Ольга Дребот Юлія Роля Ірина Бех Наталя	II місце на районному етапі II місце на районному етапі
5	2010 – 2011 н. р.	Олімпіада з правознавства Участь у районному конкурсі „Історія міст і сіл України” Учасники Всеукраїнських конкурсів учнівських пошукових робіт – „Громадянин”, „Слідами історії” Конкурс „Лелеченя”	Рижий Юрій Дребот Юлія Бех Наталя Дребот Юлія Цімар Леся Бех Наталя Кармаліта Діана 30 учасників	II місце на районному етапі I місце на районному етапі Фіналісти пошукових акцій

ПЛАН РОБОТИ секції філології на виконання основних заходів щодо виконання програми „Обдарована молодь”

№ з/п	Зміст заходу	Відповідальні виконавці	Термін виконання
I. Науково-методичне забезпечення роботи з обдарованою молоддю			
1.	Скласти каталог нормативно-правових та науково-методичних матеріалів з даної тематики	Мельник Л. П.	Протягом року
2	Скласти каталог навчальних програм з предметів поглибленого вивчення філології та профільного	Цімар Н. М., Дуна О. В.	Протягом року
3	Проводити тематичні огляди науково-методичної літератури, матеріалів фахових видань та періодичної преси	Бібліотекар	Протягом року
4	Узагальнити в збірники олімпіадні завдання з філологічних дисциплін	Члени секції	До 01. 01. 09
II. Створення системи пошуку обдарованої молоді			
1	Проводити психодіагностичні тестування, спрямовані на пошук обдарованих дітей	Психолог	Протягом року
2	Поповнити інформаційний банк даних обдарованих дітей (за типом обдарованості), здійснювати моніторинг їх досягнень	Члени секції	До 01.10. 08
3	Організувати роботу факультативів по вивченню		З 01. 09. 08
	> латини	Пододименко О. О.	
	> польської мови	Кусоцька Т. В.	
4	Забезпечити проведення:		
	> Учнівських предметних олімпіад	Члени секції	Листопад
	> Конкурсів-захистів МАН	Члени секції	Протягом року
	> Конкурсів, турнірів	Члени секції	Протягом року
5	Прийняти участь у проведенні обласних конкурсів:		Протягом року
	> Знавців польської мови	Кусоцька Т. В.	Протягом року
	> Знавців російської мови	Мельник Л. П.	Протягом року
III. Навчання, виховання та розвиток обдарованих дітей			
1	Для успішної роботи з обдарованими дітьми вчителю необхідно:		
	> Використовувати у своїй роботі систему пошуку обдарованих і талановитих дітей	Члени секції	Протягом року
	> Виявляти здібності учнів за такими параметрами: 1) Характеристика уваги; 2) Особливості мислення; 3) Характеристика пам'яті; 4) Особливості темпераменту з урахуванням їх в організації навчальної діяльності.	Члени секції	Протягом року
	> Вносити зміни до поурочних планів, де передбачалась би цілеспрямована робота з кожної обдарованою дитиною	Члени секції	Протягом року
	> Використовувати на уроках мотиваційні установки, які орієнтують учнів на навчання "хочу все знати", а не "хай мене навчать"	Члени секції	Протягом року
	> Використовувати на уроках самостійні творчі завдання, роботи пошукового характеру	Члени секції	Протягом року
	> Поєднати навчальні завдання з науковим пізнанням: науковим пошуком істини, експериментуванням, спостереженням у природі, синтезом і аналізом природних явищ	Члени секції	Протягом року
2	Для того, щоб озброїти учнів навичками самостійного здобуття знань, у плані виховної роботи передбачити роботу з абеткою "Вчися вчитися"	Члени секції	Протягом року
3	Задіяти обдарованих дітей у позакласних заходах	Члени секції	Протягом року
	> Тиждень української мови та літератури	Цімар Н. М.	
	> Тиждень, присвячений пам'яті М. Гоголя	Мельник Л. П., Гайдученко К. С.	Березень
	> Тиждень іноземних мов	Дуна О. В.	Лютий
	> Предметні олімпіади	Члени секції	Листопад-грудень
	> Написання науково-дослідних робіт	Члени секції	Протягом року
	> Конкурси	Члени секції	Протягом року
	> Науково-практична конференція	Члени секції	Протягом року
4	Практикувати участь обдарованих дітей НВК у роботі районного літнього школи-табору відпочинку та навчання для обдарованих дітей	Члени секції	Літо
IV. Створення позитивного інформаційного простору			
1	Висвітлювати досягнення і проблеми роботи з обдарованими дітьми в пресі	Дуна О. В., Пододименко О. О.	Протягом року

Таблиця 7

ПРОГРАМА РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ як виконання районної програми „Обдарована молодь” на 2007-2010 роки

№ з/п	Зміст	Відповідальні, виконавці	Термін виконання	Документи
1. Науково-методичне забезпечення роботи з обдарованими дітьми				
1.1	Створити динамічну групу вчителів з питання координації та роботи з обдарованими учнями	Науково-метод. рада, ЗД-1, ЗД-2.	вересень	Наказ
1.2	З метою інформаційного забезпечення педпрацівників, які працюють з обдарованими дітьми, створити та постійно оновлювати каталог матеріалів з цього питання	Завкафедрами	Постійно	
1.3	У плани роботи предметних кафедр включити питання, пов'язані з організацією роботи з обдарованими та здібними дітьми	Завкафедрами, ЗД-1, ЗД-2	Вересень	Плани, протоколи
1.4	Організувати наставництво. Визначити тьюторів для роботи з учнями.	ЗД-2	Вересень	Наказ
1.5	Розробити індивідуальні плани та програми для роботи зі здібними дітьми	ЗД-1, ЗД-2	Вересень	
1.6	Здійснювати апробацію нових програм, планів, підручників, посібників.	ЗД-1, ЗД-2	Постійно	
1.7	Забезпечити участь вчителів та учнів у наукових конференціях, семінарах тощо.	ЗД-1, ЗД-2	Постійно	
1.8	Використовувати ППД у роботі з обдарованими учнями.	Науково-метод. рада	Постійно	
1.9	Удосконалювати процес впровадження та використання інноваційних технологій навчання та виховання	Науково-метод. рада	Постійно	
1.10	Продовжувати роботу у напрямі, заданому Всеукраїнським експериментом „Пілотні школи”	Науково-метод. рада	Постійно	
II. Система пошуку та розвитку обдарованих та здібних дітей				
2.1	Провести психодіагностичні та моніторингові дослідження	Психолог	I семестр	
2.2	Розробити пам'ятки для вчителів та батьків	Психолог	Вересень	
2.3	Поповнити банк даних обдарованих дітей	Психолог	Вересень	
2.4	Запровадити освітній рейтинг учня на рівні класу	Вчителі	Вересень	
2.5	Організувати та провести цикл семінарів з проблем управління розвитком обдарованих дітей	ЗД-1, ЗД-2, психолог	Упродовж року	
2.6	Організувати участь обдарованих дітей у конкурсах, турнірах та олімпіадах різних рівнів	Тьютори, ЗД-2	Упродовж року	
2.7	Сприяти участі учнів НВК в МАН	ЗД-2, ЗД-1	Постійно	
2.8	Продовжити роботу ШУТ НВК та філії «ПОШУК»	ЗД-2	Постійно	
2.9	Постійно вдосконалювати форми учнівського самоврядування у напрямку демократизації життя учнівського колективу.	ЗД-1, ЗД-2, педагог-організатор	Упродовж року	
2.10	Організувати позакласну роботу з обдарованими та здібними дітьми через роботу гуртків, секцій, додаткових занять, курсів за вибором, факультативів тощо.	ЗД-1, ЗД-2	Вересень	
III. Організаційне забезпечення роботи з обдарованими дітьми				
3.1	Рационально використовувати години варіативної складової робочого навчального плану.	ЗД-1	Постійно	
3.2	Сприяти своєчасному проходженню курсової перепідготовки вчителями з метою організації ними якісної роботи зі здібними та обдарованими дітьми	ЗД-1	Упродовж року	
3.3	Створити умови для реалізації поглибленого вивчення вибраних предметів та профільного навчання.	Адміністрація	Вересень	
3.4	Поповнювати бібліотечний фонд НВК науково-методичною та художньою літературою	Адміністрація.	Постійно	
IV. Забезпечення соціально-правових гарантій				
4.1	Продовжити проведення традиційного визначення „Кращий учень гімназії”, „Кращий дебют”, „Учень-герой” тощо.	ЗДВР, педагог-організатор	Постійно	
4.2	Забезпечувати участь учнів у олімпіадах усіх рівнів, турнірах, конкурсах, фестивалях, виставках, змаганнях, тощо	Адміністрація	Упродовж року	
4.3	Удосконалювати систему успішного стимулювання навчання учнів	Адміністрація	Упродовж року	

ПЛАН РОБОТИ

відділення філології та мистецтвознавства Гвардійського осередку Хмельницької районної філії Хмельницького територіального відділення МАН 2008-2009 н. р.

Мета і завдання:

1. Розширення світогляду учнів щодо досягнення вітчизняної та зарубіжної наук.
2. Виявлення найбільш обдарованих дітей у філології та розвиток їхніх творчих здібностей.
3. Активне залучення учнів до процесу самоосвіти та саморозвитку.
4. Удосконалення вмій і навичок самостійної роботи, підвищення рівня знань та ерудиції в галузі філології.
5. Організація науково-дослідницької діяльності учнів для вдосконалення процесу навчання й профорієнтації.
6. Розвиток вмій і навичок, необхідних для вирішення нестандартних завдань, навчання самостійному дослідженню конкретної наукової проблеми для отримання нової інформації.

Основні напрями роботи:

1. Залучення до науково-дослідницької діяльності здібних учнів відповідно до їхніх філологічних інтересів.
2. Навчання учнів роботи з науковою літературою, формування культури наукового дослідження.
3. Надання практичної допомоги учням у здійсненні дослідницької роботи.
4. Організація індивідуальних консультацій проміжного та підсумкового контролю в процесі наукових учнівських досліджень.
5. Рецензування учнівських наукових робіт під час підготовки їх до участі в конкурсі.
6. Участь у науково-практичній конференції, захист робіт.

Теми, над якими працюють учні — члени філологічної секції ШНТ:

- Порівняння та реалії в поезії Івана Іова;
- Система світобудови Гоголя як рух до вищого;
- Англійський колорит українських традицій;
- Антитеза як спосіб досягнення протилежності на прикладі англійського письменника Джорджа Майкса;
- Найбільш вживані місцеві діалектизми;
- Гоголь і Україна.

Тематика засідань секції філології та мистецтвознавства I засідання

1. Про роботу секції у 2007-2008 н. р. та завдання на новий 2008-2009 н. р.
2. Поповнення банку даних науково обдарованих дітей.
Домашнє завдання:
Скласти організаційний план роботи з учнем — виконавцем наукової роботи.

II засідання

1. Про хід написання науково-дослідних робіт учнями — членами МАНу.
2. Про організацію роботи з обдарованими дітьми на уроках.

III засідання

1. Про результативність роботи філологічного відділення наукового товариства.
2. Про перспективу організації наукової роботи з філології серед учнів школи.

IV засідання

1. Інформація учнів про наукову значущість вибраних тем дослідження.

моніторингу освіти та рівня вихованості учнів, який передбачає здійснення багатоаспектного аналізу процесу та результатів діяльності всіх педагогічних ланок. На прикладі роботи в НВК філологів можна побачити системну, поетапну роботу вчителів та її результативність: від плану роботи з обдарованими учнями до їх тем з НДР (Вріз 4, Табл. 6). На належному рівні реалізуються програми „Освіта”, „Вчитель”, „Обдаровані діти” (Табл. 7).

На даному етапі колектив комплексу знаходиться у динаміці творчих пошуків та випробувань для вирішення нагальних проблем.

IV НОМІНАЦІЯ „НАЙСТАРШІЙ ЗАКЛАД УКРАЇНИ”: про неї та її номінантів

У цій номінації змагалися 3 навчальні заклади, а саме:

1. Дерманський НВК „загальноосвітня школа I ступеня-гімназія” Здолбунівського району Рівненської області.

2. Боромлянський НВК: загальноосвітня школа I-III ступенів-дошкільний навчальний заклад Тростянецької районної ради Сумської області.

3. Пасічнянський НВК „ЗОШ — I-III ступенів, технологічний ліцей” Старосинявського району Хмельницької області.

Про них, а також про інші навчальні заклади, досвід яких заслуговує на Вашу увагу, шановний читачу, розповімо на сторінках нашого часопису протягом 2013 року — очікуйте, знайдетеся й творити самі своє!

Конкурс „Первоцвіт – 2012”

V НОМІНАЦІЯ „ВІДПОВІДНІСТЬ ВИМОГАМ КОНКУРСУ”

Відділ освіти Дубенської районної
держадміністрації Рівненської області

НОВОБОРІВСЬКИЙ НВК

„... Здібності виховуються тільки здібностями, на-
хили – нахилами,
покликання – покликаннями... Педагог має
справу з найскладнішим, неоціненним, найдо-
рожчим, що є в світі – людиною. Від нього,
від його вміння, майстерності, мистецтва,
мудрості залежить її життя, здоров'я, ро-
зум, характер, воля, місце і роль в житті,
її щастя...”

В. Сухомлинський

СИСТЕМА РОБОТИ НВК з обдарованими учнями

Багато вчителів вважають, що талановита дитина обов'язково виявиться, проб'ється при будь-яких обставинах. Однак життя доводить: обдаровані діти, як правило, більш вразливі, ніж їх однолітки, менше захищені. Слід пам'ятати, що обдаровані діти більш вимогливі, вони задають більше запитань, ніж їхні однолітки середніх здібностей. Важливим елементом професійної майстерності вчителів є знаходження індивідуальних підходів до обдарованих дітей і вмінням запропонувати їм такі види цілеспрямованої діяльності, які б відповідали їх запитам і здібностям. „Кожна людина – проект світу і смислу, несе в собі особливу місію”, – в цих словах закладена проектна сутність життєтворчості – серцевини компетентісно спрямованої освіти, яка зорієнтована в ХХІ століття, коли перед

людиною встає завдання – створити собі буття, оскільки бути людиною – означає стати нею, і це нескінченний процес самотворення. Творчо проектуючи своє життя, розроблюючи і здійснюючи індивідуальний, життєвий сценарій, особистість розвиває свої здібності, оволодіває необхідними знаннями та розвиває чи не найважливішу свою компетентність – *мистецтво жити*.

Робота в нашому закладі розпочинається з визначення понять „обдарованість”, „здібність”, „талант”.

Щодо терміну „обдарованості”, то психологи часто вважають його умовним. У спеціалізованому українському журналі „Обдаровані діти” (№1, 2000 р.) був сформульований портрет обдарованої дитини. Беручи до уваги ці дослідження, а також виходячи з практики нашого педагогічного

З ІСТОРІЇ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Новоборівський навчально-виховний комплекс „Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів” заснований в 1926 році як Фонтанська чотирирічна школа.

У 1931 році реорганізований в семирічну школу.

У 1935 році відкрито середню школу.

У 1951 році перейменована у Новоборівську загальноосвітню школу №1.

У 2008 р. реорганізований в навчально-виховний комплекс.

Складається із 4 корпусів (1-й побудовано в 1954 р., 2-й звели згодом, 3-й будувався з 1989 по 1992 р., дошкільний підрозділ).

Сьогодні в НВК працює 40 учителів і навчається 392 учня у 19 класах та 81 вихованець дошкільного підрозділу. Разом – 473.

Кадровий склад: вчителів-методистів – 5, старших вчителів – 8, вчителів вищої категорії – 18, вчителів I категорії – 7, II категорії – 5, спеціалістів – 9.

Герасимчук Н.А.,
директор

Пальчук О.Л.,
Заступник директора
з навчально-виховної роботи

Хомич І.М.,
Заступник директора з виховної роботи

колективу і проведеного в НВК моніторингу, ми вважаємо, що *обдарованою дитиною* є та, яка:

- оригінально розв'язує завдання;
- виконує завдання швидко, часто інтуїтивно;
- може навести кілька варіантів вирішення одного і того ж завдання;
- віддає перевагу нестандартним варіантам вирішення завдання;
- добре орієнтується в обставинах, враховуючи перешкоди й корисні моменти;
- повністю поринає в рішення (під час пошуку відповіді);
- максимально розвинуті почуття гумору;
- може передбачати успішність чи неуспішність рішення;
- має багатий словниковий запас, із задоволенням читає енциклопедичну літературу;
- часто зражують ровесників звичкою виправляти інших і вважають себе завжди правими;
- їм бракує емоційного балансу, вони часто нетерплячі;
- можуть займатися кількома справами одразу;
- вирізняються різноманітністю інтересів, що породжує прагнення до різних справ.

Схема 1

Структура профільного навчання

Основні напрями профілізації

Суспільно –
гуманітарний

Навчальні профілі:
Філологічний:
2007, 2008, 2009, 2010

Природничо –
математичний

Навчальні профілі:
Біолого-хімічний:
2008, 2009, 2010

Математичний
2011

Завдання педагогічного колективу в дошкільному підрозділі НВК: з 2-х років своєчасно віднайти, зберегти у шкільному віці і розвивати ці здібності, талант, обдарованість в підлітковому віці.

Опрацювавши велику кількість методик, прові-

вши дослідження вихованців, розробивши банк даних обдарованих дітей (табл. 1), колектив НВК поставив перед собою **конкретні завдання, серед яких:**

- діагностика, пошук обдарованих учнів;
- диференціація здібностей вихованців;
- розробка технологій навчання: форм, методів, прийомів;
- робота з вихованцем на конкретний результат.

Звичайно, домінуючу роль в організації навчально-виховного процесу продовжує відігравати класно-урочна система, а сам урок як основна форма організації навчально-пізнавальної діяльності учнів все більш втілює особистісно зорієнтований підхід, де на першому місці для вчителя є особистість учня.

Завдання у роботі в НВК з обдарованими дітьми полягає в тому, щоб:

- Виявити обдарованих дітей.
- Налагодити зв'язки з батьками.
- Знайти шляхи порозуміння з цією дитиною.
- Побудувати власну програму допомоги обдарованому вихованцю разом з класним керівником, вихователем, класоводом, вчителем-предметником, батьками.
- Першочерговою ланкою повинні бути бесіди, розмови про характер взаємовідносин між членами родини, батьками, вчителями, однокласниками.
- Допомога дитині повірити у свої сили і можливості.
- Організувати навчальний процес, який би відпові-

Таблиця 1

Форма обліку даних обдарованих дітей

№ з/п	ПІБ учня	Група, клас	Предмет, напрямок обдарованості	Здібності виховання	План заходів	Результати проведеної роботи („конкретні успіхи дитини“)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

„Під обдарованістю дитини розуміють вищу, ніж у її однолітків, сприятливість до навчання і більш виражені творчі прояви, здатність до видатних досягнень у будь — якій соціально — значущій сфері людської діяльності.“
Н. Лейтес

Види і особливості обдарованості

Інтелектуальна — вид обдарованості, який забезпечує швидке оволодіння основними поняттями запам'ятовування і зберігання інформації:

Високорозвинені здібності переробки інформації дозволяють досягти успіхів у багатьох галузях знань, відзначається гострота мислення, спроможність застосування знань, високий розвиток пізнавальних мотивів

Академічна — вид обдарованості, який проявляється в успішності вивчення окремих навчальних предметів. Ця обдарованість є більш частковою, вибірковою.

Творча — особливий вид обдарованості, який порожується або здатністю продумувати, висувати нові ідеї, винаходи, або здатністю блискуче виконувати, використовувати те, що уже створене і відзначається високий показник оригінальності, розробленості, гнучкості, швидкості

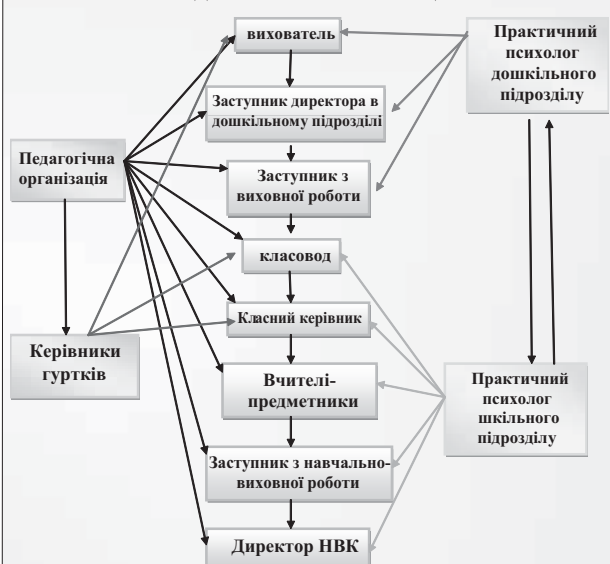
Лідерська (соціальна обдарованість) — виняткова здібність встановлювати зрілі, конструктивні взаємини з іншими людьми, тобто здатність розуміти, любити, знаходити спільну мову з оточенням. Вони є фізично привабливі, акуратні у зовнішньому вигляді. Зайняті у різноманітних заходах та позитивним внеском у них.

Художня — вид обдарованості, яка забезпечує високі досягнення в галузі художньої творчості і виконавчої майстерності в музиці, живопису, скульптурі, літературі, акторському мистецтві, виявлення зацікавленості до візуальної інформації, розвиток випереджувальних умінь.

Психомоторна — вид обдарованості, у якій виявляється зацікавленість до діяльності, яка вимагає точної моторики; володіння гарною здорово-моторною координацією; цікавість до руху; наявність гарного утримання рівноваги під час виконання рухових вправ; високий рівень основних рухових навичок; володіння винятковою фізичною силою.

Схема 2

ВИЯВЛЕННЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ в НВК йде за логічним ланцюжком:

Починаючи з дошкільного підрозділу та виходячи з базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі” (Київ, 2008 р., ст. 348) вихователі і психологи закладу діагностують, виявляють і розвивають здібності дошкільника, роблячи спроби прискорити цей процес, виділяючи групи обдарованих дітей, організують поглиблену роботу, враховуючи вікові та індивідуальні особливості дитини.

Тісно співпрацюючи з вчителями-предметниками, класоводи мають необхідну інформацію для майбутнього розвитку здібностей і талантів вихованців.

Важливе місце відводиться обстеженню матеріально-побутових умов проживання кожної дитини, вивчення мікроклімату сім'ї, вивченню ціннісних орієнтирів в родині.

Система пошуку творчо обдарованих дітей

Уроки – рівень творчості, пізнавального інтересу, нестандартного мислення.

Результати письмових робіт – інтелект, ерудиція, лексика, природні задатки.

Учніські олімпіади, конкурси – інтелектуальні здібності, нестандартність мислення, неординарність підходів.

МАН – дослідницько-пошукові здібності.

Анкетування, тестування – лідерські риси, оригінальність, ерудиція, об'єктивність самооаналізу.

Бібліотека – вивчення запитів, інтересів, допитливості, читацької компетенції.

Виховна робота – рівень активності, ініціативності, свідомості, відповідальності, наявність загальнолюдських рис.

дав здібностям обдарованих дітей.

- Організувати систему поза-класної роботи.

В роботі з обдарованими дітьми педагогічний колектив широко використовує різноманітні форми, прийоми і методи навчання (схема 2):

- уроки-консультації;
- практичні роботи;
- рейтинг;
- моніторинг успішності;
- метод взаємоперевірки учнів;
- диференційоване навчання;
- проблемно-пошукові методи;
- методи самостійного розв'язування логічних завдань;
- використання ігор;
- лекційно-семінарська форма;
- метод проектів;
- метод спостереження;
- опитування.

Кожен обдарований учень не залишається поза увагою вчителя, але таких учнів у класах – одиниці, а інші мають різний рівень знань підготовки і нахили.

Було внесено зміни щодо **організації планування діяльності обдарованих дітей у системі НВК**. Вчителі при розробці уроків враховують не лише зміст навчального матеріалу, а й особливості учнів, рівень знань, рівень їхньої підготовленості, пізнавальної самостійності.

В навчальні плани впроваджено проведення бінарних уроків, інтегрованих, при цьому зберігається кількість перерв відповідно до санітарних вимог. Це дає можливість якісно та ефективно вивчати матеріал на уроках, розвивати само-

освітню діяльність учнів, дослідницько-експериментальну роботу, використувати нестандартні форми проведення уроків (граподорож, інші).

Перевірка знань учнів, яка проводиться на уроках шляхом виконання тестових завдань, дозволяє виявити навчальні досягнення і середніх, і слабких, і обдарованих дітей.

Моніторинг підсумків дослідження роботи з обдарованими дітьми полягає не тільки в якісній та кількісній оцінці знань, умінь і навичок, а також креативних здібностей учнів.

Отже, наша система роботи з обдарованими школярами в умовах НВК сприяє формуванню компетентної особистості і дозволяє зробити певні загальні висновки.

Для успішної роботи з обдарованими дітьми вихователю, вчителю необхідно:

1. Використання в своїй роботі системності пошуку обдарованих і талановитих вихованців.
2. Виявляти здібності вихованців з дошкільного підрозділу за такими параметрами:
 - характер уваги;
 - особливості пам'яті, мислення;
 - особливості темпераменту з урахуванням їх в організації навчальної діяльності.
3. Внесення змін до поурочних, тематичних планів, де передбачалась би цілеспрямована робота з обдарованими дітьми.
4. Використання на уроках творчих завдань, самостійних, завдань пошукового характеру.

5. Поєднання навчальних знань з науковим пізнанням: науковим пошуком істини, експериментом, спостереженням у природі, синтезом і аналізом явищ.

Загальновідомо: щоб формувати творчий потенціал учня, вчитель сам повинен бути неординарною творчою особистістю.

У відповідності до положення про порядок організації профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах всіх форм і типів власності та відповідно до Статуту НВК заклад є **багато профільним**. За роки існування впроваджувались філологічний, біолого-хімічний та математичний профілі. Відповідно до потреб та інтересів учнів забезпечується повна реалізація варіативної складової навчального плану, організовано допрофільну підготовку на

Схема 3

Система розвитку обдарованості вихованців НВК

Робота з педагогами	Робота з учнями	Робота з батьками
1. Діяльність клубу творчо працюючих вчителів „Пошук” 2. Діяльність групи вчителів „Школа вдосконалення майстерності” 3. Засідання майстер-класу та школи молодого вчителя	1. Участь в олімпіадах 2. Участь в конкурсах „Кенгуру”, „Левеня”, „Гринвіч”, „Пазл”. 3. Участь в турнірах 4. Участь в МАН 5. Участь в роботі науково-практичної конференції 6. Участь гуртків, факультативів, секцій 7. Участь у Всеукраїнській виставці-фестивалі „Обдаровані діти України”	1. Індивідуальні бесіди 2. Групові консультації 3. Анкетування 4. Тренінги 5. Семінари 6. Класні, загальношкільні збори

НАУКОВА РОБОТА З УЧНЯМИ

Реалізація програми „обдарованість”

МЕТА: Забезпечити належні умови для виявлення та розвитку творчої активності та зацікавленості учнів, поглиблення знань з профільних дисциплін.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Формування системи індивідуальної роботи з обдарованими дітьми.
- Підготовка до участі в олімпіадах, конкурсах.
- Формування системи дослідницької роботи з учнями (МАН).

ПРОГНОЗОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- Покращення роботи з обдарованими дітьми, посилення значущості якісної освіти, сформованість потреби у самовдосконаленні.
- Досягнення відповідності статусу закладу реальному рівню інтелектуального розвитку учня.

ПЛАН РОБОТИ (витяг)

1. Провести діагностування розумових здібностей кращих учнів 5-10 класів. Поповнити банк даних „*Обдаровані діти*”.

Вчителі-предметники, психолог, заступник директора закладу з НВР; вересень 2011 року.

2. З метою організації участі дітей у науково-дослідницьких роботах МАН створити у закладі координаційну раду МАН у складі вчителів: _____.

3. Для якісної підготовки учнів до участі в олімпіадах, конкурсах учителям-предметникам підготувати добірку матеріалів з методичними рекомендаціями:

„Як написати науково-дослідницьку роботу”, „Зразки, тези науково-дослідницьких та творчих робіт”.

Протягом навчального року.

4. З метою популяризації здобутків, піднесення статусу талановитих учнів НВК провести у закладі конкурс „*Учень року*”.

2011–2012 н.р., рада НВК.

5. З метою оприлюднення результатів творчих звітів обдарованих дітей випустити журнал-часопис „*Кращі зразки творчих конкурсних робіт учнів*”.

Березень 2012 року; керівники гуртків, координатори МАН.

6. Разом із практичним психологом проводити тренінги з учнями з метою надання методичних рекомендацій та порад щодо організації навчання та профілактики стресових ситуацій обдарованих учнів під час підготовки та виконання конкурсних завдань.

Протягом 2011–2012 н.р.; вчителі-предметники, психолог.

7. Провести підсумкову методичну нараду „*Підсумки науково-дослідницької роботи „НВК” (доповідь, підсумки).*”

Методична рада.

8. Поновити дошку кращих учнів закладу.

I семестр 2011–2012 н.р.; адміністрація НВК.

завершальному етапі основної школи 8 кл., з допомогою психолога, класних керівників, вчителів-предметників вивчаються бажання, потреби учнів 8, 9 класів щодо введення того чи іншого профілю (проводяться співбесіди, тестування, анкетування). На всіх етапах проводяться інформаційно-роз'яснювальні роботи з батьками щодо необхідності та можливостей навчального закладу у відкритті того чи іншого профілю при обов'язковому поясненні перспектив національного та регіонального ринків праці.

Складовою вибору певного профілю є і вивчення можливостей вихованців даної паралелі.

При проведенні інформаційно-роз'яснювальної роботи з батьками та учнями щодо профільності за основу беремо аналіз виборів предметів учнями при складанні ЗНО.

Розвиток обдарованості в старших класах закладу ґрунтується на глибоких дослідженнях успішності учнів. Результати ЗНО довели правильність проведеної нами роботи. Новоборівський НВК посів 8 місце в області серед десяти кращих закладів за результатами НЗО. Учень закладу **Герасимчук Денис**, єдиний з 10000 випускників області, здав ЗНО з біології на **200 балів** і став одним із 8 дітей Житомирської області, які мають за різними предметами **200 балів**. Вступна кампанія 2011 року довела, що **35%** випускників цього класу є студентами вищих навчальних закладів України на державній основі.

Ми переконалися, що біолого-хімічний профіль був

визначений надзвичайно коректно. Біологію обрали для складання НЗО 16 учнів, хімію – 7. Своє майбутнє з медициною пов'язали 6 випускників із 20.

Надзвичайно важливою щодо профілізації є **робота психолога**, який готує підґрунтя для подальшого визначення профілю. Психолог в закладі вивчає особливості мислення підлітків, їх здатність до аналітико-синтетичної, розумової діяльності, їх інтелект, потенціал; визначає інтереси та схильності підлітків до теорії та практики того чи іншого профілю. Психолог закладу проводить психологічні дослідження у виявленні рівня комунікативності, соціометричного статусу класу (мотивів навчальної діяльності, самооцінки, темпераменту, особливостей мислення, пам'яті, референтних осіб, креативності, уваги), допомагає діагностувати емоційно-вольову сферу тощо. Зокрема, застосовуються тести „*Не прогав вундеркінда*”, „*Палітра інтересів*”, „*Яка у вас пам'ять?*” та інші, що дає можливість досконало зрозуміти індивідуальні особливості кожного вихованця, розробити стратегію і практику виховної роботи, виробити рекомендації для учнів, педагогів.

Зіставивши результати психологічного тестування з педагогічною оцінкою знань, можна прогнозувати як успішність оволодіння знаннями, так і адаптацію підлітків до нових вимог і умов навчання. Необхідним етапом роботи психолога є проведення психологічної консультації за результатами тестування із підлітками, із їх батьками з наданням необхідних рекомендацій.

Ольга Выговская, Татьяна Годецкая, Алексей Выговский, Елена Павловская

Сельская школа: всеукраинские горизонты лелеяния одаренной молодежи. Реферативно-аналитический обзор выступлений победителей и конкурсных материалов участников всеукраинского конкурса „Первоцвет - 2012”

Короткие самопрезентации абсолютных победителей конкурса „Первоцвет” не вычерпывают всей палитры как проблем, так и достигений сельской школы в Украине.

Поэтому в продолжении реферативно-аналитического обзора знакомим Вас, уважаемый читатель, с наработками сельских школ-участниц конкурса „Первоцвет”, его номинантов.

В обзоре идет речь об учителях, которых отныне должна знать Украина, о системе работы с одаренными, о воспитании духовности ребенка, о роли школьной науки и прессы, рассказывается и о том, чьи конкурсные работы подготовлены в соответствии с требованиями конкурса.

Раскрытие этого опыта позволит более полно представить достижения сельских школ, представить, какую выполняют они значимую работу по подготовке к жизни и труду будущих квалифицированных работников, о чем свидетельствуют конкретные примеры последующего обучения учеников в вузах, их успехи на олимпиадах, их профессиональная работа. Читатели имеют возможность убедиться, как, кто и где воспитывает будущих граждан Украины – ее патриотов, ее творческих работников, ее элиты в конечном итоге.

Ключевые слова: одаренные, система работы, воспитание духовности, школьная наука, роль школьной прессы, результативность работы педагогов, учеников, школы.

Olga Vigovska, Tetyana Godetska, Alex Vigovski, Olena Pavlovska

Rural School: All-Ukrainian Horizons of Cherishing the Talented Youth. Reviewing the Best Works of the Participants and Winners of All-Ukrainian Contest „Primrose (Pervotsvit) - 2012”

Brief presentation of the contest participants don't reflect in full all the challenges and achievements of Ukrainian rural school. Thus the reader will get acquainted with other works of the representatives of rural schools that are of great importance.

The review informs about teachers who are to become famous in Ukraine. And also the specific of the work with talented youth is described. Great attention is paid to upbringing the youth. The role of school science and press is emphasized. A special attention is paid to the teachers who presented their works according to the contest rules.

The achievements of rural teachers and schools and their activity evaluation aiming at educating qualified youth are revealed in the review. It is proved by entering rural children to the higher education institutions, their success during academic competitions, and their further professional activity. The readers can see where and by whom the future citizens of Ukraine: patriots, creative people, elite are educated.

Key Words: talented youth, system of work, educating spiritual qualities, school science, role of school press, teachers', students and schools effectiveness.

ВІДПОВІДНІСТЬ ЯКОСТІ СОКІВ ВИМОГАМ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

тестові дослідження

УДК 663.8

У попередньому номері ми розглянули сучасні технології виробництва соків. Відповідно до вимог чинного законодавства в соках ані барвників, ані консервантів бути не повинно. Тому широко поширена думка, що пакетовані соки виготовляють „з порошку”, тобто шляхом хімічного синтезу, є помилковою.

Але наскільки виробники дотримуються вимог чинного законодавства, наскільки їх продукція якісна, а також наскільки написи на упаковках соків відповідають їх вмісту?

Перевірити, чи містяться в конкретному продукті не-натуральні або шкідливі для здоров'я речовини, можна лише шляхом проведення лабораторних аналізів. Редакцією журналу зібрано й проаналізовано серію тестів соків і соковмісних напоїв, які було проведено Центром незалежних споживчих експертиз „Тест” у 2008-2012 рр. (Табл. 1-4).

Якщо всі апельсинові соки виявилися справжніми, то серед гранатових було виявлено підробки!

ЛАБОРАТОРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Апельсинові соки

Аби визначити достовірність якості апельсинових соків, в

лабораторії їх перевірили за рядом показників, які нормуються Правилами для оцінки якості фруктових і овочевих соків Асоціації сокової промисловості Європейського Союзу (AIJN) (див. вріз).

Вміст сухих речовин – це основний показник ступеню концентрації чи розведення соків. Вимоги за цим показником відрізняються залежно від сировини, з якої виготовлено сік, а також від того, натуральний сік чи відновлений. Відновлений апельсиновий сік має містити не менше 11,2% сухих речовин. З цим показником “впоралися” всі виробники протестованих продуктів.

Загалом кожен із протестованих соків був перевірений

Показники натуральності соку

Важливими показниками натуральності соків є здатність соку до зброджування, вміст амінокислоти проліну, манози, полігалактуронану (суми пектинових речовин), формольного числа, L-яблучної кислоти, D-яблучної кислоти, поліфенольних речовин та ряд інших.

Явним способом фальсифікації є використання речовин, які штучно додають сокам густину, тобто регулюють в'язкість. Встановлено, у натуральних соках вміст манози не перевищує 1%, що свідчить про відсутність манозовмісних полісахаридів (камеді бобів рожкового дерева, гуарової камеді тощо). [1]

В результаті протікання сахароамінних (меланоїдинових) реакцій і різноманітних перетворень комплексу поліфенолів рослинної сировини, реакції дегідратації та термічної дегідратації вуглеводів при переробці сокової рослинної сировини утворюється **фурфурол та гідроксиметилфурфурол** (оксиметилфурфурол), які мають властивість накопичуватися в організмі людини та є канцерогенними речовинами, тому закріплення норм їх вмісту в готовій соковій продукції є теж одним із головних питань якості та безпеки сокової продукції.

І. Філіпова Л.Ю., Ракулєнко Н.А., Крохальова А.А., Опаренюк Т.Г., Невесела О.М. Отримання фруктових та овочевих соків гарантованої якості. / Обладнання та технології харчових виробництв. Збірник наукових праць. – 2010, Вип. 25.

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Науковий співробітник відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ імені В.О. Сухомлинського НАПН України

за вмістом органічних кислот (лимонної, яблучної і аскорбінової), вуглеводів (глюкози, фруктози, сахарози, співвідношення глюкоза/фруктоза), а також на наявність сорбіту і гідроксиметилфурфуролу. Відповідність усіх перерахованих показників встановленим нормам вказує на те, що всі 6 протестованих зразків дійсно є апельсиновими соками. Гідроксиметилфурфурол був виявлений тільки у соку „Мрія”.

У цілому результати тесту радують (табл. 1). Перш за все, тим, що протестовані зразки виявилися дійсно апельсиновими соками. Загальні оцінки розподілилися таким чином: „відмінниками” стали: Sandora, Jaffa Select і Rich. Три соки одержали оцінку „добре”: „Мрія”, „Смак” і Santal.

Таблиця 1

ТЕСТ АПЕЛЬСИНОВИХ СОКІВ						
МАРКА	Jaffa	Sandora	Rich	Мрія	Смак	Santal
Найменування (за даними виробника)	апельсиновий сік, відновлений з концентрованого соку	апельсиновий сік, неосвітлений, відновлений	апельсиновий сік, відновлений з м'якоттю	апельсиновий сік, відновлений з концентрованого соку	апельсиновий сік	сік апельсиновий для дитячого харчування неосвітлений
Виробник	СП "Витмарк-Україна"/ м. Одеса	ТОВ "Сандора"/ с. Миколаївське, Миколаївська обл.	ІП "Кока-кола Беверіджіз Україна Лімітед"/ пмт. Велика Димерка, Київська обл.	ТОВ "МСТ Регіон"/ вироблено на ВАТ "ПБК "Радомішль", Житомирська обл.	ДП "Дринкс Україна"/ м. Ніжин, Чернігівська обл.	ВАТ "Білгородський Молочний Комбінат"/ м. Білгород, Росія
Об'єм, л/ціна, грн	1 / 7,90	1 / 8,12	1 / 7,73	1 / 7,54	1 / 8,75	1 / 13,35
Загальна оцінка (100%)	відмінно	відмінно	відмінно	добре	добре	добре
Маркіровка (10%)	добре	добре	добре	добре	добре	добре
Упаковка (10%)	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно
Органолептика (80%)	відмінно	відмінно	відмінно	добре	добре	добре
Фізико-хімічні показники	в нормі	в нормі	в нормі	в нормі	в нормі	в нормі
Масова частка сухих речовин, не менше 11,2%	12,3	11,9	12	11,8	11,8	12,1
Аскорбінова кислота, не менше 0,2 г/л	0,42	0,37	0,2	0,27	0,36	0,39
Гідроксиметилфурфурол, не більше 10 мг/л	не виявлено	не виявлено	не виявлено	1,98	не виявлено	не виявлено
Ідентифікація соку	Всі зразки відповідають вимогам Своду правил АІЖН і є апельсиновими соками					

Результати тестування стосуються тільки зразків, що брали участь в тесті. Подальші зміни продукту не відстежуються.

ТЕСТ ГРАНАТОВОГО СОКУ, грудень 2008 р.

							
МАРКА	Sandora Exclusive	Мрія	4U	GILAN	SHARQ	Квант	ZEYTUN
Найменування (за даними виробника)	сік із персидських гранатів освітлений відновлений стерилізований	гранатовий сік відновлений з концентрованою соку	натуральний гранатовий сік прямого віджиму неосвітлений	сік гранатовий прямого віджиму, вищий сорт	сік гранатовий натуральний неосвітлений вищого сорту	сік гранатовий з цукром	натуральний гранатовий сік
Виробник	ТОВ "Сандора" / с. Миколаївське, Миколаївська обл., Україна	ТОВ "МСТ Регіон" / м. Київ, Україна	"Goysay-Sud ATSC" / Азербайджан	"ГИЛАН Габалінський консервний завод" / Азербайджан	ТОВ "ШАРГ" / Азербайджан	ТОВ "Саратовський ЗПТ" / пмт. Сарата, Одеська обл., Україна	ТОВ "Зейтун LTD" / Азербайджан
Об'єм, л / ціна упаковки / ціна 1 л, грн.	1 / 20,22 / 20,22	1 / 21,18 / 21,18	1 / 18,46 / 18,46	1 / 17,94 / 17,94	1 / 17,35 / 17,35	0,33 / 4,03 / 12,21	1 / 19,2 / 19,2
Загальна оцінка (100%)	відмінно	добре	задовільно	погано	погано	дуже погано	дуже погано
Маркіровка (10%)	задовільно	задовільно	задовільно	погано	добре	добре	добре
Упаковка (10%)	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно
Органолептика (80%)	відмінно	відмінно	добре	задовільно	добре	добре	добре
Фізико-хімічні показники	в нормі	не відповідають	не відповідають	в нормі	не відповідають	не відповідають	не відповідають
Консерванти	не знайдені	сорбінова кислота (14,1 мг/л)	бензоат натрію (27,3 мг/л)	не знайдені	сорбінова кислота (234 мг/л)	сорбінова кислота (181 мг/л)	бензоат натрію (220,4 мг/л) і сорбінова кислота (127,5 мг/л)
Барвники	не знайдені	не знайдені	не знайдені	не знайдені	E120	E122 і E127	E122
Гідроксиметилфурфурол, не більше 20 мг/кг	не знайдено	6,1	11,4	не знайдено	5,1	120,6	24,3
Ідентифікація соку	без зауважень: гранатовий сік	гранатовий сік з незначним додаванням цукру й (імовірно) соку бузини	з гранатової сировини, вміст фруктової частки занижено і додано цукор	гранатовий сік, але вміст фруктової частки занижено і додано цукор	вміст фруктової частки занижено, додано цукор	не знайдено фруктової частки	фруктової частки майже немає, додано цукор

ТЕСТ ГРАНАТОВОГО СОКУ, лютий 2010 р.

							
МАРКА	Мрія	Sandora Exclusive	Квант	4U	Inter-пак	Nar	Yan
Найменування (за даними виробника)	гранатовий сік, відновлений з концентрованого соку	сік з персидських гранатів освітлений відновлений пастеризований	сік гранатовий	натуральний гранатовий сік прямого віджиму неосвітлений	сік гранатовий прямого віджиму, сорт вищий	сік гранатовий прямого віджиму, сорт вищий	біогранатовий сік
Виробник	ТОВ "МСТ Region" / м. Київ, Україна	ТОВ "Сандора" / с. Миколаївське, Миколаївська обл., Україна	ТОВ "Саратський ЗПТ" / смт. Сарата, Одеська обл., Україна	"Goysay-Sud ATSC" / Азербайджан	ТОВ "Inter-пак" / Азербайджан	ТОВ "Араз", Імшлінський завод Азербайджан	„Сис натурал” / Вірменія
Об'єм, л/ціна, грн	1 / 31,82	1 / 25,02	1 / 14,4	1 / 21,48	1 / 21,35	1 / 23,06	0,930 / 35,38
Загальна оцінка (100%)	відмінно	відмінно	задовільно	погано	дуже погано	дуже погано	дуже погано
Маркіровка (10%)	добре	добре	відмінно	добре	задовільно	відмінно	задовільно
Упаковка (10%)	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно
Органолептика (80%)	відмінно	відмінно	відмінно	задовільно	відмінно	погано	погано
Фізико-хімічні показники	в нормі	в нормі	не відповідають	не відповідають	не відповідають	не відповідають	не відповідають
Розчинні сухі речовини, не менше 12%	13,93	12,78	14,78	12,96	12,18	10,99	13,02
Глюкоза, г/л	52,9	53,2	67,4	55,4	57,9	51,8	52,9
Фруктоза, г/л	67,2	59,5	70,4	57,6	58,8	46,5	61,7
Сахароза, г/л	не знайдена	не знайдена	2	7,7	не знайдена	не знайдена	не знайдена
Співвідношення глюкоза/фруктоза	0,79	0,89	0,96	0,96	0,98	1,1	0,86
Консерванти (сорбінова к-та, бензоат натрію у перерахунку на бензойну к-ту)	не знайдені	не знайдені	бензоат натрію 125,6мг/л	не знайдені	сорбінова кислота 23,4мг/л	бензоат натрію 271мг/л	не знайдені
Барвники	не знайдені	не знайдені	не знайдені	не знайдені	E102 -8,7мг/л; E122 - 26,7мг/л; E133 - 1,7мг/л	E122 - 3,3мг/л	E122 - 7,4мг/л; E133 - 0,4мг/л
Гідроксиметилфурфурол, не більше 20 мг/кг	10,9	1,6	17,8	3,8	11,4	10,9	58,7
Ідентифікація соку	Всі зразки вироблені з гранатової сировини (містять антоціани гранату)						

Результати тестування стосуються тільки зразків, що брали участь у тесті. Подальші зміни продукту не відстежуються. Ціни вказано на момент закупівлі зразків.

Гранатові соки

Гранатовий сік – напій дорогий, тому часто страждає від підробок. Порадувати читачів результатами тесту не вийде: в магазинах зустрічається сік, біля якого гранат і поряд не лежав. Є і соки, в яких граната замало і „приховано” цукор. В деяких виявилися барвники і консерванти. Є і такі, що можуть нашкодити здоров'ю. Справжні гранатові соки теж є, але їх, на жаль, не багато.

Було проведено 2 тести. В тесті (грудень 2008 р.) представлено 7 соків (Sandora Exclusive, Мрія, 4U, GILAN, SHARQ, Квант, ZEYTUN).

В тесті (2010 р.) представлено 7 соків (Мрія, Sandora Exclusive, Квант, 4U, Inter-рак, Nar, Yan).

Головним завданням стало визначення аутентичності гранатового соку і його безпечності для здоров'я. З одного боку, було проведено ідентифікацію соків: з гранатової сировини зроблений сік чи ні. Ідентифікацію проводили за антоціанами (природній пігмент гранату). Антоціани містяться в багатьох плодах і ягодах: винограді, чорниці, смородині, бузині, чорноплідній горобині, полуниці тощо. Причому, за якісним складом антоціанів, тобто за списком присутніх в продукті антоціанів можна визначити вид плодів, що використовувалися у виробництві. З іншого боку, в соках шукали консерванти, барвники і гідроксиметилфурфурол.

В Україні діє ДСТУ 41506:2003 на соки, нектари і напої сокові. Згідно цього документу консервовані сорбіновою кислотою напівфабрикати і штучні ароматизатори використовують тільки для виготовлення напоїв, а не натуральних і відновлених соків. Тобто в соках ані барвників, ані консервантів бути не повинно. Цій вимозі в тесті 2008 р. повністю відповідали тільки два соки: *Sandora* і *GILAN*, в тесті 2010 р. – *Sandora* і „*Мрія*”. На жаль, в деяких інших соках були знайдені барвники, у тому числі натуральний барвник E120 кармін, штучний E102 тартазин, E122 азорубін, E127 ерітрозин і E133 „діамантовий синій”.

Зазначимо, що продукти харчування з 6-ма барвниками: E102, E104, E110, E122, E124 і E129, з 20 липня 2010 року в країнах ЄС повинні маркіруватися спеціально – „можуть здійснювати небажаний вплив на активність і увагу дітей”. Два з них ми знайшли в соках.

Були знайдені і консерванти – бензоат натрію і сорбінова кислота. Одночасна присутність в соках SHARQ, „Квант”, ZEYTUN, Nar і Inter-рак значної кількості консервантів і барвників призвела до істотного зниження загальної оцінки напоїв (табл. 2, 3).

Що стосується ідентифікації соків гранатового походження, то особливу увагу хотілося б звернути на напій „Квант”: в тесті 2008 р. в ньому взагалі не було знайдено гранату! Не зважаючи на те, що в складі красується „сік гранатовий, виготовлений з плодів свіжих гранатів”. Крім того, в цьому напої знайдено два барвники, консервант і зашкалює гідроксиметилфурфурол (табл. 2). В тесті 2010 р. „Квант” поліпшив свої показники, але бензоат натрію в ньому зберіг свою присутність (табл. 3). В соку Yan гідроксиметилфурфурол знайдено в кількості 58,7 мг/л. Вміст гідроксиметилфурфуролу в соках в Україні не нормується, але заподіяна ним шкода від цього не зменшується.

Таким чином, тільки один зразок *в тестах і 2008 р., і 2010 р. отримав оцінку „відмінно” – Sandora*. В тесті 2010 р. „*Мрія*” поліпшила свої показники і також отримала „відмінно”.

Соковмісні напої

Редакцію зацікавив тест 5 марок соковмісних напоїв (JAFFA Spring „Яблуко-ехінація”, Живчик „3 соком яблука”, Біола „Яблуко Женьшень”, Бон Буассон „Яблуко Женьшень”, ФруТонус „Яблуко-шипшина”). Всі напої були заявлені як такі, що містять яблучний сік. Тест підтвердив його наявність, тобто можна сказати, що вказані продукти вироблені із застосуванням дійсно яблучного соку. Крім того, всі виробники вказали, що додали вітамін С, правда як антиоксидант. На жаль, в трьох зразках його не було знайдено, що говорить або про його мізерну кількість, або незадовільні умови зберігання, оскільки вітамін С швидко розпадається під впливом тепла й сонячного світла.

Приємним виключенням став соковмісний напій Jaffa Spring – за відсутністю консервантів (бензоату натрію). Він же виявився єдиним відмінником тестування і за смаковими особливостями (органолептикою). Це швидше пов'язано з досить високим вмістом соку, до 10 %. Решта продуктів отримала загальну оцінку „добре”, що, погодьтеся, теж добра новина.

Отож, підозрювати виробників у тому, що вони виготовляють соки з порошку, розведеного водою, немає підстав. Хоча пильність втрачати не варто, адже, перевіряючи гранатові соки, експерти таки виявили в упаковках „сік без нятяку на сік”.

При покупці соку не слід довіряти лише тому, що написано на упаковці, обов'язково потрібно звертатися до тестових досліджень і довіряти виробникам, які добре себе зарекомендували.

Таблиця 4

ТЕСТ ЯБЛУЧНИХ СОКОВІСНИХ НАПОЇВ, жовтень 2009 р.

					
МАРКА	JAFFA Spring Яблуко-Ехінацея	Живчик З соком яблука	Біола Яблуко Женьшень	Бон Буассон Яблуко Женьшень	ФруТонус Яблуко-Шипшина
Найменування (за даними виробника)	напій соковий з екстрактом ехінацеї безалкогольний сильногазований пастеризований	напій безалкогольний соковмісний сильногазований	напій безалкогольний сильногазований соковмісний	напій безалкогольний сильногазований соковмісний	напій безалкогольний сильногазований соковмісний
Заявлений % соку	10%	6%	не вказаний	не вказаний	не вказаний
Виробник	ТОВ СП "Вітмарк-Україна" / м. Одеса	ЗАТ "Оболонь" / м. Київ	ЗАТ "Орлан" / м. Київ	ТОВ "Малбі Беве-рідж" / м. Черкаси	ТОВ "Сандора" / с. Миколаївське, Миколаївська обл.
Маса, г / Ціна, грн.	0,5 / 4,16	1 / 4,39	0,5 / 2,9	2 / 6,70	1 / 3,78
Загальна оцінка (100%)	відмінно	добре	добре	добре	добре
Маркіровка (10%)	добре	добре	задовільно	добре	добре
Упаковка (10%)	добре	відмінно	відмінно	відмінно	відмінно
Органолептика (80%)	відмінно	добре	добре	добре	добре
Фізико-хімічні показники: висновок про натуральність	містить заявлений яблучний сік, єдиний напій, що не містить консервантів	містить заявлений яблучний сік	містить заявлений яблучний сік	містить заявлений яблучний сік в незначній кількості. Відсутній заявлений вітамін С	містить заявлений яблучний сік в незначній кількості. Відсутній заявлений вітамін С
Консервант бензоат натрію, норма не більш 150 мг/л	не заявлений / не знайдений	122,3	123	139	135,7
Сорбіт, норма для яблучного соку 2,5-7 г/л	0,23	1,7	0,15	0,06	0,09
Органічні кислоти:					
Лимонна кислота, г/л	1,58	1,83	1,81	1,36	2,64
Яблучна кислота, г/л	0,5	0,6	0,42	0,16	0,15
Аскорбінова кислота, г/л	0,04	0,13	не знайдено	не знайдено	не знайдено
Вуглеводи:					
Глюкоза, г / л	11,4	31,3	33,6	23,6	23,2
Фруктоза, г / л	18,9	30,0	36,5	25,3	24,9
Сахароза, г / л	63,4	36,8	29,0	53,6	49,5
Глюкоза / фруктоза	0,6	1,04	0,92	0,93	0,93

Результати тестування стосуються тільки зразків, що брали участь в тесті. Подальші можливі зміни продукту не відстежуються. Ціни вказано на момент закупівлі зразків.

ОВОЧЕВІ ТА ФРУКТОВІ СОКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я:

Дослідники радять

АПЕЛЬ- СИНОВИЙ ТА ГРЕЙП- ФРУТОВИЙ СОКИ ЛІКУЮТЬ ОСТЕОПОРОЗ

Регулярне вживання апельсинового і грейпфрутового соків перешкоджає розвитку остеопорозу, повідомляє журнал Nutrition. До такого висновку прийшли учені з Техаського університету А&М (Texas A&M University's), які проводили експерименти на щурах.

Остеопороз – захворювання, що характеризується прогресивним зниженням щільності кісток. В більшості випадків хвороба розвивається після 50 років; найчастішим її проявом є переломи шийки стегна, хребців або трубчастих кісток. Тільки в США на остеопороз страждає 2 мільйони чоловіків і 8 мільйонів жінок.

Учені під керівництвом Фарзада Дейхима (Farzad Dehghani) провели дослід на 36 самцях щурів. Половина щурів були кастровані з метою зниження рівня чоловічого статевого гормону тестостерону (зниження тестостерону характерно для немолодих чоловіків). 1/3 тварин з цієї групи регулярно одержувала грейпфрутовий сік, 1/3 –

апельсиновий сік, 1/3 – звичайну воду. Інша половина гризунів вела звичайний спосіб життя і складала контрольну групу.

Через два місяці експериментів учені вивчили стан кісткової тканини тварин. З'ясувалося, що у щурів, які одержували грейпфрутовий і апельсиновий соки, щільність кісткової тканини збільшилася, і кістки стали міцнішими, ніж у їх родичів.

„Ми знайшли, що як грейпфрутовий, так і апельсиновий соки збільшували активність антиоксидантів, що сприяє підвищенню щільності кісткової тканини”, – повідомив один з авторів дослідження Бхиму Патіл (Bhimu Patil).

Антиоксиданти – вітаміни, мінерали й інші натуральні компоненти – перешкоджають розвитку раку, серцево-судинних захворювань і інсульту, вважають учені. „В цитрусових міститься близько 400 активних компонентів”, – наголосив Б. Патіл.

ГРАНАТОВИЙ СІК – НАЙКОРИСНІШИЙ

За даними досліджень Каліфорнійського університету (США) був визначений список найкорисніших соків. Головним критерієм вважалися антиоксидантні властивості соків – їх здатність зв'язувати вільні кис-

УДК 613.262:641.18

Ольга ВИГОВСЬКА

Провідний науковий співробітник відділу науково-аналітичної роботи і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ імені В. О. Сухо-млинського НАПН України, кандидат педагогічних наук, доцент

неві радикали, що шкодять організму. Якнайбільше цим вимогам відповідають соки яскравого кольору. І найкориснішим виявився гранатовий, оскільки він містить найбільшу кількість всіх видів антиоксидантів. До того ж він протистоїть утворенню ракових пухлин, допомагає при серцево-судинних захворюваннях (див. вріз). Також в списку містяться соки з винограду, черемхи, журавлини, апельсина, яблук.

ЯБЛУЧНИЙ СІК ЗНИЖУЄ РИЗИК ХВОРОБИ АЛЬЦГЕЙМЕРА

Учені Університету штату Массачусетс завершили дослідження, в ході якого встановлено, що щоденний прийом двох стаканів яблучного соку може дозволити істотно знизити ризик виникнення хвороби Альцгеймера.

Відомо, що хвороба Альцгеймера – прогресуюче дегенеративне ураження центральної нервової системи (ЦНС) людини, швидке настання недоумства навіть у людей з високим інтелектуальним потенціалом, – супроводжується підвищенням рівня білка бета-амілоїда. В результаті проведених робіт, говорить професор Томас Шеа, керівник Центру неврології університету штату Массачусетс, вдалося довести, що біологічно активні речовини, що містяться в яблучному соку, блокують синтез зазначеного білка. „Ми поки не маємо вичерпних доказів прямого зв'язку регулярного прийому яблучного соку і подолання ризиків розвитку хвороби Альцгеймера, але те, що речовини, які містяться в ньому, оптимізують функціонування ЦНС, а також затримують розвиток цієї хвороби, не викликає сумнівів”, – зазначив учений.

Дослідження проводилися на лабораторних мишах, яким протягом довгого часу згодувався еквівалент двох стаканів соку щодня. Вивчення змін біохімічного складу головного мозку мишей показало, що відкладення бета-амілоїда в тканині мозку

ЗАСТОСУВАННЯ ГРАНАТОВОГО СОКУ

Гранат застосовується при лікуванні дизентерії, застосування, недокрів'я, атеросклерозу, ангіни, респіраторних захворювань, бронхіальної астми, корости, сечокам'яної хвороби, діабету та ін.

Сік граната корисний для співаків – від нього голос стає чистішим, крім того, чудовий сік угамоває спрагу при лихоманці і знижує температуру при простуді, використовується для пониження артеріального тиску і як засіб, що збуджує апетит.

Кісточки граната, що містять грубу клітковину, корисні в невеликих кількостях для поліпшення перистальтики кишковика. Чай з висушених перегородок заспокоює нервову систему, зменшує нервові збудження. При клімактеричному синдромі необхідно їсти зерна граната разом з кісточками. При діабеті – пити кисло-солодкий сік (1 ст. л соку + 1 ложка меду) 3 рази на день. При стоматиті: 20 г подрібненої шкірки заварити в 200 г води, кип'ятити 30 хв., процідити і долити до об'єму стакану. При анемії: 1 стакан соку в день.

Сік граната рекомендується як компонент масок для жирної шкіри (звужує пори, живить шкіру, вибілює). А відвар шкірки добрий для боротьби з пітливістю ніг. Волосся корисно обполіскувати відваром шкірки (це сприяє зміцненню і росту, особливо якщо волосся жирне).

Сік граната і потенція

Як наголошує доктор Крістофер Форест (Dr Christopher Forest), в соку граната містяться антиоксиданти, які покращують кровопостачання в області малого тазу¹. Учені провели експеримент, в якому взяли участь 53 добровольці у віці від 21 до 70 років, що страждали статеву дисфункцією. Всі учасники експерименту щодня випивали по стакану гранатового соку. Через місяць більше половини з них заявили про свої успіхи в любовних утіхах. „Гранатовий сік має величезну можливість в лікуванні еректильної дисфункції”, – підкреслює Крістофер Форест.

Гранатовий сік дуже корисний для організму. З давніх часів людям була відома здатність граната знижувати ризик серцево-судинних захворювань. Щоденне споживання цього напою допоможе запобігти розвитку раку простати.

¹Про це дослідження учених повідомляється на сайті Каліфорнійського університету (University California).

сповільнювалося, а „інтелектуальні завдання”, пропоновані тваринам, виконувалися на більш високому рівні, констатують учені Центру неврології.

ЯБЛУКА ОМОЛОДЖУЮТЬ ОРГАНІЗМ І ПОДОВЖУЮТЬ ЖИТТЯ

Регулярне вживання яблук сприяє продовженню терміну життя людини, а також омолодженню організму. З таким твердженням виступили британські учені з Інституту досліджень іжі міста Норіч.

Вони знайшли в яблуках складний елемент, який омолоджує серце, покращує циркуляцію крові і підвищує рівень захисту імунної системи. Елемент, який має назву епікатехін-поліфенол, має унікальну здатність позитивно впливати на серцево-судинну систему, зокрема, підтримуючи еластичність кровоносних судин.

Під час досліджень британські учені встановили, що цей елемент на 21% знижує процес затвердіння стінок судин, що є однією з головних причин виникнення ризику хвороби серця, інфаркту або інсульту. За наслідками дослідів з добровольцями, які пили значну кількість яблучного соку, фахівці встановили, що їх серцево-судинна система і організм взагалі став молодшим щонайменше на 17 років.

Найбільша концентрація епікатехін-поліфенолу зустрічається в диких яблуках.

ЛИМОННИЙ СІК ВІД ЗУБНОГО БОЛЮ І АНГІНИ

Лимони багаті на мінеральні солі, вітамін С і, зрозуміло, на лимонну кислоту.

Лимонний сік дуже корисний при сечокам'яній хворобі, захворюваннях шлунково-кишкового тракту, атеросклерозі. В лимонному соку в достатній органічного калію, без якого неможливе нормальне функціонування серцево-судинної системи і нирок.

Також в лимонному соку багато цитрину, який в поєднанні з вітаміном С укріплює стінки кровоносних судин і робить їх більш еластичними. А ще цитрин позитивно впливає на обмін речовин і інші процеси в організмі.

Крім того, за допомогою лимонного соку можна вилікувати ангіну, якщо полоскати горло теплим лимонним соком, з розрахунку – сік одного невеликого лимона на 300 мілілітрів теплої кип'яченої води. У разі цинги також рекомендується пити лимонний сік, розбавлений водою.

А ще тим, хто не бажає стикатися з карієсом, корисно полоскати зуби водою, з додаванням туди лимонного соку. Допоможе цей розчин і при зубному болю. Нейтралізувати залишки лимонної кислоти в роті можна ще одним полосканням, на цей раз додавши в стакан води одну чайну ложку соди.

Лимонний сік є відмінним антисептиком, протизапальним і зміцнюючим імунну систему засобом. З його допомогою можна попередити або вилікувати грип, позбутися кашлю. А ще він допомагає підтримувати артеріальний тиск в нормі, таким чином проводячи профілактику серцево-судинних захворювань. Крім того, соком лимона можна промити рани – це допоможе їм загоїтись швидше.

Якщо волосся стало сухим і починає випадати, то покращити його стан можна у такий спосіб: узяти по дві чайні ложки касторової і реп'яхової олій, одну чайну ложку меду і одну столову лимонного соку. Олії потрібно змішати, а мед розвести в лимонному соку, після чого влити туди суміш олій. Суміш, що вийшла, треба нанести на шкіру голови, інтенсивно втираючи. Потім волосся треба накрити поліетиленом і зверху – хусткою або шапочкою. Слід почекати приблизно дві години, після цього волосся можна вимити звичайним шампунем. Таку процедуру бажано повторювати раз на тиждень.